

D O C U M E N T S D E T R E B A L L
INVESTIGACIÓ
(Ajuts a la Investigació, 2003)

L'atenció a la víctima després de les últimes reformes processals

Autor

Ramon Escaler Bascompte

Any 2003

Generalitat de Catalunya
**Centre d'Estudis Jurídics
i Formació Especialitzada**

Índex

1. Introducció.....	5
2. La protecció de la víctima a les Lleis 8/2002 i 38/2002 relatives als judicis ràpids i de modificació del procediment abreujat.....	7
2.1. Importància de la reforma.....	7
2.2. Anàlisi crític de la regulació.....	8
2.2.1. Millores i mancances en el nou procediment abreujat.....	9
2.2.1.1. Disposicions generals.....	9
2.2.1.2. Actuació de la Policia Judicial.....	12
2.2.1.3. Actuació del Ministeri Fiscal.....	16
2.2.1.4. De les diligències prèvies.....	17
2.2.1.5. De la preparació del judici oral.....	20
2.2.1.6. Del judici oral i la sentència.....	22
2.2.1.7. De la impugnació de sentència.....	24
2.2.1.8. De l'execució de sentències.....	25
2.2.2. Particularitats en l'enjudiciament ràpid de determinats delictes.....	26
2.2.3. Especialitats en el judici de faltes.....	30
3. La tutela de la víctima a la LO 5/2000 reguladora de la responsabilitat penal dels menors.....	33
3.1. Transcendència de la normativa.....	33
3.2. Intervenció limitada de la víctima en diferents fases del procés.....	33
3.2.1. Article 25. Participació del perjudicat i inexistència de l'acció particular i popular.....	34
3.2.1.1. Pressupòsits per a poder personar-se.....	36
3.2.1.2. Drets d'actuació.....	39
3.2.2. Altres preceptes relatius a la protecció de la víctima.....	44
3.2.2.1. Durant la instrucció del procediment.....	44
3.2.2.2. Durant la fase d'audiència i la sentència.....	50

3.2.3. Especial atenció a l'oferiment de l'acció civil.....	51
4. Estudi comparatiu de la tutela de la víctima a la LECrim. i els processos de menors.....	57
4.1. Aspectes de la LECrim. aplicables al procés de menors.....	58
4.2. Previsions de la LORPM que es podrien incloure en una futura reforma de la LECrim.....	62
5. Model d'oferiment d'accions comprensible per a la víctima.....	66
6. A mode de conclusió.....	81
7. Bibliografia.....	83

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

1. Introducció

Durant anys la figura de la víctima ha estat una de las grans oblidades del procés penal. Afortunadament, en les darreres dècades s'ha apreciat una major sensibilitat en la matèria tant a nivell legislatiu com doctrinal¹. Les més recents reformes processals penals en el nostre país, ja siguin les que hi ha hagut en els judicis previstos per als majors d'edat així com en els de menors, en són el millor exemple. En efecte, en ambdós casos s'han introduït diverses previsions específicament dedicades a la víctima que convé examinar.

Certament, amb aquests canvis s'han obert algunes portes cap a una major protecció de la víctima, fet que justifica l'oportunitat d'analitzar totes les seves possibilitats per a extreure'n la seva màxima eficàcia. No obstant, es posarà de relleu que possiblement l'abast de les reformes no resulti suficient i, el que és pitjor, potser estan mal orientades en alguns aspectes. En aquest sentit, es comprovarà que certes qüestions importants que la doctrina havia sol·licitat per a millorar la tutela de la víctima s'han mantingut inalterables. Pel que fa a les modificades, la crítica quedarà centrada en la desigual i dispersa regulació que es fa de l'atenció a la víctima, circumstància que només pot causar dificultats en la tutela d'aquesta.

D'aquí que en aquesta investigació s'advoqui clarament per la necessitat d'elaborar un nucli comú de protecció a la víctima, amb independència del procés en que ens trobem. Es demostrarà que no és imprescindible esperar a una nova reforma per a aconseguir-ho: prenent com a punt de referència l'acte

---

¹ Des de diversos àmbits del coneixement s'ha incidit en el tema d'atenció a la víctima. En aquesta investigació la qüestió s'aborda des del punt de vista de la tutela de la víctima en el procés. Es tracta d'una perspectiva que necessàriament obliga a prendre com a referència els treballs de RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela de la víctima en el proceso penal*, JUSTICIA, 1995, p. 27 i ss., i, àmpliament, SOLÉ RIERA J., *La tutela de la víctima en el proceso penal*, Barcelona, 1997, 262 p., el quals centren el seu esforç en dotar a la víctima de la posició processal que es mereix.

d'ofertament d'accions i articulant un model uniforme del mateix comprensible per a qualsevol víctima es pot donar un salt qualitatiu d'enorme importància en la seva tutela.

D'acord amb el que s'ha exposat, el treball s'estructura de la següent manera:

- a) En primer lloc s'analitzarà la situació de la protecció de la víctima després de les últimes reformes processals que han aportat novetats considerables en el tema: d'una banda, la dels judicis ràpids i procediment abreujat, i, per altra, la dels processos de menors.
- b) Posteriorment, i tenint en compte les importants divergències entre els processos comentats, es realitzarà un estudi comparatiu entre els mateixos que servirà per a posar de manifest una sèrie d'aspectes que no justifiquen un tractament diferenciat de la víctima, conclusions que es podran generalitzar a tot tipus de procés; c) finalment, es desenvoluparà un contingut uniforme per a l'acte d'ofertament d'accions, formulat en termes comprensibles per a una víctima no experta en dret, de manera que serveixi de punt de partida cap a la unificació postulada en aquesta obra en matèria d'atenció a la víctima.

2. La protecció de la víctima a les Lleis 8/2002 i 38/2002, relatives als judicis ràpids i de modificació del procediment abreujat

2.1 Importància de la reforma

El legislador de les Lleis 8/2002 i 38/2002, de 24 de octubre, de reforma parcial de la LECrim., sobre procediment per a l'enjudiciament ràpid i immediat de determinats delictes i faltes, i de modificació del procediment abreujat, (en endavant LJRMPA), ha introduït una sèrie de previsions encaminades a dotar d'una major tutela a la víctima durant el procés.² Algunes d'elles són una novetat total en la nostra legislació processal penal; altres, en canvi, suposen una generalització de l'aplicació de determinades normes que ja estaven previstes per a determinades parcel·les del procés penal.

Sens dubte, cal acollir molt favorablement aquesta predisposició del legislador a atendre de millor manera a la víctima durant el procés. Hi haurà l'ocasió de comprovar que en diversos aspectes aquesta reforma pot significar un pas endavant molt important en matèria de protecció a la víctima, contrastant amb les importants mancances que presentava la regulació precedent. No obstant, també es posarà de relleu que probablement es podia haver anat una mica més enllà, és a dir, existeix un ampli marge de millora en la tutela de la víctima que tampoc ha estat coberta a la recent reforma.

Malgrat tot, qualsevol millora que hagi introduït la LJRMPA en matèria de protecció a la víctima adquireix una enorme transcendència degut a que la

---

² La qüestió no ha passat inadvertida a la doctrina. Així, per exemple, SOSPEDRA NAVAS F.J., *La reforma de la Ley de Enjuiciamiento Criminal de 2002. Los juicios rápidos. El juicio de faltas*, Madrid, 2002, p. 62, al·ludeix al reforçament de la protecció de l'ofès o perjudicat arrel de l'esmentada reforma.

major part de judicis penals es tramiten pels canals dels procediments objecte de la reforma: abreujat, ràpid i faltes.

A aquesta dada se li ha d'afegir la possibilitat que la regulació prevista per al procediment abreujat es pugui aplicar supletòriament a altres processos, tal i com passa, per exemple, en relació amb el procés de menors, circumstància que resulta de gran interès per a aquest treball degut a la perspectiva unificadora de la tutela de la víctima que aquí es postula.

2.2 Anàlisi crític de la regulació

La LJRMPA ha comportat una nova redacció del Títol II de la LECrim., relatiu al procediment abreujat (arts. 757 a 795), del Títol III de la LECrim., referent a l'enjudiciament ràpid de determinats delictes (arts. 795 a 803), i d'una sèrie de preceptes de la LECrim. reguladors dels judicis de faltes (arts. 962 a 971, 973, 974 i 976).

Són diverses les previsions relacionades amb la protecció a la víctima contingudes en aquestes normes. De fet, pràcticament en cada fase del judici abreujat existeix alguna referència a la matèria, pel que resulta gairebé obligat analitzar l'estat de la qüestió atenent al paper que la LECrim. ha reservat a la víctima en cada un dels tràmits del procediment abreujat. D'aquí que l'estructura a seguir encaixi amb els diferents apartats dibuixats pel legislador penal al reformar el procediment abreujat.

Al mateix temps, es podrà comprovar que la dispersió apuntada de les normes relatives a la tutela de la víctima no és una dada favorable per a aconseguir una tutela eficaç de la mateixa. I és que en ser molts i diferents els drets dels que pot gaudir aquesta en un procés, l'adequada tutela de la víctima potser exigeixi el seu agrupament en un cos únic.

Per si no n'hi hagués prou, cal afegir la innecessària reiteració d'algunes de les normes referents a les víctimes en regular altres tipus de processos, com per exemple, els ràpids i els de faltes, i, el que és pitjor encara, en certs aspectes fins i tot es fa de forma no coincident amb la qual cosa l'únic que s'aconsegueix és una major confusió en la tutela de la víctima, circumstància que només pot derivar en un debilitament de la seva posició en un procés.

2.2.1 Millores i mancances en el nou procediment abreujat

Tal i com es desprèn de la rúbrica d'aquest epígraf, la nova redacció del procediment abreujat es caracteritza per importants millores en el tema de la protecció a la víctima. No obstant, també queda curta en molts aspectes.

2.2.1.1 Disposicions generals

En els articles 757 a 768 LECrim., es fa referència al conjunt de disposicions generals relatives al procediment abreujat. En aquests preceptes són escasses les previsions relacionades amb la tutela de la víctima i les existents no impliquen novetats rellevants respecte a la regulació anterior.

En aquest sentit, l'art. 761 LECrim.,³ que es limita a apuntar les possibles accions a exercitar per l'ofès i la forma com se li hauran d'instruir els drets dels que disposa, és idèntic al que ja preveia l'art. 783 LECrim. anterior a la reforma.⁴

---

³ Art. 761 LECrim.: 1. L'exercici per particulars, siguin o no ofesos pel delicte, de l'acció penal o de la civil derivada del mateix s'haurà d'efectuar en la forma i amb els requisits senyalats al Títol II del Llibre II, expressant l'acció que s'exerciti. 2. Sens perjudici del que es disposa a l'apartat anterior, l'ofès o perjudicat pel delicte serà instruït dels drets que l'assisteixin conforme el disposat als articles 109 i 110 i altres disposicions, podent-se mostrar part a la causa sense necessitat de formular querella.

⁴ Així ho indica CALVO SÁNCHEZ C., *Primera aproximación a la proposición de Ley de Reforma Parcial de la Ley de Enjuiciamiento Criminal: consideraciones sobre el procedimiento abreviado*, LA LEY, 2002-IV, D-140, p. 1750, afegint que la redacció es podia haver millorat ja que l'acció civil, com digué GÓMEZ ORBANEJA, no deriva del delicte sinó de l'acte que el constitueix, podent-se derivar d'aquest acte tant obligacions civils com penals. També, TÉLLEZ AGUILERA A., *Los juicios rápidos e inmediatos*, Madrid, 2002, p. 153, al·ludeix a que l'única novetat al respecte és el canvi d'ubicació sistemàtica.

La novetat relacionada amb aquesta norma estaria connectada amb el moment previst a la LECrim. Per a oferir les accions aquí previstes, ja que en aquest aspecte la LJRMPA sí que ha introduït importants modificacions. L'esmentada qüestió s'aborda més endavant donat que s'ha regulat fora de les disposicions generals. En concret s'haurà de prestar atenció molt particularment a l'apartat relatiu a l'actuació de la Policia Judicial.

Una altra qüestió que resulta d'enorme transcendència per a la tutela de la víctima, i que ha quedat regulada de forma pràcticament idèntica, és la previsió de l'art. 764.1 LECrim. en la que s'estableix que el Jutge o Tribunal podrà adoptar mesures cautelars per a l'assegurament de les responsabilitats pecuniàries, incloses les costes, adoptant-se aquestes mesures mitjançant interlocutòria i per peça separada. Es correspon aquest precepte literalment amb l'art. 785.8.b) LECrim., anterior a la reforma.⁵

L'únic aspecte novedós en relació amb aquesta norma es troba en el segon apartat de l'art. 764 LECrim., en el que s'indica que, a efectes d'adopció de les mesures cautelars, s'aplicaran les normes sobre contingut, pressupòsits i caució substitutòria de les mesures cautelars establertes a la LEC, i que les caucions es faran conforme al que es preveu a la LEC i podran realitzar-se per l'entitat en que tingui assegurada la responsabilitat civil de la persona contra qui es dirigeixi la mesura.

No podia ser d'una altra manera ja que les responsabilitats pecuniàries derivades de delictes poden resultar objecte d'un procés civil autònom. D'aquí que resulti coherent la remissió a la LEC. Al respecte, no hauria l'òrgan

---

⁵ RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela...*, cit., p. 40 y ss., advertí la necessitat de canviar els criteris que en la pràctica regeixen en aquest aspecte, atemptatoris de la tutela de les víctimes per la desatenció que existeix durant el procés penal. Proposà que en una futura reforma s'introduís una norma que obligués al tractament prioritari d'aquest tema a l'inici del procés penal i fins i tot amb caràcter previ al tractament de la qüestió penal. Lamentablement no ha estat així en l'última modificació del procediment abreuja.

jurisdiccional penal de desaprofitar cap de les àmplies possibilitats d'adopció de mesures cautelars que han estat recollides a la LEC.⁶

Així mateix, potser es troba a faltar, en relació amb la tutela de la víctima, la previsió expressa que l'òrgan judicial pugui adoptar mesures cautelars encaminades a assegurar altres continguts de la responsabilitat civil diferents a la condemna pecuniària.

Per últim, dintre d'aquest apartat de disposicions generals, pel que fa a qüestions relacionades amb la tutela de la víctima, l'art. 765 LECrim.⁷ recull, de forma literal a com ho feia l'art. 785.8.d) anterior a la reforma, la possibilitat que l'òrgan judicial senyali una pensió provisional per a atendre a la víctima en els processos relatius a fets derivats de l'ús i circulació de vehicles de motor.

---

⁶ En la mateixa direcció, ARANGÜENA FANEGO C., *Líneas básicas de la "Reforma parcial de la Ley de Enjuiciamiento Criminal sobre el procedimiento para el enjuiciamiento rápido e inmediato de determinados delitos y faltas, y de modificación del procedimiento abreviado"*, REVISTA DE DERECHO PENAL, NÚM. 6, maig de 2002, p. 77, entén que la remissió al contingut, pressupòsits i caució substitutòria de la LEC és positiva en tant que cobreix les llacunes existents, si bé matisa que tampoc s'ha de fer de forma indiscriminada, ja que aquest trasplantament automàtic de conceptes consolidats per al procés civil pot produir greus desajustaments, cosa que passarà si l'adopció d'aquest tipus de mesures es condiona a la petició de part, a la presentació de justificació documental que porti a motivar la decisió fonamentada sobre la pretensió del sol·licitant o a l'oferiment i prestació d'una caució, aspectes exigits a l'art. 728 LEC, i allò amb independència que el subjecte passiu de la mesura fos l'imputat o un tercer civilment responsable; el que porta a la citada autora a preguntar-se, si el *fumus commissi delicti*, que justifica la mesura cautelar, s'ha d'entendre substituït per les justificacions senyalades quan la mesura s'acordi contra l'imputat. Seguint a aquesta autora, CALVO SÁNCHEZ C., *Estudio del procedimiento abreviado en la reforma operada por la Proposición de Ley 122/000199 de Reforma Parcial de la LECRIM: texto aprobado por el Pleno del Congreso de los Diputados en sesión de 27 de junio de 2002*, LA LEY, NÚM. 5639, de 23 d'octubre de 2002, p. 13 (edició digital).

⁷ Art. 765.1 LECrim.: En els processos relatius a fets derivats de l'ús i circulació de vehicles de motor el Jutge o Tribunal podrà senyalar i ordenar el pagament de la pensió provisional que, segons les circumstàncies, consideri necessàries en quantitat i durada per a atendre a la víctima i a les persones que estiguessin al seu càrrec. El pagament de la pensió es farà anticipadament a les dates que discrecionalment senyali el Jutge o Tribunal, a càrrec de l'assegurador, si existís, i fins al límit de l'assegurança obligatòria, o bé a càrrec de la fiança o el Consorci de Compensació d'Assegurances, en els supòsits de responsabilitat civil del mateix, conforme a les disposicions que li són pròpies. Igual mesura podrà acordar-se quan la responsabilitat civil derivada del fet estigui garantida amb qualsevol assegurança obligatòria. Tot el relacionat amb aquesta mesura s'actuarà en peça separada. La interposició de recursos no suspèn l'obligació de pagament de la pensió.

D'aquí que les mateixes crítiques que la doctrina ja havia manifestat al respecte es puguin reiterar de nou.⁸

2.2.1.2 Actuació de la Policia Judicial

Si algun apartat en relació amb la tutela de la víctima mereix ser analitzat amb especial deteniment després de la reforma del procediment abreujat aquest és el que afecta a la funció que se li ha reservat al respecte a la Policia Judicial. En efecte, el legislador de la LJRMPA ha optat per potenciar clarament l'actuació d'aquest Cos en l'àmbit objecte d'estudi.⁹

En aquest sentit, a més de la funció relacionada amb els primers auxilis sanitaris, segons es preveu a l'art. 770.1 LECrim.,¹⁰ de forma anàloga al que es disposava a l'art. 786.1 LECrim. anterior a la reforma, s'ha establert de manera novedosa que el que podria denominar-se el primer auxili jurídic que s'ha atorgar a la víctima recaigui en mans de la Policia Judicial. Això s'indica a l'art. 771 LECrim., en que s'assenyala amb caràcter preceptiu que la Policia Judicial practicarà el primer oferiment d'accions que s'ha de fer a la víctima, diferenciant-se així molt clarament respecte al que es preveia per l'art. 789.4 LECrim. anterior a la reforma en que aquesta activitat de la Policia Judicial només s'establia amb caràcter potestatiu. D'aquí la importància d'aquesta actuació de cara a una adequada tutela de la víctima ja que, per regla general,

---

⁸ Vegi's per això, SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 154 y ss., destacant entre les seves consideracions que res hauria d'impedir una interpretació garantista i àmplia de la Llei per tal que es pogués adoptar la pensió en tot tipus de causes en que resulti una responsabilitat pecuniària i no només a les derivades de vehicles a motor.

⁹ Així ho adverteix ARANGÜENA FANEGO C., *Líneas básicas...*, cit., p. 78, en destacar l'enfortiment de les funcions de la Policia Judicial, posant-ne precisament com a mostra l'important paper que assumeixen en tasca d'informació a les víctimes, insistint d'aquesta manera en la línia oberta a la reforma del procediment abreujat de 30 d'abril de 1992 de considerar a aquests òrgans com el primer esglaó en la cadena d'atenció a la víctima.

¹⁰ Art. 770 LECrim.: La Policia Judicial acudirà d'immediat al lloc dels fets i realitzarà les següents diligències: 1. Requerirà la presència de qualsevol facultatiu o personal sanitari que sigui localitzat per a prestar, si fos necessari, els oportuns auxilis a l'ofès. El requerit, encara que només ho fos verbalment, que no atengui sense justa causa al requeriment serà sancionat amb una multa de 500 a 5000 Euros, sens perjudici de la responsabilitat criminal en que hagués pogut incórrer.

serà mitjançant aquest oferiment efectuat per la Policia Judicial quan la víctima entrarà en contacte amb la mecànica processal.

La complexitat jurídica que presenten alguns dels continguts que han de resultar objecte d'oferiment a la víctima exigeixen per a una adequada tutela d'aquesta que es realitzin de forma entenedora per a la mateixa, a diferència del que passa en l'actualitat en que l'acte queda reduït a l'oferiment d'un formulari intel·ligible per a algú no expert en dret qui es limitarà a firmar-lo.¹¹

Al respecte, resulta il·lustratiu de la desigualtat d'armes amb les que compta la víctima en comparació amb el detingut que, mentre per a aquest últim l'art. 771.2 LECrim. indica expressament que "se l'informarà en la forma més comprensible" dels drets que l'assisteixen, en particular els de l'art. 520.2 LECrim., per a la víctima no s'especifica que se li hagi de comunicar amb la mateixa nitidesa la informació que segons l'art. 771.1 LECrim. se li ha de transmetre.¹²

---

¹¹ Advertint la situació, RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela...*, cit., p. 27 i ss., ja indicava que s'hauria de revestir a l'acte d'oferiment d'accions d'una clara instrucció a la víctima de quins són els seus drets i possibilitats d'actuació.

¹² Art. 771 LECrim.: En el temps imprescindible i, en tot cas, durant el temps de la detenció, si n'hi hagués, la Policia Judicial practicarà les següents diligències: 1. Complirà amb els deures d'informació a les víctimes que preveu la legislació vigent. En particular, informarà a l'ofès i al perjudicat pel delictes, de forma escrita, dels drets que els assisteixen d'acord a l'establert als articles 109 i 110. S'instruirà a l'ofès del seu dret a mostrar-se part a la causa sense necessitat de formular querella i tant a l'ofès com al perjudicat, del seu dret a nomenar Advocat o instar el nomenament d'Advocat d'ofici en cas de ser titulars del dret a l'assistència jurídica gratuïta, del seu dret a, una vegada personats a la causa, tenir coneixement de les actuacions, sens perjudici del disposat als articles 301 i 302, i instar el que al seu dret convingui. Així mateix, se'ls informarà que, de no personar-se a la causa i no fer renúncia ni reserva d'accions civils, el Ministeri Fiscal les exercitarà si correspongués. En relació amb aquest últim fragment del precepte, CALVO SÁNCHEZ C., *Primera aproximación...*, cit., p. 1751; ALONSO PÉREZ F., *Los juicios rápidos*, (Coordinador DELGADO MARTÍN J.), Madrid, 2002, p. 77, i TÉLLEZ AGUILERA A., *Los juicios rápidos...*, cit., p. 166, indiquen que s'hauria d'haver tingut en compte la doctrina del TC a la sentència 98/1993, de 22 de març, pel que fa a que de no haver-se personat el perjudicat no autoritza a presumir la seva renúncia a la restitució, reparació o indemnització, renúncia que s'ha de fer, en el seu cas, de manera expressa i terminant, única modalitat exclouent de la intervenció de l'acusador públic al respecte. Afegir així mateix que, si bé en aquest precepte la llei distingeix entre ofès i perjudicat, no exigint per al primer querella per a personar-se, circumstància que ha portat a autors com SOSPEDRA NAVAS F.J., *La reforma...*, cit., p. 60, a sostenir que s'han de diferenciar els conceptes a la LECrim., sembla més adequat interpretar que la LECrim. els utilitza generalment de forma indistinta, trobant un clar indicatiu que així és en el ja comentat art. 761 LECrim., hereu del derogat art. 783 LECrim., ubicat en seu de Disposicions generals, que no matisa els conceptes a l'igual que succeïa amb el seu antecessor.

Això no impedeix que, atenent a la necessitat de tutela judicial efectiva de la víctima i per a evitar situacions d'indefensió, es puguin postular certes modificacions en la pràctica de l'ofertament d'accions.

En altres paraules, amb independència de si resulta adequat que ho faci la Policia Judicial o l'òrgan jurisdiccional,¹³ qüestió que perd transcendència amb la nova Llei ja que en el Jutjat es tornarà a reiterar l'ofertament pel Secretari Judicial, de cara a una tutela eficaç de la víctima el que convé és que l'ofertament es practiqui de manera comprensible per a ella en cada supòsit en que s'hagi de realitzar.

Res fa presagiar que a la pràctica l'ofertament es realitzi de forma diferent amb l'entrada en vigor del nou procediment abreujat,¹⁴ encara que l'art. 771 LECrim. hagi introduït respecte a l'art. 789.4 LECrim anterior a la reforma, el deure addicional d'informar a les víctimes conforme preveu la legislació vigent.

D'aquí que, tenint en compte la situació existent, una possible solució per a una millor protecció de la víctima podria passar per centrar l'actuació de la Policia Judicial, en un primer moment, en l'ofertament del dret a un Advocat o instar el nomenament d'un d'ofici en cas de ser titulars del dret a l'assistència jurídica gratuïta.¹⁵

---

¹³ SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 39, conclou que les garanties i contingut que ha d'oferir la instrucció a la víctima queden més ben garantides quan l'ofertament el porta a terme el propi Jutge directament; i és que, a més de ser el destinatari de la diligència de l'art. 109 LECrim., ningú millor que l'òrgan judicial pot explicar amb coneixement de causa i de manera comprensible les possibilitats que li ofereix el procés penal a la víctima. El propi autor, té en compte la posició mantinguda per GONZÁLEZ-CUÉLLAR SERRANO N. (amb DAMIÁN MORENO J., GARBERÍ LLOBREGAT J.), *La reforma procesal civil, penal y administrativa de 1992*, Madrid, 1992, p. 115, en la que s'indicava que resultava criticable que es faculti a un òrgan administratiu per a realitzar actuacions de veritable naturalesa jurisdiccional com l'ofertament que, en definitiva possibilitarà la personació del perjudicat i l'ulterior exercici de la pretensió penal.

¹⁴ La remissió novament als arts. 109 y 110 LECrim., pot ser un bon indicatiu, ja que provocarà que es segueixi insistint en la possibilitat de renunciar a l'acció civil, quan, tal i com havien posat de relleu, RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela...*, cit., p. 33, i SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 36, el més raonable seria assessorar a la víctima que no li convé renunciar a res. S'ha perdut per tant una bona oportunitat de reformar aquest aspecte de l'ofertament d'accions.

¹⁵ En certa manera, concorda aquesta opinió amb la de SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 36, qui fins i tot no considera exagerat articular l'assistència d'advocat obligatòria per a la víctima en la diligència d'ofertament d'accions a tenor de la configuració positiva i contingut de l'acte.

Un cop se li hagi explicat aquest dret amb claredat, exposant els requisits bàsics que l'orientin per a saber si tindrà dret a l'assistència gratuïta i, en cas que la vulgui sol·licitar, on i com haurà de fer-ho, l'actuació de la Policia Judicial podria variar en funció de la resposta de la víctima. Si aquesta ha decidit estar acompanyada d'un advocat el més lògic és que la resta del contingut de l'oferiment d'accions, degut a la seva complexitat jurídica, es desenvolupi en presència de l'Advocat qui el podrà assessorar degudament sobre el que implica el que se li està oferint. En canvi, si la víctima no fa ús del dret a Advocat, llavors tot el pes de l'oferiment ha de recaure a la Policia Judicial. És aquí on adquireix una especial importància, per a garantir una tutela efectiva de la víctima, que l'oferiment es realitzi en termes planers per a la víctima. És més, resultaria molt oportú que davant els dubtes que se li poden suscitar a la víctima, la persona encarregada d'oferir les accions tingués una adequada formació en dret, a ser possible que estigués Llicenciada en Dret.¹⁶ D'aquesta manera podria suplir-se l'absència d'assessorament previ al judici, que avui en dia es reconeix com a contingut de l'assistència jurídica gratuïta, especialment en aquells casos en que no es té dret a ella. Al mateix temps la víctima gaudirà d'unes armes més properes a les de l'acusat a qui se li assigna preceptivament un Advocat en tot cas.

De no resultar viable cap de les propostes precedents, i es segueixi procedint a l'oferiment de la forma que es ve efectuant, l'única alternativa per a millorar la

---

¹⁶ Aquesta posició encaixa perfectament amb la tendència que s'està posant de manifest en l'àmbit judicial europeu. La té molt present, GARCIA RODRÍGUEZ M.J., *Las víctimas del delito en el espacio judicial europeo*, LA LEY, 2001-V, NÚM. D-158, p. 1707 i ss. Així per exemple, indica que ja a la Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa (Res. 85), sobre la posició de la víctima en el marc del Dret penal i el procés penal, de 28 de juny de 1985, es senyalava la necessitat de formar a la policia, per a tractar a les víctimes de manera comprensible, constructiva i tranquil·litzadora, informant-les sobre la possibilitat d'obtenir assistència, reparació del dany, i de la sort de les investigacions. Aquest autor també al·ludeix a la Comunicació de la Comissió al Consell, al Parlament Europeu i al Comitè Econòmic i Social, sobre les víctimes de delictes a la UE, de 14 de juliol de 1999, en que s'insisteix sobre l'important paper de la policia en l'ajuda a les víctimes, ja que són el primer contacte amb les mateixes, havent d'oferir un assessorament adequat sobre el procés i les possibilitats de ser indemnitzades. Molt relacionat amb aquesta última, dintre de la Decisió Marc del Consell de la UE sobre l'estatut de la víctima en el procés penal, de 15 de març de 2001, en el seu art. 14, s'incideix en l'adequada formació de totes les persones que intervinguin a les actuacions o tinguin algun contacte amb la víctima, en especial agents de policia i professionals del dret.

protecció de la víctima passa per lliurar-li un formulari més comprensible, i per aquest motiu se'n presentarà un possible model en aquest treball. Al respecte, es posarà de relleu al llarg d'aquesta investigació que el contingut del formulari pot tenir un nucli comú amb independència del procés en el que ens trobem o del subjecte que l'hagi d'oferir. D'aquí que no es desenvolupi en aquest apartat relatiu a la Policia Judicial, ni en cap altre relacionat amb aspectes concrets d'un determinat procés, sinó en un epígraf autònom.

2.2.1.3 Actuació del Ministeri Fiscal

S'insisteix a l'art. 773.1 LECrim., tal i com es feia a l'art. 781 LECrim. anterior a la reforma, en que el MF es constituirà a les actuacions per a l'exercici de les accions penal i civil conforme a la Llei, vetllant per a la protecció dels drets de la víctima i dels perjudicats pel delictes. Així mateix, també es recull de nou la facultat del MF per a sol·licitar al Jutge d'Instrucció l'adopció de mesures cautelars o el seu aixecament.

Donada la idèntica regulació en aquest aspecte, és de témer que l'actuació del MF no canviarà i, lamentablement, s'hauran de reiterar les crítiques ja efectuades per la doctrina. En aquest sentit, i atenent al tenor literal de la Llei, no es comprèn per què el MF no actua amb la mateixa diligència en l'exercici de l'acció civil, de la qual habitualment se n'oblida i de l'èxit de la qual en depèn molt directament la tutela de la víctima, en comparació amb la penal.

L'assegurament del compliment d'una futura condemna civil, i en definitiva, una major protecció de la víctima, hauria de passar per la sol·licitud de mesures cautelars només iniciar-se el procés tal i com li faculta la pròpia Llei.

A això cal afegir que, un contacte permanent amb la víctima per part del MF, des de l'inici del procés i al llarg del mateix, pràcticament inexistent en

l'actualitat, facilitaria una major precisió en la concreció de la responsabilitat civil, alhora que milloraria la tutela de la víctima.¹⁷

També es recull novament amb encert, a l'art. 773.2 LECrim., a l'igual que es feia a l'art. 785.bis LECrim. anterior a la reforma, l'obligació del MF de que quan entengui que s'han d'arxivar les actuacions perquè el fet no revesteixi els caràcters de delictes, ho comuniqui al perjudicat o ofès per tal que pugui reiterar la seva denúncia davant el Jutge d'Instrucció. Potser en aquests casos no estaria de més que aprofitant la notificació s'indiqués a la víctima on i com fer-ho.

En conseqüència, la LJRMPA amb prou feines ha introduït canvis respecte al previst amb anterioritat a la reforma en relació amb l'actuació del MF de cara a la tutela de la víctima. Tractant-se del subjecte processal en qui resideix la protecció de la víctima quan aquesta no es manifesta com a part, probablement es podia haver millorat la seva tutela incidint en un major diàleg entre aquesta i el MF. No obstant, també és cert que el problema radica en el *modus operandi* del MF qui està molt lluny de complir amb la funció expressament fixada a la LECrim.

2.2.1.4 De les diligències prèvies

Dintre de l'apartat referent a les diligències prèvies, el legislador s'ha referit a diversos aspectes relatius a la protecció de la víctima. De nou, malgrat haver donat un pas endavant en comparació amb la situació anterior, sembla que es podia haver fet quelcom més.

---

¹⁷ RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela...*, cit., p. 34 i ss., i SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 47, posaren de relleu aquesta situació, arribant a qualificar d'anecdòtic, en la majoria dels casos, el contacte entre el MF i les víctimes amb caràcter previ al judici, quan l'adequada tutela d'aquestes exigeix tractar amb elles prèviament, probablement fora del marc processal d'una declaració, però la pràctica no ha anat més enllà d'estar al que resulti del judici oral. Potser la tendència pugui canviar després de la modificació de l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal, arrel de la Llei 14/2003 de 26 de maig, en l'Exposició de Motius de la qual es consagra la funció del MF de vetllar per la protecció processal de les víctimes, qüestió que es recull expressament de forma novedosa a l'art. 3.1 del citat Estatut.

De forma connexa al comentat amb anterioritat en tractar l'actuació de la Policia Judicial, es torna a posar de manifest que el legislador de la LJRMPA ha fet recaure en l'acte d'oferiment d'accions el pes de la millora en la tutela de la víctima pretesa a la reforma. D'aquí que a l'art. 776 LECrim. s'insisteixi en la seva realització indicant que, a la primera compareixença, el Secretari judicial ¹⁸ practicarà de nou l'oferiment d'accions fins i tot encara que ho hagués fet la Policia Judicial.

Es reitera d'aquesta manera l'esmentat acte en atenció a una millor protecció de la víctima,¹⁹ a diferència del que passava amb l'art. 789.4 LECrim. anterior a la reforma. S'ha d'acollir, per tant, favorablement tot els esforços possibles encaminats a protegir a la víctima. No obstant, els problemes d'aquest oferiment seran pràcticament idèntics als que presenta el realitzat per la Policia Judicial.

L'única particularitat radica en que en aquest cas l'encarregat de realitzar-lo és un tècnic en dret, qui, en principi, hauria de poder assessorar degudament a la víctima. Malgrat això, tampoc aquí resultaria exagerat desglossar l'oferiment d'accions començant pel dret a Advocat o a instar l'assistència gratuïta, tal i com s'apuntà en relació a l'oferiment de la Policia Judicial.

De la mateixa, en el supòsit en que la víctima no decidís fer ús del defensor, el Secretari hauria d'articular l'oferiment d'una forma comprensible per a una persona no experta en dret. Cal remetre's per tant a les consideracions efectuades al respecte en l'apartat relatiu a la Policia Judicial i al model d'oferiment que s'apuntarà en el seu moment.

---

¹⁸ MARTÍN Y MARTÍN J.A., *La nueva reforma procesal penal efectuada por la Ley 38/2002 y su complementaria, la ley orgánica 8/2002*, LA LEY, NÚM. 5692, de 8 de gener de 2003, p. 2, indica com a novetat de la LJRMPA la distinció entre la informació de fets que s'imputen i la informació de drets, recaient aquesta última tasca en el Secretari en tant que el Jutge només ho farà dels fets imputats

¹⁹ Contràriament, a *Juicios rápidos. Guía para la aplicación de la Ley Orgánica 8/2002 y de la Ley 38/2002, de 24 de octubre* (Coordinador MAGRO SERVET V.), Madrid, 2003, p. 26, es considera un tràmit superflu i reiteratiu, havent-n'hi prou amb el coneixement adquirit mitjançant l'oferiment policial.

Molt directament relacionat amb l'ofertament a realitzar pel Secretari, de fet es regula als apartats 2 i 3 del mateix art. 776 LECrim., es recull de nou, de forma anàloga al que es feia a l'art. 789.4 LECrim., la previsió de que la impossibilitat de practicar la informació continguda a l'ofertament per la Policia Judicial i pel Jutge, no impedirà la continuació del procediment, sens perjudici que es procedeixi realitzar-la pel mitjà més ràpid possible. A això s'hi afegeix que els que es personin des de llavors podran tenir coneixement de les actuacions i instar la pràctica de diligències i el que al seu dret convingui, acordant el Jutge el que estimi procedent en ordre a la seva pràctica.

Al respecte, cal mostrar-se crítics amb aquest aspecte de la regulació en tant que no s'ha insistit en la citació en forma de les víctimes, presentant, en conseqüència, el mateix defecte que la doctrina ja havia advertit amb anterioritat a la reforma.²⁰

Una altra novetat puntual pel que fa a la protecció de la víctima, en seu de diligències preliminars, és la possibilitat prevista a l'art. 777 LECrim. de pràctica de prova anticipada quan sigui de témer que per raó del lloc de residència d'una víctima, o per un altre motiu,²¹ no es pogués practicar en el judici oral o pogués motivar la seva suspensió, assegurant en tot cas la possibilitat de

---

²⁰ RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela...*, cit., p. 32, indicà que, encara que el curs de les actuacions no s'hagi de supeditar a la citació de la víctima, aquest acte ha de ser una de les primeres diligències de la instrucció penal amb informació detallada del que li convé fer, no limitant-se a indicar al perjudicat que "es passi pel Jutjat per a una diligència del seu interès". D'igual manera, SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 36 i 38.

²¹ CALVO SÁNCHEZ C., *El nuevo procedimiento abreviado: modificaciones introducidas por el Senado sobre el texto aprobado por el Congreso de los Diputados*, LA LEY, NÚM. 5753, de 3 d'abril de 2003, p. 3, senyala que la ulterior redacció de l'apartat 2 de l'art. 777, intenta, emparant-se en un temor raonable, explicitar les causes per les que la prova no es pogués realitzar en el judici oral o pogués motivar la seva suspensió; i diu s'intenta perquè expressament només al·ludeix a raons derivades del lloc de residència, tornant-se al calaix de sastre de "o per un altre motiu", sense especificar-ne cap; no esforçant-se el legislador ni tan sols a incloure raons tan evidents com la malaltia amb greu risc per a la vida. Per la seva part, GIMENO SENDRA V., *Filosofia y principios de los "juicios rápidos"*, LA LEY, NÚM. 5667, de 2 de desembre de 2002, p. 4, considera que la interpretació d'aquest precepte ha de ser molt restrictiva, havent-se de reservar en la pràctica a supòsits de declaració d'estrangers.

contradicció de les parts. Res cal oposar al contingut d'aquesta previsió ja que recull l'element clau per a la prova anticipada com és la contradicció.²²

Per últim cal referir-se, com a novetat important de cara a una eficaç tutela de la víctima, a la previsió de l'art. 779 LECrim. en que s'indica que el sobreseïment acordat pel Jutge d'instrucció s'haurà de comunicar a qui causi perjudici encara que no s'hagi mostrat part a la causa.

D'aquesta manera, la víctima, en ser informada, podrà exercitar, si ho entén oportú l'acció civil. Potser, en aquest supòsit, la notificació s'hauria d'acompanyar d'alguna indicació al respecte d'on s'ha de plantejar i com, ja que els canvis de jurisdicció poden resultar de difícil comprensió especialment a aquelles víctimes que inicialment havien deixat en mans del MF l'acció civil. Probablement si la pràctica de l'oferiment es desenvolupa d'una forma comprensible, tal i com aquí es postula, i en aquest moment ja hagués estat informada de les conseqüències que pot tenir el sobreseïment en relació a l'objecte civil, en aquest cas la víctima no requeriria d'una informació addicional al ser-li notificat, però, donada la manera com avui en dia es ve realitzant, possiblement s'hauria d'acudir a solucions com la proposada.

2.2.1.5 De la preparació del judici oral

També en els preceptes relatius a la preparació del judici oral contrasten certes millores en matèria de protecció a la víctima amb altres aspectes que desafortunadament s'han mantingut inalterables.

Pel que fa als elements positius de la reforma, cal referir-se al que es disposa a l'art. 782 LECrim. senyalant que, en el supòsit en que el MF demani el sobreseïment, el Jutge d'Instrucció, abans d'acordar-lo, podrà decidir que es

---

²² MAGRO SERVET V., *La validez en juicio de las declaraciones de los testigos y víctimas en la instrucción de los juicios rápidos*, LA LEY, 2002-VI, NÚM. D-234, p. 1734 i ss., analitza de forma particular la raó de ser d'aquesta norma, pensada per a potenciar els judicis ràpids i que té la seva base en la necessitat d'evitar suspensions de judicis motivades per la incompareixença de les víctimes o testimonis de càrrec.

faci saber als directament ofesos o perjudicats coneguts,²³ no personats, per a que dintre del termini màxim de quinze dies compareguin a defensar la seva actuació si ho consideren oportú, acordant el sobreseïment si no ho fessin.²⁴

Es generalitza, d'aquesta manera, tal i com havia vingut postulant la doctrina,²⁵ la previsió que ja existia per als judicis ordinaris a l'art. 642 LECrim.²⁶

De nou, tampoc estaria de més que es recordés a les víctimes que en el supòsit que no exercitin l'acció penal i es sobreseeixi el procés, hauran d'exercitar, en el seu cas, l'acció civil en una jurisdicció diferent, tenint això especial importància en els supòsits en que havien deixat l'acció en mans del MF.²⁷ Estem en el mateix, o es realitza l'oferiment d'una forma més comprensible per a la víctima, cas en el qual no resultaria tan indispensable

---

²³ En relació amb el redactat final d'aquest precepte, CALVO SÁNCHEZ C., *Estudio del...*, cit., p. 7 (edició digital), indica que a la tramitació parlamentària es transformà en facultatiu l'imperatiu d'exercitar la possibilitat prevista a la norma; així mateix senyala que també es va substituir la referència a "interessats" per la d'ofesos o perjudicats, si bé considera que s'hagués hagut de precisar encara més, diferenciant entre ofès, que és el subjecte passiu del delictes titular del bé jurídic protegit objecte de la transgressió, i perjudicat, persona que sofreix les conseqüències danyoses del fet delictiu. També GIMENO SENDRA V., LÓPEZ COIG J.C., *Los nuevos juicios rápidos y de faltas*, Madrid, 2003, p. 81 i ss., al·ludeixen a aquesta distinció dels conceptes d'ofès i perjudicat que la doctrina realitza amb raó, si bé reconeixen que a la LECrim. s'utilitzen com a sinònims.

²⁴ Cal afegir que l'art. 782 LECrim., en el seu apartat 2.b), recull el contingut de l'art. 790.4 LECrim., anterior a la reforma, que era el referent al sobreseïment sol·licitat pel MF, indicant que en aquests casos el Jutge podrà remetre la causa al superior jeràrquic del Fiscal per tal que resolgui si procedeix o no mantenir l'acusació, qui comunicarà la seva decisió al Jutge d'Instrucció en el termini de deu dies.

²⁵ Així ho feia, RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela...*, cit., p. 40, qui afegia que s'havia de fer no només per cortesia i respecte a les víctimes sinó per exigències de la tutela de les mateixes. De forma anàloga, SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 96 i ss.

²⁶ Al·ludint a la recerca d'acusadors, ho posen de manifest, TÉLLEZ AGUILERA A., *Los juicios rápidos...*, cit., p. 182; MARTÍN Y MARTÍN J.A., *La nueva reforma procesal penal...*, cit., p. 5, i ORTEGO PÉREZ F., *La reforma del procedimiento abreviado y los nuevos "juicios inmediatos rápidos"*, LA LEY, 2003, NÚM. 5767, de 24 d'abril de 2003, p. 6 (edició digital). També SOSPEDRA NAVAS F.J., *La reforma...*, cit., p. 70, senyala que el trasllat de la previsió de l'art. 642 LECrim. cal emmarcar-se en la línia de reforçament de la protecció de la víctima que informa la reforma de 2002.

²⁷ Cal referir-se en aquest punt, tal i com indicà, SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 97, sobre l'encert de la STC 220/1993, de 30 de juny, senyalant que la falta de notificació de l'arxiu de les actuacions a les víctimes no personades és contrària a la garantia d'una tutela judicial efectiva, ja que sinó es vulneraria el seu dret a acudir al procés civil per a fer valer les seves pretensions en ordre a l'efectiva reparació del dany sofert.

acudir a la solució proposada, o la tutela d'aquesta, per a no veure's vulnerada, probablement exigeixi acudir a alternatives com les apuntades.²⁸

Així mateix, tampoc en aquest moment, es té cura de la citació en forma de la víctima, a l'igual que passa amb la que s'ha de realitzar per l'oferiment d'accions.

Tanmateix, si algun aspecte mereix ser criticat molt especialment a la nova reforma, precisament perquè no s'ha aprofitat l'oportunitat per a modificar-lo en atenció als interessos de la víctima, és el relatiu a la conformitat. En aquest sentit, a l'art. 784.3 LECrim. s'indica que a l'escrit de defensa es podrà manifestar la conformitat amb la pena de major gravetat sol·licitada, actuació que es podrà seguir realitzant, malgrat el que havia vingut manifestant la doctrina, sense assegurar degudament la responsabilitat civil.²⁹

2.2.1.6 Del judici oral i la sentència

Pel que fa a les previsions ubicades al capítol dedicat al judici oral i la sentència, la primera gran novetat en relació amb la tutela de la víctima radica en el que disposa l'art. 785.3 LECrim. que imposa el deure d'informar-la, encara que no sigui part en el procés ni hagi d'intervenir, de la data i lloc de celebració del judici.

---

²⁸ D'acord amb el que s'ha exposat, MAGRO SERVET V., *La víctima del delito en la nueva ley de juicios rápidos*, LA LEY, NÚM. 5661, 22 de novembre de 2002, p. 2, senyalà que crida l'atenció que no s'inclouï a l'acte d'oferiment d'accions la informació relativa al dret que tindrà de formular acusació quan no ho faci el fiscal o insti el sobreseïment.

²⁹ SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 50, ja havia alertat de que la víctima queda al marge de qualsevol acord, ja que aquest només es preveu respecte el MF i l'imputat assistit d'Advocat. I és que, malgrat no ser el perjudicat aliè al consens a que es pugui arribar, sobretot de cara a la responsabilitat civil, la llei no articula cap connexió entre el MF i la víctima a fi que es tingui en compte el dret del ciutadà que es pot trobar indefens respecte l'acció civil. Més endavant, a les p. 105 i ss., l'autor torna sobre el tema, insistint en que la Llei no condiona que el jutge admeti la conformitat a que l'imputat repari a la víctima les conseqüències del delictes, ja que ni tan sols està previst que aquesta es pronunciï sobre la conformitat i els seus efectes. No obstant, SOSPEDRA NAVAS F.J., *La reforma...*, cit., p. 32, en relació amb la conformitat de l'art. 787 LECrim. interpreta que, si bé l'actor civil no és part necessària de la conformitat quan la mateixa no abasti l'objecte civil, quan sí ho sigui la seva intervenció té caràcter essencial a l'igual que la resta de parts acusadores.

Es generalitza d'aquesta manera la previsió de l'art. 15 de la Llei 35/95 relativa a delictes violents i contra la llibertat sexual,³⁰ havent-se d'acollir favorablement qualsevol millora favorable als interessos de la víctima.³¹

En canvi, de forma anàloga al que senyalava l'art. 793.3 LECrim. anterior a la reforma, s'indica a l'art. 787 LECrim. que, abans d'iniciar-se la pràctica de la prova, la defensa, amb la conformitat de l'acusat present, podrà demanar al Jutge o Tribunal sentència de conformitat, amb l'escrit d'acusació que contingui pena de major gravetat, o amb el que es presenti en aquest acte, que no podrà referir-se a fet diferent, ni contenir qualificació més greu que la de l'escrit d'acusació anterior.

Tal i com s'havia avançat més amunt, la situació no ha canviat respecte a la situació precedent a la LJRMPA, amb la qual cosa se li pot fer la mateixa crítica que la doctrina ja havia posat de relleu, en el sentit que l'habitual és adoptar la conformitat sense assegurar degudament la responsabilitat civil. Això repercuteix, com és lògic, en perjudici de la víctima, ja que és a l'objecte civil on resideix el seu major interès en el procés.

La qüestió es posa especialment de manifest en aquells casos en que la víctima ha deixat l'acció civil en mans del MF, ja que aquest òrgan sol centrar la seva atenció a l'objecte penal del procés. Si a això se li afegeix la gairebé inexistent comunicació entre el MF i la víctima, per molt que es pugui argumentar que fou la víctima qui optà, després de l'oferiment d'accions, per deixar la defensa de l'objecte civil en mans del MF, potser no estaria de més que s'informés a la víctima de les conseqüències que pot tenir la conformitat, de manera semblant al que es preveu per l'acusat a l'art. 787.4 LECrim. Al

---

³⁰ Així ho postulava SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 99.

³¹ AGUIRRE SEOANE J., *La reforma del procedimiento abreviado y el enjuiciamiento rápido e inmediato de determinados delitos y faltas*, ACTUALIDAD PENAL, NÚM. 10, 3 a 9 de març de 2003, p. 294 i 295, en referir-se a les mesures de protecció de les víctimes, destaca l'analogia entre les mesures d'informació a les mateixes introduïdes a la LECrim. per l'esmentada reforma, amb les contingudes a l'art. 15 de la Llei 35/95.

mateix temps, amb això s'aconseguiria una major igualtat en el tractament que reben l'acusat i la víctima durant el procés.

Per últim, una altra novetat que s'ha d'acollir favorablement de cara a la tutela de la víctima, introduïda per la LJRMPA, és la previsió de l'art. 789 LECrim. en que s'estableix el deure de notificar la sentència als ofesos i perjudicats pel delicte, encara que no s'hagin mostrat part.³²

Es tracta d'una actuació d'especial importància en aquells casos en que la víctima s'hagi reservat l'exercici de l'acció civil³³. També pot tenir transcendència en el supòsit que s'entengui que poden participar a l'execució de la condemna civil quan s'hagués deixat l'acció en mans del MF, i fins i tot en el cas que s'entengués que tenen dret a impugnar la resolució de forma anàloga al previst a l'art. 974 LECrim. per als judicis de faltes.

2.2.1.7 De la impugnació de sentència

De manera concordant amb el que es disposa a la instància i, consegüentment, també de forma novedosa, a l'art. 791.2 LECrim. s'especifica que la víctima serà informada³⁴ de la vista que pugui donar-se en apel·lació, encara que no s'hagi mostrat part ni sigui necessària la seva intervenció.

---

³² De nou el precepte té el seu equivalent a la Llei 35/95, d'ajudes públiques a les víctimes de delictes dolosos violents i contra la llibertat sexual. Un comentari extens de la mateixa es troba a, TOBAJAS GÁLVEZ O., *La Ley de ayudas públicas a las víctimas de delitos dolosos violentos y contra la libertad sexual*, ACTUALIDAD PENAL, 2000-I, NÚM. 12, p. 265 i ss. En referència amb l'art. 15.4 de l'esmentada Llei, en que s'indica el deure de notificar la resolució del procés penal a les víctimes, hagin o no exercit l'acció, dit autor, a la p. 268, completa el significat de la norma al·ludint a la Circular 2/1998 de la Fiscalia General de l'Estat, senyalant que l'obligació no es ceneix a les sentències, sinó als Autes que acorden la conclusió anticipada de la causa, doncs aquesta notificació reinicia el termini de prescripció d'un any prevista per a l'acció de reclamació de l'ajuda.

³³ Més reticent pel que fa a la fortuna de la norma es manifesta, ORTEGO PÉREZ F., *La reforma del...*, cit., p. 6 (edició digital), indicant que, malgrat la novetat que suposa, no subsana que les víctimes siguin un cop més las grans oblidades al procés penal.

³⁴ TÉLLEZ AGUILERA A., *Los juicios rápidos...*, cit., p. 201, indica que la proposta que la víctima fos informada en comptes de citada procedeix de l'esmena 151 presentada al Congrés pel Grup Català.

Igualment, a l'art. 792.4 LECrim. també s'estableix que la sentència serà notificada als ofesos i perjudicats pel delictes, encara que no s'hagin mostrat part a la causa, tenint això la seva importància pels mateixos motius apuntats a la notificació de la sentència de primera instància.

2.2.1.8 De l'execució de sentències

A l'art. 794 LECrim.³⁵ es recull l'execució de sentències de manera pràcticament idèntica al que es disposa a l'art. 798 LECrim. anterior a la reforma, podent-se-li fer les mateixes crítiques que la doctrina ja havia formulat, molt especialment pel que fa a la possibilitat que encara en aquest moment hagi de procedir-se a determinar la quantia indemnitzatòria.³⁶

Al respecte, potser després de l'entrada en vigor de la LEC, en la qual s'ha potenciat enormement l'execució provisional, de cara a una ràpida tutela de la víctima, no hauria sobrat fer un recordatori a la seva utilització, malgrat que ja es disposava a l'art. 989 LECrim., ja que l'executant s'ha vist afavorit en no haver de prestar, en principi, garanties per a la seva tramitació.³⁷

---

³⁵ Disposo el citat precepte: Tan aviat com sigui ferma la sentència, es procedirà a la seva execució pel Jutge o per l'Audiència que l'hagués dictat, conforme a les disposicions generals de la Llei, observant-se les següents regles: 1ª Si no s'hagués fixat a la part dispositiva la quantia indemnitzatòria, qualsevol de les parts podrà instar, durant l'execució de la sentència, la pràctica de les proves que estimi oportunes per a la seva precisa determinació. D'aquesta pretensió se'n donarà trasllat a les altres per tal que, en el termini comú de deu dies, demanin per escrit el que al seu dret convingui. El Jutge o Tribunal refusarà la pràctica de proves que no es refereixin a les bases fixades a la sentència. Practicada la prova, i escoltades les parts per un termini comú de cinc dies, es fixarà mitjançant aute, en els cinc dies següents, la quantia de la responsabilitat civil. L'aute dictat pel Jutge del Penal serà apel·lable davant l'Audiència respectiva. 2ª. En els casos en que s'hagi imposat la pena de privació del dret a conduir vehicles a motor i ciclomotors, es procedirà a la immediata retirada del permís i llicència habilitant, si tal mesura no estigués ja acordada, deixant unit el document als autes i remetent manament a la Prefectura Central de Tràfic per tal que ho deixi sense efecte i no n'expedeixi un altre de nou fins l'extinció de la condemna.

³⁶ Eloqüentment al respecte, SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 208, qualificava d'autèntic despropòsit la falta de fixació a la part dispositiva de la quantia indemnitzatòria, havent-se d'utilitzar la previsió únicament en comptades ocasions per a evitar a la víctima majors perjudicis en forma de dilacions.

³⁷ En aquest sentit, MARTÍN Y MARTÍN J.A., *La nueva reforma procesal penal...*, cit., p. 5, indica que encara que res s'esmenti, existeix la possibilitat d'execució provisional conforme amb el text donat a l'art. 989 per la Llei 10/1992.

2.2.2 Particularitats en l'enjudiciament ràpid de determinats delictes

Als articles 795 a 803 LECrim. es troba delimitat el procediment a seguir per a l'enjudiciament ràpid de determinats delictes. En ells resideix el nucli bàsic de la reforma introduïda per la LJRMPA i, també en aquests preceptes, es troben diverses mostres de la tendència a una major atenció en la tutela la víctima que ha demostrat el legislador.

No obstant, és cert que algunes de les previsions relatives a la matèria objecte d'estudi potser resulten supèrflues, donada la supletorietat de les normes del procediment abreujat, tal i com indica expressament l'art. 795.4 LECrim. Així mateix, no totes les particularitats que presenta en relació amb el disposat en el procediment abreujat tenen plena justificació, generant-se d'aquesta manera certa confusió en l'àmbit de l'atenció a la víctima, circumstància que només pot derivar en perjudici d'aquesta.

La primera especialitat a comentar es trobaria en relació amb l'actuació que se li ha reservat a la Policia Judicial en aquest procés. En concret, amb independència que es faci referència a que aquest Cos de Policia haurà de prestar a la víctima els primers auxilis sanitaris que requereixi, de forma anàloga al que es preveu a l'art. 770.1 LECrim. en seu de procediment abreujat, al qual es remet el propi art. 796.1.1 LECrim., cal centrar-se en el que es disposa a l'art. 796.1.4 LECrim. En aquesta norma es senyala que la Policia Judicial citarà als ofesos i perjudicats per tal que compareguin al Jutjat de Guàrdia el dia que s'indiqui.

Davant el contingut de l'esmentat precepte es planteja el dubte de si la Policia Judicial ha d'acompanyar la citació d'un oferiment d'accions com el previst per al procediment abreujat, o bé, en aquest cas, la seva funció es limita a la citació per a la compareixença practicant-se l'ofertament davant l'òrgan judicial.

La posició més favorable a la víctima, la qual s'estima perfectament viable atenent a la supletorietat comentada del procediment abreujat, aconsellaria que se li oferís també per part de la Policia Judicial les accions que podrà realitzar,

les quals, seran reiterades amb posterioritat en el moment de la compareixença.³⁸ A això cabria afegir que si en el judici de faltes, a l'art. 962 LECrim., sí que s'ha previst l'oferiment per part de la Policia en els termes de l'abreujat, amb major raó s'ha de practicar en el judici ràpid de delictes.

És més, fins i tot en el supòsit que s'entengui que no han d'oferir-se d'igual manera, sembla que emparant-se en la necessitat de vetllar per una tutela efectiva de la víctima, existeixen arguments suficients que exigeixen una informació més precisa que no una mera citació per a comparèixer al Jutjat. D'aquesta manera, com a mínim s'ha d'explicar amb detall el sentit de la citació, però tampoc sobraria que s'informés, de forma anàloga al que es preveu per a l'acusat en el propi art. 796.1.2 LECrim., del dret a comparèixer amb Advocat, advertint, això sí, que correrà a costa seva si no gaudeix d'assistència jurídica gratuïta. Al mateix temps, amb això es garanteix que la víctima pugui estar degudament assessorada quan el Jutge de Guàrdia practiqui l'oferiment d'accions.

En relació amb la citació a realitzar per la Policia Judicial, de nou cal destacar que, malgrat la transcendència que té la mateixa, de cara a garantir la presència de la víctima en judici, no es té gaire cura en la seva pràctica, limitant-se a senyalar l'art. 796.6 LECrim. que es podran realitzar per qualsevol mitjà de comunicació, fins i tot verbalment.³⁹

Una vegada compareguts l'ofès i perjudicats, una de les diligències urgents a desenvolupar pel Jutjat de Guàrdia, segons preveu l'art. 797.4 LECrim. és la

---

³⁸ En aquesta direcció, GIMENO SENDRA V., LÓPEZ COIG J.C., *Los nuevos juicios rápidos...*, cit., p. 82, i SOSPEDRA NAVAS F.J., *La reforma...*, cit., p. 99-100.

³⁹ GIMENO SENDRA V., LÓPEZ COIG J.C., *Los nuevos juicios rápidos...*, cit., p. 15, entenen plausible davant l'urgència d'aquest procediment les citacions verbals sens perjudici de la pertinent protocolització. Així mateix, a les p. 78-79 de l'esmentada obra, s'oposen a la crítica efectuada pel CGPG a la Proposició de Llei en que s'indicava que no hauria la Policia de realitzar la citació sense control del MF o l'òrgan judicial, ja que consideren que la determinació inicial de testimonis, ofesos i perjudicats per la Policia no implica que es determini quins tindran tal caràcter en el procés.

pràctica de l'ofertament d'accions conforme el que es disposa a l'art. 776 LECrim. pel judici abreujat valent, en conseqüència, tot el dit en el seu moment. D'igual manera, a l'art. 797.2 LECrim. es reitera de forma innecessària, com a diligència urgent, la possibilitat de practicar prova anticipada, per raó de la residència de la víctima o altres motius que poguessin fer dubtar de la seva pràctica o que poguessin motivar la seva suspensió. I és que aquesta qüestió es regula a l'art. 777 LECrim. en relació amb el procediment abreujat que resulta aplicable supletòriament.

Tampoc s'oblida en el procés de judicis ràpids la figura del MF, interessant per a aquesta investigació la referència continguda a l'art. 798 LECrim., indicativa de la possibilitat que té el MF de sol·licitar mesures cautelars al Jutge de Guàrdia per a assegurar, entre altres coses, una futura condemna civil. Aquest recordatori a la protecció que ha de dispensar aquest òrgan a la víctima potser busqui un canvi a la manera d'actuar al respecte que fins el moment té l'acusador públic, que centra la seva atenció a l'objecte penal. No obstant, resulta en certa manera innecessària ja que aquesta facultat del MF és comú en tot procés penal.

Pel que fa al sobreseïment que pot acordar el Jutge de Guàrdia un cop practicades les diligències, l'art. 798.2 LECrim. es remet de nou expressament al que es disposa a l'art. 779 LECrim., en seu de procediment abreujat, resultant una altra vegada superflu donada la supletorietat general d'aquest. D'igual manera, pel que fa al sobreseïment sol·licitat pel MF, l'art. 800 LECrim. remet al que es disposa a l'art. 782 LECrim. pel procediment abreujat, podent-se efectuar, en conseqüència, les mateixes consideracions en matèria de tutela de la víctima que es realitzaren amb anterioritat.⁴⁰

---

⁴⁰ L'únic matís al respecte, apuntat per GIMENO SENDRA V., LÓPEZ COIG J.C., *Los nuevos juicios rápidos...*, cit., p. 193, radica en que en aquest supòsit la comunicació es formularà "en tot cas" mentre que en el procediment abreujat només és potestativa en senyalar l'art. 782.2.a) "Podrà...".

Menció a part mereix el règim especial de conformitat que s'ha disposat a l'art. 801 LECrim., diferent al previst a l'art. 787 LECrim. per l'abreujat.⁴¹ En particular interessa el que es senyala al tercer apartat de l'art. 801 LECrim., en el qual s'estableix com a requisit per a la procedència de la conformitat, entre d'altres, que l'acusat presti compromís de satisfer les responsabilitats civils si és que es va a suspendre la pena de presó.⁴² Encara que es segueixi adoptant la conformitat sense atendre a l'opinió de la víctima, almenys es vetlla mínimament pels seus interessos vinculant aquesta conformitat amb el compromís relatiu a la responsabilitat civil.⁴³

Per últim afegir que cap referència particular en relació amb les víctimes apareix als preceptes relatius al judici oral i sentència, impugnació de la sentència i execució de la mateixa, amb la qual cosa serveix el comentat en judici abreujat.

---

⁴¹ En contra del tractament desigual de la conformitat en els judicis ràpids respecte al procediment abreujat i ordinari, TÉLLEZ AGUILERA A., *Los juicios rápidos...*, cit., p. 99, basant-se en l'opinió en aquest sentit continguda a CONSEJO GENERAL DEL PODER JUDICIAL, *Informe a la Proposición de Ley de Grupos Parlamentarios del Congreso de Reforma parcial de la Ley de Enjuiciamiento Criminal para el enjuiciamiento rápido e inmediato de determinados delitos y faltas, y la modificación del procedimiento abreviado*, aprovat pel Ple de 22 de maig, Ponent FAUSTINO GUTIÉRREZ-ALVIZ Y CONRADI, p. 47 i ss.

⁴² Es comparteix en aquest punt l'opinió de TÉLLEZ AGUILERA A., *Los juicios rápidos...*, cit., p. 97, qui critica que no s'hagi recollit previsió que figura a l'art. 81.3 CP de fer la salvetat en el compliment del requisit per als que hagin estat declarats insolvents, fent-se ressò de l'esmena núm. 32 del Grup Parlamentari d'Esquerra Unida, en que es sol·licità la supressió d'aquest requisit, ja que es permet als acusats amb patrimoni suficient garantir el pagament de responsabilitats civils i amb això la suspensió de la pena, mentre que els mancats de pecuni han de complir la pena irremissiblement. En canvi, el propi autor, a la p. 101, no considera encertada la desaparició durant la tramitació parlamentària de la previsió del compliment de la pena sol·licitada sense cap reducció en cas d'incompliment del compromís de satisfer responsabilitats civils, que formava part de l'art. 801 LECrim. Argumenta que el requisit no es podia equiparar a la presó per deutes, sinó que, davant l'incompliment d'un compromís realitzat per qui podia fer-ho, això és, no tractant-se d'algú declarat insolvent, el benefici de la rebaixa penal aconseguit pel compromís es perdia passant a complir la pena que li corresponia. Amb això entén que s'ha perdut una oportunitat de reforçar els drets de les víctimes per errònies creences d'atacs a les garanties penals. En sentit oposat, FUENTES DEVESA R., *Las sentencias de conformidad dictadas por el Juez de Guardia*, LA LEY, NÚM. 5794, de 3 de juny de 2003, p. 15 (edició digital), considera que en cap cas l'incompliment ha d'implicar la pèrdua de la reducció de la pena ja que seria una interpretació en contra de l'acusat.

⁴³ GIMENO SENDRA V., LÓPEZ COIG J.C., *Los nuevos juicios rápidos...*, cit., p. 215, consideren que l'esmentat compromís de satisfacció de la responsabilitat civil es converteix en un estímul a la ràpida reparació de la víctima ja que si es desitja evitar el judici s'estarà interessat en reparar puntualment a la víctima.

2.2.3 Especialitats en el judici de faltes

La LJRMPA ha comportat una sèrie de canvis en els preceptes relatius al judici de faltes. També en aquest cas, a l'igual que a tota la reforma, s'introdueixen alguns aspectes novedosos encaminats a una major protecció de la víctima. En ocasions les modificacions resulten mimètiques a les comentades en el procediment abreujat, però alguna d'elles presenta una enorme singularitat.

De nou adquireix un paper predominant en matèria d'atenció a la víctima la figura de la Policia Judicial ja que als arts. 962 y 964 LECrim.,⁴⁴ s'indica que haurà d'informar-se a l'ofès o perjudicat dels seus drets en els termes previstos als articles 109, 110 i 967.⁴⁵

Ara bé, en relació amb l'oferiment d'accions, moment essencial per a la tutela de la víctima, sembla com si en el judici de faltes s'entengui que amb l'oferiment de la Policia resulti suficient ja que, a diferència dels altres

---

⁴⁴ En contra de la citació per part de la Policia sense control judicial, GONZÁLEZ NAVARRO B.A., *El juicio de faltas tras la ley de juicios rápidos*, LA LEY, NÚM. 5790, de 28 de maig de 2003, p. 6 (edició digital). Així mateix, CALVO SÁNCHEZ C., *El nuevo juicio de faltas regulado por la Ley 38/2002, de reforma parcial de la Ley de Enjuiciamiento Criminal (I)*, LA LEY, NÚM. 5682, de 23 de desembre de 2002, p. 3, manifesta la seva preocupació amb l'activitat que se li assigna a la Policia Judicial, i en especial la relativa a la qualificació dels fets, circumstància que ja posà de relleu l'Informe del CGPJ a la Proposició de Llei 122/000199, al que al·ludeix. De manera semblant, LOURIDO RICO A.M^a., *El enjuiciamiento rápido de las faltas*, LA LEY, NÚM. 5702, de 22 de gener de 2003, p. 3, es mostra crítica contra les àmplies facultats atorgades a la Policia Judicial i molt particularment amb l'atribució de funcions judicials com la qualificació de fets com delictes o faltes. Vegi's en sentit oposat els arguments donats a la nota 39.

⁴⁵ S'ha d'advertir que la remissió als citats preceptes és conseqüència de la modificació a la LECrim. introduïda per la LO 5/2003 de 27 de maig, ja que a la formulació inicial d'aquests articles segons la LJRMPA s'havia d'acudir al que es preveu a l'art. 771 LECrim. Probablement la modificació tingui cert sentit pel que fa a complementar l'oferiment d'accions amb el que es senyala a l'art. 967 per a tot tipus de faltes, però no es comprèn per què la remissió ja no és a l'art. 771 LECrim. que ja inclou atendre als arts. 109 i 110 LECrim. No obstant, donada la supletorietat del que s'indica en seu de procediment abreujat no es veu obstacle en complementar el contingut de l'oferiment d'accions amb el que s'indica a l'art. 771 servint per tant el comentat en el seu moment. D'alguna manera així semblava entendre-ho CALVO SÁNCHEZ C., *El nuevo juicio de faltas regulado por la Ley 38/2002, de reforma parcial de la Ley de Enjuiciamiento Criminal (II)*, LA LEY, NÚM. 5683, de 24 de desembre de 2002, p. 2, quan al·ludia en relació amb la versió inicial de l'art. 964 a la necessitat d'informar a la víctima de la resta de drets de l'art. 771. En relació amb la remissió a l'art. 967 afegir que amb això s'eliminen les diferències que posà de relleu PÉREZ-OLLEROS SÁNCHEZ-BORDONA F.J., *Juicio de faltas*, LA LEY, NÚM. 5793, de 2 de juny de 2003, p. 4 (edició digital), en relació amb la informació que rebien les víctimes d'una falta segons es tramités per la via ràpida dels arts. 962 i ss. o per l'ordinària.

processos en que l'òrgan jurisdiccional reitera l'acte amb tota la seva extensió, aquí l'art. 967 LECrim.⁴⁶ es limita a indicar que en les citacions per a judici, l'ofès i perjudicat, se'ls informarà que puguin ser assistits per advocat si ho desitgen i que hauran d'acudir a judici amb els mitjans de prova que intentin fer valer.⁴⁷ Potser no estaria de més que se li recordessin els altres drets continguts en tot oferiment d'accions.⁴⁸

Una altra novetat en relació a la tutela de la víctima, que té el seu paral·lelisme en el judici abreujat, radica en el disposat a l'art. 973.2 LECrim. en que s'estableix el deure de notificar la sentència als ofesos i perjudicat encara que no s'hagin mostrat part en el procediment.⁴⁹

Als beneficis que pugui aportar aquesta previsió a la víctima, ja comentats en tractar la qüestió en el judici abreujat, cal afegir que en aquest cas adquireix una especial transcendència ja que en depenen el còmput dels terminis per a

---

⁴⁶ Cal senyalar que l'art. 967 LECrim. recull en part el disposat a l'art. 962 LECrim. anterior a la reforma. En relació amb la citació per la Policia Judicial, de nou CALVO SÁNCHEZ C., *El nuevo juicio de faltas...*, cit., p. 3, es mostra preocupada per la seva atribució a la Policia Judicial, fent-se ressò també de l'indicat a l'Informe del CGPJ a la Proposició de Llei 122/000199, donat que en citar a una persona se li ha d'especificar en la qualitat que se'l cita per a no lesionar el seu dret de defensa.

⁴⁷ En aquest cas sí que adquireix transcendència la discussió entorn a la idoneïtat de l'oferiment practicat per la Policia Judicial o per un tècnic en dret com seria l'òrgan judicial. Així mateix, donada la previsió legal, també aquí es troba una altre argument de cara a que la Policia Judicial encarregada de l'oferiment sigui experta en dret.

⁴⁸ En aquesta direcció, GIMENO SENDRA V., LÓPEZ COIG J.C., *Los nuevos juicios rápidos...*, cit., p. 321, consideren que res impedeix que ho faci. És més, si la falta és semipública i no hi ha hagut querella, entenen que necessàriament el Jutge haurà d'oferir accions per tal que posin de manifest si exercitaran l'acusació particular, estalviant-se d'aquesta manera citacions per a judicis que no es podran realitzar en absència d'acusador i que s'acabaran sobreseient. Per la seva part, DELGADO MARTÍN J., *Los juicios rápidos*, Madrid, 2002, p. 347 i ss., indica que en els judicis iniciats per atestat la Llei no obliga a que torni a practicar-se la diligència pel Jutjat, encara que pugui resultar adequat que quan l'ofès comparegui a la celebració del judici el Jutge li preguntí sobre la seva voluntat de mostrar-se part en el procés i ho reculli en acta. En canvi, en els judicis no iniciats per atestat, l'autor entén preceptiu l'oferiment per aplicació dels arts. 109 i 110 LECrim.

⁴⁹ SOSPEDRA NAVAS F.J., *La reforma...*, cit., p. 190, indica que les modificacions introduïdes per la reforma de 2002 a la regulació de la sentència i recursos del judici de faltes deriven del principi de protecció reforçada a l'ofès o perjudicat pel delicte que informa tota la Llei. Pel que fa a la tramitació parlamentària del precepte CALVO SÁNCHEZ C., *El nuevo juicio de faltas...(II)*, cit., p. 5, posa de relleu que no figurava en el text inicial de la Proposició l'obligació de notificar la sentència a tots els ofesos encara que no fossin part; així mateix, també s'afegí durant la tramitació parlamentària l'obligació de fer constar la notificació de recursos procedents contra la sentència, el termini per a imposar-els i l'òrgan davant el que s'ha de fer.

recórrer la resolució que tenen els ofesos i perjudicats no compareguts en judici, legitimació que estableix expressament l'art. 974 LECrim.

Es tracta d'una facultat que afavoreix sens dubte la protecció de les víctimes, però que difícilment encaixa amb la teoria general de l'apel·lació, ja que, en principi, només està legitimat per a apel·lar qui fou part. També és cert que amb aquest reconeixement per part del legislador, s'obre la possibilitat de discutir sobre de la procedència del recurs per part dels ofesos o perjudicats en aquells altres supòsits en que se'ls hagi de notificar la resolució, encara no havent sigut parts. Com a mínim en aquells casos en que haguessin deixat l'acció civil en mans del MF, no sembla descabellat que puguin interposar recurs, quan aquest no ho volgués fer o pretengués fer-ho de forma insuficient, això sí, dintre dels límits del *petitum* al·legat en la instància pel MF.

Així mateix, tenint en compte la legitimació per a recórrer, no sembla que existeixi inconvenient en mantenir la viabilitat de la intervenció de la víctima en execució.

Per últim afegir que a l'art. 976.3 LECrim. s'incideix novament en la necessitat de notificar les resolucions, en aquest cas la sentència d'apel·lació, als ofesos i perjudicats no compareguts.

3. La tutela de la víctima a la LO 5/2000 reguladora de la responsabilitat penal dels menors

3.1 Transcendència de la normativa

És conegut que el procés de menors s'ha pres com un banc de proves de cara a una futura reforma de la LECrim.⁵⁰ Simplement per aquest motiu convé estar molt atents al disposat en aquesta normativa. Ara bé, en relació amb el tema de la tutela de la víctima que s'està examinant resulta de particular interès la regulació aquí continguda per les particularitats que comporta. Es per això que s'han d'analitzar amb deteniment i atendre a les possibilitats de generalitzar-les a tot tipus de procés. Al mateix temps, aquesta feina servirà per a posar de relleu que potser no resulti justificat el tractament peculiar que rep la víctima en alguns aspectes. I és que quantes més siguin les diferències en la tutela de la víctima d'un procés a un altre, major serà la confusió que existeixi en la matèria i menor l'eficàcia en la protecció que rebí.

3.2 Intervenció limitada de la víctima en diferents fases del procés

Malgrat que l'Exposició de Motius de la Llei de Menors postula com a elements determinants del procés l'interès del menor i el dels perjudicats pel delicte, les oportunitats de participació d'aquests últims queden limitades a determinades actuacions.⁵¹

---

⁵⁰ Així ho indica, per exemple, GIMENO SENDRA V., *El proceso penal de menores*, LA LEY, 2001-VII, D-208, p. 1413.

⁵¹ De forma eloqüent, ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal de menores*, Barcelona, 2001, p. 137, considera que no es pot dir que la satisfacció de la víctima que es postula a l'Exposició de Motius s'hagi aconseguit.

L'explicació al particular tractament que rep la víctima gira entorn a la impossibilitat que tindrà de personar-se com acusació particular limitant-se a poder exercitar l'acció civil. No obstant, se li reconeixen una sèrie de drets a actuar en moments puntuals al llarg del procés.⁵² La major part d'ells estan recollits a l'art. 25 LORPM, conformant aquest nucli dispositiu una espècie d'estatut de la víctima, que per la seva importància serà analitzat amb caràcter preferent. En segon terme es prestarà atenció a altres normes disperses relatives a la víctima contingudes a la LORPM.

Per últim cal referir-se particularment, de forma molt crítica, a la manera com s'ha regulat l'exercici de l'acció civil per part del perjudicat en el procés de menors.

3.2.1 Article 25. Participació del perjudicat i inexistència de l'acció particular i popular

L'anàlisi del contingut d'aquest precepte des del punt de vista de la tutela de la víctima, si es vol ser estricte en els termes, només resulta possible entenent que no existeix una veritable acusació particular en la intervenció reconeguda al perjudicat, ja que en aquest cas la víctima adquiriria la posició processal de part. Existeixen diferents opinions doctrinals al respecte, però sembla predominar la que el considera merament com a coadjuvant. De fet, això encaixa amb el tenor literal de la Llei.⁵³

---

⁵² CUELLO CONTRERAS J., *El nuevo Derecho penal de menores*, Madrid, 2000, p. 155, senyala que en coherència amb l'esperit resocialitzador de la LORPM, la Llei circumscriu dràsticament la participació del perjudicat en el procés penal del menor a l'aclariment dels fets i culpabilitat del menor, sense que en cap cas pugui influir en la mesura a imposar, ja que no és el càstig de l'agressor la via per la que s'ha de tenir present a la víctima sinó el de la reparació del dany causat.

⁵³ La qüestió s'aborda àmpliament a RÍOS CABRERA A., *Algunas consideraciones sobre la inexistencia de acusación particular y popular en el proceso penal de menores: la "extraña" figura del coadyuvante*, ANUARIO DE JUSTICIA DE MENORES, NÚM. I, 2001, p. 81 i ss., qui es mostra molt crítica amb la singular naturalesa d'aquesta intervenció, alhora que, prenent com a referència l'opinió de MARTÍN OSTOS J., "Aspectos procesales de la Ley Orgánica reguladora de la Competencia y Procedimiento de los Juzgados de Menores", en *Menores privados de libertad*, Cuadernos de Derecho Judicial, Madrid, 1996, p. 96, troba a faltar una plena atribució de legitimitat activa als perjudicat per a exercir l'acusació en el procés de menors. De fet, MARTÍN OSTOS J., *Bases para un borrador de anteproyecto de ley penal y procesal del menor*, JUSTICIA, 1991, NÚM. 1, p. 161, a la Base quarta, ja postulava l'exercici de l'acció penal per les

Es més, els amplis drets de participació reconeguts en aquesta norma a la víctima, sense correlatiu en altres processos, tenen la seva explicació precisament en la limitació que sofreix el perjudicat en els judicis de menors, en

---

víctimes i el seus hereus; opinió exactament oposada a la de OLAVARRIGA IGLESIA M.T., "La responsabilidad civil en la Ley de Responsabilidad Penal del Menor, L.O. 5/2000, de 12 de enero", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 359 i ss., qui es mostra contrària a la intervenció de la víctima en el procés, entenent que la seva posició ja la garanteix el MF. En la línia de catalogar a l'intervinent de l'art. 25 LORPM com a coadjuvant, destaca també la Circular 1/2000 de la Fiscalia General de l'Estat, de 18 de desembre, relativa als criteris d'aplicació de la LORPM. D'igual manera, GIMENO SENDRA V., *El proceso penal...*, cit., p. 1414, entén que la intervenció dels acusadors particulars no és en qualitat de parts principals, com en el procés d'adults, sinó de mers coadjuvants. De forma similar, GIBERT JORDÁ T., "Análisis del procedimiento. Sus fases. Las demás partes en el proceso. Especial atención a la víctima como coadyuvante sin acción", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 190; LANDROVE DÍAZ G., *La Ley Orgánica reguladora de la Responsabilidad Penal de los Menores*, LA LEY, 2000-IV, D-146, p. 1664, *idem*, *Derecho Penal de Menores*, València, 2001, p. 294; LASTRA DE INÉS A., "La fase de investigación. La actuación instructora. Las soluciones extrajudiciales.", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 234; PÁRAMO Y DE SANTIAGO C., "Análisis del procedimiento. La fase de conocimiento del Juez. La preparación del juicio y las diligencias del Juez. Naturaleza jurídica de las mismas. La fase decisoria. La sentencia. El sistema de recursos", en *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 249; RICHARD GONZÁLEZ M., *El nuevo proceso de menores*, LA LEY, 2000-IV, D-149, p. 168; BARREDA HERNÁNDEZ A., "La víctima en el proceso penal de menores. Especial examen de la pieza separada de responsabilidad civil", a *La responsabilidad penal de los menores: aspectos sustantivos y procesales*, CGPJ, Cuadernos de Derecho Judicial, Madrid, 2001, p. 521; NÚÑEZ OJEDA R., *La acusación particular*, (Tesi doctoral en prensa 2003). En la mateixa línia, SALOM ESCRIVÁ J.S., "La intervención del Ministerio Fiscal en el proceso de exigencia de responsabilidad penal de menores", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 239 i ss., descriptivament qualifica al perjudicat com a assistent del Fiscal a la instrucció i judici. En canvi, GÓMEZ COLOMER J.L., "Tuición penal de menores y jóvenes", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 189 i ss., després d'indicar que la insignificància processal de la víctima és un atemptat a la CE, ja que hauria hagut de poder exercir l'acusació plenament, senyala no obstant que en el cas de l'art. 25 LORPM la víctima és part penal. També, PLANCHADELL GARGALLO A., "La intervención de la víctima en la instrucción del proceso penal de menores", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 201, la qualifica com a part penal limitada. Molt similarment, SANZ HERMIDA A.M.^a, *La víctima en el proceso penal de menores*, ANUARIO DE JUSTICIA DE MENORES, NÚM. 1, 2001, p. 190 i ss., si bé reconeix que la figura s'assembla a la del coadjuvant, manté que es tracta d'una part processal "sui generis" que dóna lloc a un supòsit d'intervenció adhesiva simple, consideració que també li atribueix LÓPEZ LÓPEZ A.M., *La instrucción del MF en el procedimiento de menores*, Granada, 2002, p. 101. D'igual manera, MARTÍN SÁNCHEZ A., *Justicia de menores: una justicia mayor*, CGPJ, Manuales de formación continuada NÚM. 9, Madrid, 2000, p. 120, manté que el perjudicat personat adquireix la condició de part processal i es constitueix en vertadera "acusació particular". De manera menys contundent, ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal...*, cit., p. 103 i 278, indica que es regula una dèbil acusació particular, sense que pugui exercir l'acció penal en sentit estricte. En una posició més ambigua, GARCÍA PÉREZ O., *La evolución del sistema de justicia juvenil. La Ley de Responsabilidad Penal del Menor de 2000 a la luz de las directrices internacionales*, ACTUALIDAD PENAL, 2000-III, NÚM. 32, p. 694, posa en dubte que es pugui parlar d'una veritable acusació particular malgrat les àmplies facultats que es reconeixen al perjudicat.

els quals no podrà exercir l'acció particular.⁵⁴ D'aquí que, per la seva singular raó de ser, probablement la major part d'ells només trobin justificació en el tipus de procés pel que s'han previst.⁵⁵

En un altre ordre de consideracions, sent en principi positiva la idea de recollir en un mateix article, a manera d'estatut de la víctima, el conjunt de drets d'actuació que ostentarà la víctima en un procés, encara que no se li reconegui la capacitat per a ser part, convé no oblidar que se li atribueixen altres drets dispersos a la Llei Orgànica de Responsabilitat dels Menors (en endavant LORPM), el que comporta un alt grau de confusió a l'hora de determinar les possibilitats de participació de la víctima, circumstància que fa dubtar seriosament de l'encert de la sistemàtica seguida.⁵⁶

3.2.1.1 Pressupòsits per a poder personar-se

Després d'establir a l'art. 25 LORPM que no és possible l'exercici d'accions per particulars excepte les civils, el legislador d'immediat s'enrecorda de la víctima i indica seguidament que, no obstant l'anterior, quan els fets tipificats com a delicte s'atribueixin a persones que hagin complert els setze anys en el moment de comissió dels fets, amb violència o intimidació, o amb greu risc per a la vida

---

⁵⁴ Matís important s'ha de fer en relació amb els delictes que el MF no pot perseguir d'ofici, i molt especialment en els casos d'estupre, calumnies i injúries, en els que en principi el MF no és part. Atinent a la formulació de la LORPM això donaria lloc a que aquestes infraccions quedessin impunes. ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal...*, cit., p. 226, adverteix la situació, i recolzant-se en el disposat a la Circular de la Fiscalia General de l'Estat 1/2000, entén que l'ofès hagi de poder denunciar-ho al MF qui exercirà l'acció penal en aquests casos.

⁵⁵ De forma molt crítica, POLO RODRÍGUEZ J.J., HUÉLAMO BUENDÍA A.J., *La nueva ley penal del menor*, Madrid, 2001, p. 26, consideren un greu error del legislador que havent establert la prohibició d'acusacions particulars, i en tot cas, tenint el perjudicat la via dels arts. 61 i ss. LORPM per a personar-se i exigir la responsabilitat civil, es permeti la personació del perjudicat a l'expedient per la via de l'art. 25, el que és un element distorsionador del procediment de menors i que pot produir disfuncions i efectes pertorbadors en el mateix.

⁵⁶ Il·lustra perfectament la situació MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad Penal de los Menores*, (Dir. CONDE-PUMPIDO FERREIRO C.), Madrid, 2001, p. 289, al·ludint a la deficient tècnica legislativa de la LORPM, que té el seu exponent en el desordre sistemàtic en relació amb la posició del perjudicat, intentant ubicar a l'art. 25 tot el que afecta al mateix, però oblidant-se d'aquell al llarg del procediment, com a la conclusió de la instrucció (art. 30) o a la celebració de l'audiència (art. 37). Seguint a aquest autor en aquest punt, PÉREZ MARTELL R., *El proceso del menor*, Pamplona, 2002, p. 195.

o integritat física de les persones, el perjudicat podrà personar-se en el procediment, tant a la fase instructora com a la fase d'audiència.

Al respecte es comparteix l'opinió de SANZ HERMIDA qui considera que, o bé es parteix de la idea que atenent al valor superior del menor no és convenient la intervenció de la víctima, o bé s'admet la seva intervenció d'igual manera en tots els casos, ja que la situació intermitja vigent només pot generar confusió, i fins i tot desigualtats ja que en gran mesura és una decisió de l'òrgan judicial.⁵⁷

En efecte, la decisió sobre la intervenció de la víctima en un procés, de la qual en pot dependre molt directament que no se li vulneri el seu dret a una tutela efectiva, no es pot sostenir en elements merament circumstancials, com que el menor tingui o no setze anys, o que portin aparellada una important càrrega valorativa, com que els fets s'hagin comès amb violència, intimidació o hagin significat un greu risc per a la persona.⁵⁸

A això cal afegir la desinformació a la que es veu sotmesa la víctima pel que fa a aquests particulars pressupòsits que li permeten intervenir en el procés de menors. I és que, en principi, només se li notifica la possibilitat d'exercir accions civils (art. 22.3 LORPM).⁵⁹

---

⁵⁷ SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 217. També consideren innecessari, per contraproductiu, establir restriccions a la intervenció, una vegada que per a alguns supòsits s'admet la seva personació, RICHARD GONZÁLEZ M., *El nuevo...*, p. 1680, i LANDROVE DÍAZ G., *Derecho Penal de...*, cit., p. 296. En el mateix sentit, PÉREZ MARTELL R., *El proceso del...*, cit., p. 195, insisteix en que aquestes limitacions podrien suposar una vulneració del dret a la tutela judicial efectiva. Eloquentment il·lustra la situació, BARREDA HERNÁNDEZ A., "La víctima en...", cit., p. 524, indicant que existiran dues categories de víctimes, de primera i segona classe, basant-se en criteris discutibles com la gravetat dels delictes i l'edat de l'agressor. ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal...*, cit., p. 280, qualifica a la situació de disbarat i greuge comparatiu. En canvi, a GRUPO DE ESTUDIOS POLÍTICA CRIMINAL, *Un proyecto alternativo a la regulación de la responsabilidad penal de los menores*, València, p. 49, s'advoca per la supressió de l'art. 25 i la prohibició absoluta d'accions per particulars.

⁵⁸ En aquest sentit, SEBASTIÁN OTONES M., *La instrucción penal en el nuevo procedimiento de menores*, LA LEY, 2001-VI, D-193, p. 1277 i ss., després d'indicar que s'hauria d'admetre la intervenció del perjudicat amb independència de l'edat dels menors i qualificació dels fets, posa de relleu que es poden plantejar situacions problemàtiques quan hi hagi implicats menors de 16 anys i majors de tal edat, circumstància en la qual sembla poc probable que s'admeti la personació respecte d'uns i es refusi per uns altres.

⁵⁹ Advertint la situació, MARTÍ SÁNCHEZ J.N., *Protección de la víctima y responsabilidad civil en la ley penal de los menores*, ACTUALIDAD PENAL, 2001-I, NÚM. 4, p. 81 i ss., senyala que s'hauria d'efectuar una concreta notificació amb indicació de les possibilitats de personar-se en

És més, la situació s'agreuja en comprovar que en el procés de menors no s'exigeix que la víctima actuï acompanyada d'Advocat, amb la qual cosa es fa difícil que algú no expert en dret pugui discernir en quins casos pot intervenir i encara menys, les facultats d'actuació que li ha reservat l'art. 25 LORPM.⁶⁰

És cert que alguns autors solucionen el problema entenent que s'ha d'actuar en el procés acompanyat d'un tècnic en dret per aplicació supletòria de la LECrim.⁶¹

Ara bé, sense arribar a aquest extrem de vincular la intervenció a l'assistència jurídica, potser resultaria suficient que en el moment d'oferir accions, conforme preveu la LECrim., se li informés del dret a nomenar Advocat i, en el seu cas, de les possibilitats de gaudir d'assistència jurídica gratuïta⁶². En altres paraules, el contingut de l'oferiment a practicar a la víctima dels processos de menors ha

---

judici, ja que sinó es pot produir al perjudicat una indefensió en privar-se'l de facultats que la Llei li atorga. En la mateixa línia, MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad...*, cit., p. 280, indica que hauria d'informar-se al perjudicat de la possibilitat de fer valer la seva presència en els termes autoritzats per l'art. 25. De forma anàloga, SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 196.

⁶⁰ Es comparteix en aquest sentit l'opinió d'ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal...*, cit., p. 280, qui considera que el necessari per a actuar el perjudicat no és que s'hagi personat, sinó que s'hauria d'actuar a la inversa i que el propi MF citi als perjudicats en els casos establerts i li ofereixi les accions.

⁶¹ Potser influenciats per la Circular 1/2000 de la Fiscalia General de l'Estat, de 18 de desembre, relativa als criteris d'aplicació de la LORPM, que dintre del punt referent als intervinents a la fase d'instrucció, indica que el perjudicat no podrà personar-se si no està assistit per Advocat i representat per Procurador, així ho mantenen GÓMEZ COLOMER J.L., "Tuición penal...", cit., p. 193; SALOM ESCRIVÁ J.S., "La intervención del Ministerio Fiscal...", cit., p. 243; SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 193; SEBASTIÁN OTONES M., *La instrucción penal...*, cit., p. 1278; LANDROVE DÍAZ G., *Derecho Penal de...*, cit., p. 296; LASTRA DE INÉS A., "La fase de investigación...", cit., p. 237; LÓPEZ LÓPEZ A.M., *La instrucción del MF...*, cit., p. 99, i PLANCHADELL GARGALLO A., "La intervención de la víctima...", cit., p. 205. En una posició intermitja, ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal...*, cit., p. 280, entén que ha d'actuar assistida de lletrat, però que no se li pot exigir Procurador. En canvi, MARTÍ SÁNCHEZ J.N., *Protección de la víctima...*, cit., p. 82; BARREDA HERNÁNDEZ A., "La víctima en...", cit., p. 513 i ss., i PÉREZ MARTELL R., *El proceso del...*, cit., p. 196, no consideren l'assistència jurídica necessària encara que pugui fer ús d'ella. De forma similar, VENTURA FACI R., PELÁEZ PÉREZ V., *Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores*, Madrid, 2000, p. 126, ho entenen potestatiu per analogia amb el disposat per a la responsabilitat civil, encara que el desitjable seria la seva preceptivitat.

⁶² Cal tenir en compte que els supòsits en que es pot gaudir de gratuïtat en un procés de menors queden molt limitats ja que en no ser reconegut aquest dret quan la intervenció dels professionals no resulta preceptiva, com és el cas, només podran beneficiar-se del mateix quan sigui expressament requerida l'assistència jurídica pel Tribunal, mitjançant aute motivat, per a garantir la igualtat de les parts en el procés (art. 6 Llei Assistència Jurídica Gratuïta).

de resultar com a mínim idèntic al de la LECrim. Si ja en el seu moment es postulà la idoneïtat que aquest acte es realitzés de forma comprensible per a la víctima, la particular posició d'aquesta en els processos de menors encara augmenta la necessitat. I és que, donada l'opció que el perjudicat pugui actuar en un procés sense Advocat i atenent a la complexitat jurídica dels singulars pressupòsits jurídics que determinen la possibilitat que té de realitzar els actes processals senyalats a l'art. 25 LORPM, la tutela de la víctima corre un alt risc d'ineficàcia si només se li notifica la possibilitat d'exercitar l'acció civil.

Per tant, encara que l'oferiment d'accions previst a la LORPM està especialment pensat per a les accions civils, potser no resulti descabellat, de cara a una adequada tutela de la víctima, plantejar-se la possibilitat d'oferir-li informació respecte a les actuacions que pugui realitzar en relació amb l'objecte penal. D'aquesta manera, així com a la LECrim. es disposa l'oferiment de l'acció penal a la víctima, malgrat que en procés de menors no pugui adquirir la condició d'acusació particular, possiblement no estaria de més que se li informi de tots els drets d'actuació que tindrà en aquest tipus de procés des del primer moment en que se li notifica l'existència del mateix.⁶³ Això inclouria bàsicament, com no pots ser d'altra manera, una deguda referència als pressupòsits que li permeten participar en el procés, analitzats en aquest epígraf, i als actes concrets que pot realitzar, que s'estudien en el següent.

3.2.1.2 Drets d'actuació

En el supòsit que es compleixi amb els pressupòsits que permeten personar-se en un procediment, en el propi art. 25 LORPM s'enumeren un conjunt de facultats de les que disposarà el perjudicat, tant a la fase instructora com la d'audiència.⁶⁴ Res s'ha d'objectar pel que fa al seu tractament unificat en un

---

⁶³ La qüestió s'aborda amb major amplitud en l'epígraf dedicat a l'oferiment d'accions en el procés de menors.

⁶⁴ Al respecte, MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad...*, cit., p. 293, i SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 195, posen de relleu que la Llei no estableix un moment preclusiu similar al de l'art. 110 LECrim. per a la personació, podent sol·licitar-se tant en fase instructora com d'audiència. Ara bé, no sembla inadequada la previsió, ja que mentre a l'art. 110 LECrim. es fa referència a les qualificacions de les parts, tràmit que en el que es delimita l'objecte del

mateix precepte, al contrari, resulta molt oportú de cara a una millor tutela de la víctima, la qual es veurà enfortida ja que amb això es guanya en seguretat pel que fa a la determinació de les actuacions que pot realitzar.

El problema es troba en que, a més de les previsions d'aquesta norma, existeixen altres drets dispersos a la LORPM, alguns dels quals s'han d'ubicar exclusivament a la fase d'investigació i altres a la fase d'audiència. D'aquesta manera, els aparents progressos del tractament conjunt de l'art. 25 LORPM queden una mica difuminats. En conseqüència, encara que l'anàlisi del contingut de l'art. 25 LORPM exigeix ser realitzat de forma preferent, ja que en ell radica el nucli de la protecció a la víctima en el procés de menors, convé no oblidar que no s'esgoten en el disposat en el mateix els drets d'actuació d'aquesta, sent aquests últims també examinats amb posterioritat.

Malgrat tot, l'estudi de les possibilitats d'actuació del perjudicat que ofereix l'art. 25 LORPM resulten un bon indicatiu de l'abast de la tutela de la víctima en el procés de menors. En conseqüència, cal examinar detingudament tot el que es pot extreure de cada una de les facultats allí previstes.

- a) La primera previsió a destacar fa referència al dret a tenir vista de les actuacions, sent notificat de les diligències que es sol·licitin i acordin. Es tracta d'un dret d'informació genèric que té la seva concordança amb el que es disposa a l'art. 771 LECrim. que també estableix el deure de comunicar aquest dret a la víctima en el moment que se li ofereixen les accions. Atenent a aquesta mateixa raó de ser, sembla que pren força l'argument aquí mantingut que la víctima del procés de menors hauria de rebre un oferiment d'accions anàleg al del procediment comú. L'aplicació supletòria de la LECrim. al procés de menors facilita que així sigui.

---

procés i que, per lògica, exigeix que qui vulgui ser part ja s'hagi personat, en el procés de menors, en no permetre's a la víctima exercir l'acusació, no existeix cap moment equivalent que justifiqui la preclusió en les seves possibilitats d'intervenció, ja que simplement es limitarà a coadjuvar en relació amb les actuacions de la part actora. L'únic límit estarà, tal i com indiquen els citats autors, que en cas de personar-se en fase d'audiència no podrà fer ús dels drets que hagués tingut en fase d'investigació. Qüestió diferent és la possibilitat de participar com a actor civil en el procés de menors, la qual sí que té com a límit preclusiu un mes des de que li fou notificada l'opció, espai temporal, per cert, de difícil justificació tal i com es veurà en analitzar amb detall aquesta acció.

- b) Un segon grup de facultats estan relacionades amb la proposició i pràctica de les diligències d'instrucció i proves.⁶⁵ En concret s'indica que podrà proposar proves que versin sobre el fet delictiu i les circumstàncies de la seva comissió, excepte en el referent a la situació psicològica, educativa, familiar i social del menor; i participar a la pràctica de proves podent-se denegar la d'acarament si no és fonamental per a l'esbrinament dels fets o participació del menor en els mateixos. L'exercici d'aquestes facultats poden resultar de gran interès per a la víctima, molt especialment perquè amb això pot aconseguir una millor verificació de determinats elements fàctics que poden influir de forma determinant en el moment de fixar una possible condemna civil amb la que es pugui veure rescabada. Així mateix, semblen justificades les limitacions de cara a l'interès del menor, fins i tot la de l'acarament, a diferència del que passa en els processos de majors la infrutilització de la qual no té raó de ser.⁶⁶ Pel que fa al moment per a sol·licitar les diligències d'investigació, s'entén que és possible fins que el MF envia l'escrit d'al·legacions al Jutjat de Menors. Pel que respecta a les proves, es poden reiterar totes les denegades com a diligències a l'escrit d'al·legacions o a la fase d'audiència. És més, s'estableix també que a l'informe del perjudicat personat valoratiu de les diligències practicades, pot proposar proves que hagin de realitzar-se en fase d'audiència. Així mateix, en celebrar-se aquesta, es preveu que el Jutge inviti al perjudicat personat a que manifesti el convenient sobre la pràctica de noves proves.
- c) Molt directament relacionat amb la intervenció a la proposició i pràctica de diligències d'investigació i proves, senyala l'art. 25 LORPM la facultat

---

⁶⁵ Tenint en compte que l'art. 25 LORPM fa referència a facultats tant en la fase instructora com la d'audiència, es comparteix l'opinió de MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad...*, cit., p. 293; PLANCHADELL GARGALLO A., "La intervención de la víctima...", p. 202, i SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 198, advertint de la imprecisió legislativa referint-se exclusivament amb el terme de "prova" respecte a les facultats de les que es gaudeix en ambdues fases esmentades, ja que en la fase instructora, excepte que es tracti de proves anticipades, no ens trobem davant proves sinó davant meres diligències d'investigació.

⁶⁶ Vegi's, per això, SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 76 i ss.

que el perjudicat emeti informes valoratius al respecte. D'aquesta manera, en primer lloc en relació amb les diligències d'investigació efectuades, s'indica que amb caràcter previ a la remissió pel Fiscal de l'escrit d'al·legacions amb l'expedient al Jutjat de Menors, el MF concedirà al perjudicat personat un termini de cinc dies per a que les valori en el seu conjunt. De forma semblant, a la fase d'audiència, el Jutge escoltarà al perjudicat personat en relació als fets provats resultants de les proves practicades, sense que en cap cas pugui efectuar manifestació sobre les mesures proposades, havent-se de connectar aquesta limitació última amb l'exclusiu exercici de l'acusació pel MF. Tanmateix, cal apuntar, encara que sigui en certa manera contradictori amb l'indicat a l'art. 25 LORPM, que la intervenció del perjudicat a la fase d'audiència potser no s'ha formulat amb la mateixa extensió que a la d'instrucció, ja que si s'atén a l'art. 37 LORPM, es troba a faltar la presència del mateix entre les persones a qui el Jutge escoltarà sobre la valoració de la prova practicada. En altres paraules, si la tutela de la víctima dóna lloc a que pugui valorar les diligències d'investigació, no es comprèn per què en relació amb les proves realitzades no té el mateix abast la seva valoració i queda limitada la seva manifestació respecte als fets provats.

- d) Pel que fa a les facultats d'impugnació de determinades actuacions processals, són diverses les previsions al respecte contingudes a l'art. 25 LORPM. En aquest sentit, una primera referència indica que contra la denegació pel MF de la personació del perjudicat en instrucció aquest pot reiterar la seva petició davant el Jutjat de Menors en cinc dies.⁶⁷ En canvi, pel que respecta a la denegació de diligències d'instrucció per part del MF, no hi cabrà cap recurs, sense perjudici que puguin tornar-se a sol·licitar com a proves a l'escrit d'al·legacions o a la fase d'audiència.

---

⁶⁷ En relació amb aquest aspecte, SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 191-192, considera que donada la transcendència que pot arribar a tenir la intervenció del perjudicat, hauria de ser el Jutge qui decidís des del principi sobre la procedència de la mateixa, per la seva condició d'òrgan independent i imparcial. Sens dubte això afavoriria la posició de la víctima en un procés, però tenint en compte que s'estableix la possibilitat de recórrer la denegació de la

Donada la possibilitat de reiterar la petició davant el Jutge, encara que no sigui mitjançant un recurs pròpiament dit, probablement no pugui al·legar-se que la situació pugui causar una situació d'indefensió que repercuteixi negativament en la tutela efectiva de la víctima. També contra els autes i providències dels Jutges de Menors que afecten a l'exercici de les facultats reconegudes a l'art. 25 LORPM es preveu la possibilitat, conforme a l'art. 41.2 LORPM, d'interposar recurs de reforma, el qual així mateix serà susceptible de recurs d'apel·lació. Per últim, pel que fa a la sentència dictada pel Jutge de Menors, l'art. 25 LORPM senyala que podrà apel·lar-se pel perjudicat, fonamentant-se en la incompetència del Jutjat, la inadequació del procediment,⁶⁸ el no respectar les formes essencials del judici que hagi produït indefensió al perjudicat o la falta d'apreciació d'algun element de prova essencial per a la qualificació dels fets,⁶⁹ podent, si fos necessari, sol·licitar la seva pràctica, en els termes de l'art. 41.1 LORPM.⁷⁰ En definitiva, encara que

---

personació davant el Jutge de Menors, la situació d'aquesta possiblement queda el suficientment garantida.

⁶⁸ Al respecte, SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 200, nota 28, posa de relleu la inviabilitat pràctica d'aquest supòsit ja que, mentre només podria tenir sentit per a il·lícits penals comesos per majors de 18 anys i menors de 21, en els casos en que l'òrgan penal comú s'hagués inhibit a favor del Jutjat de Menors, conforme a l'art. 4 LORPM, esdevé impracticable ja que per a l'enjudiciament dels joves delinqüents és necessari que haguessin comès una falta o delictes menys greus i per a la participació de la víctima en el procés és necessari que els fets siguin comesos amb violència o intimidació o amb greu risc per a la vida o integritat física de les persones.

⁶⁹ MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad...*, cit., p. 297, posa en dubte l'encert d'aquesta opció legislativa mitjançant el següent exemple: en relació amb una sentència absoluta, podria donar-se el cas que la prova s'acceptés en fase de recurs i això donaria lloc a que el resultat evidenciés una errònia qualificació dels fets; doncs bé, l'absolució del menor no podria revisar-se si el recurs només l'havia interposat el perjudicat, ja que l'òrgan judicial no gaudiria del pressupòsit irrenunciable que representa el genuí exercici de l'acció penal i la consegüent pretensió de condemna. Per la seva part, SALOM ESCRIVÀ J.S., "La intervenció del Ministerio Fiscal...", cit., p. 244, considera estrany aquest motiu d'apel·lació ja que el perjudicat no pot qualificar els fets. En canvi, ESQUIVAS JARAMILLO J.I., "El principio de oportunidad procesal. Soluciones al conflicto. Recursos y ejecución de las medidas", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 406, manté que a aquest motiu se li hauria d'afegir: les proves proposades i admeses i practicades no ben valorades; les admeses no practicades i les indegudament refusades que, encara no es contemplin expressament a aquest article ni al 41.1 s'han d'entendre compreses, per la remissió a la LECrim., en concret, en el seu art. 795.3 (entengui's el 790.3 vigent: *...les proposades indegudament denegades...*).

⁷⁰ GIMENO SENDRA V., *El proceso penal...*, cit., p. 1418, adverteix del caràcter oral i restringit d'aquesta apel·lació, en tant que només es poden proposar aquelles proves que, havent sigut admeses en la instància, no han pogut ser practicades.

els motius d'apel·lació semblin limitats pel seu caràcter taxatiu, són el suficientment genèrics com per a basar-se en la vulneració de qualsevol garantia processal.

3.2.2 Altres preceptes relatius a la protecció de la víctima

Una vegada analitzat el nucli de la normativa relativa a la tutela de la víctima, referent indistintament a les diferents fases d'un procés, convé examinar els diversos preceptes dispersos en relació amb el tema que queden ubicats en alguna fase concreta del judici penal.

Atenent a la tradicional estructura d'aquest, caracteritzada per la distinció entre la fase d'instrucció i la pròpiament dita de judici oral o d'audiència, es poden distingir una sèrie de facultats d'actuació de la víctima en cada una d'elles.

3.2.2.1 Durant la instrucció del procediment

Una primera qüestió a tractar en relació amb la tutela de la víctima inclosa al Títol III de la LORPM, referent a la instrucció, estaria vinculada a la possibilitat que el MF resolgui l'arxiu de les actuacions quan entengui que els fets no són constitutius de delictes o no tenen autor conegut (art. 16.2 LORPM).

A diferència del que passa amb el procediment comú en que l'art. 773.2 LECrim. preveu que en aquests casos es comuniqui al perjudicat o ofès l'arxiu per tal que pugui reiterar la seva denúncia davant el Jutge d'Instrucció, en els processos de menors, la tutela de la víctima en aquest àmbit es veu disminuïda ja que, en atenció a l'interès del menor, només el MF pot exercitar l'acció penal. D'aquí que en aquest supòsit resulti justificat el diferent tractament i la no aplicació supletòria de la LECrim. malgrat implicar una restricció en la protecció de la víctima.⁷¹

---

⁷¹ Donat el caràcter irrecurrible del decret del MF arxivant les actuacions, només hi ha l'opció de sol·licitar responsabilitats disciplinàries o penals d'aquest òrgan, tal i com indica GIMENO SENDRA V., *El proceso penal...*, cit., p. 1418. No obstant, ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal...*, cit., p. 231, es mostra molt crítica amb la regulació d'aquest punt, entenent que la

Qüestió diferent, en canvi, és la possible aplicació supletòria de la LECrim., de cara a una major protecció de la víctima, pel que fa a la notificació de la resolució d'arxiu no només als denunciants, tal i com indica l'art. 16.2 LORPM, sinó a qualsevol perjudicat o ofès d'acord a l'art. 773.3 LECrim.⁷² I és que amb això la víctima prendria coneixement de l'esgotament de la via penal, quedant lliure únicament, si ho entén oportú, l'exercici de l'acció civil. És més, donat que, en principi, en el procés de menors no està previst que se li hagin ofert accions a la víctima per part de la Policia Judicial, encara que en aquest treball s'entengui que sí és possible per aplicació supletòria de la LECrim., la notificació de l'arxiu bé podria estar acompanyat d'una mínima informació sobre la possibilitat de recórrer per la via civil.⁷³

De forma anàloga al comentat més amunt, a l'art. 18 LORPM ve previst l'arxiu per desistiment de la incoació de l'expedient per part del MF. A l'igual que passava en el cas anterior, tampoc aquí, per les mateixes raons, es pot recórrer la resolució, podent-se exigir només, en el seu cas, possibles responsabilitats al MF per aquest decret.⁷⁴ Pel que fa a la notificació de l'arxiu a la víctima, res es preveu al respecte.⁷⁵ És cert que en aquest supòsit l'omissió no és tan greu ja que el propi art. 18 indica que això no impedirà la continuació de la peça de responsabilitat civil, l'obertura de la qual, conforme indica l'art. 64.1 LORPM, serà comunicada als perjudicats per a que exerceixin l'acció dintre un termini

---

impossibilitat d'impugnar la decisió del MF davant el seu superior jeràrquic o el Jutge de Menors només pot generar situacions d'indefensió per a la víctima.

⁷² D'aquesta manera ho disposa la Circular 1/2000 de la Fiscalia General de l'Estat, de 18 de desembre, relativa als criteris d'aplicació de la LORPM, en el seu apartat relatiu a la conclusió de la instrucció. En aquesta direcció, SEBASTIÁN OTONES M., *La instrucción penal...*, cit., p. 1274, i RÍOS CABRERA A., *Algunas consideraciones...*, cit., p. 91 i ss., indiquen que s'haurà de comunicar l'arxiu als perjudicats, encara que no hagin sigut denunciants, informant-els que queda lliure la via civil ordinària.

⁷³ Així ho indica, MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad...*, cit., p. 246.

⁷⁴ En relació amb aquest punt, MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad Penal...*, cit., p. 267, censura l'absència de control jurisdiccional de la decisió del MF.

⁷⁵ Es comparteix en aquest punt l'opinió de LASTRA DE INÉS A., "La fase de investigación...", cit., p. 216, en el sentit que per concordança amb l'art. 16 aquí també s'ha de notificar la resolució al denunciant.

límit.⁷⁶ Així mateix, pel que fa a l'acció penal, ja que en interès del menor resulta justificat que resideixi en el MF, en principi, no s'ha de notificar a la víctima l'arxiu per tal que pugui reiterar-se la denúncia davant el Jutge de Menors. No obstant, tampoc estaria de més que, encara que fos a mers efectes informatius, per a una major tutela de la víctima, li fos comunicat l'arxiu de manera similar al disposat per a l'arxiu de l'art. 16.2 LORPM analitzat amb anterioritat.

Una altra singularitat exclusiva del procés de menors radica en la possibilitat prevista a l'art. 19 LORPM de sobreseïment per conciliació o reparació entre el menor i la víctima.⁷⁷ La hipòtesis només podrà donar-se, atenent a la gravetat dels fets, entenguis els delictes menys greus i faltes, i a la manera de comissió d'aquests, no havent d'existir violència o intimidació greus.⁷⁸

Serà el MF qui, després de ser informat pels equips tècnics encarregats de la mediació sobre els compromisos i el seu grau de compliment,⁷⁹ sol·licitarà al

---

⁷⁶ Al respecte, SEBASTIÁN OTONES M., *La instrucción penal...*, cit., p. 1275, considera que aquesta previsió trenca completament amb el sistema de responsabilitat civil derivada d'infracció penal, en el que perquè una persona sigui civilment responsable, ha de ser-ho també penalment. No obstant, l'afirmació possiblement hagi de matisar-se atenent a la teoria de GÓMEZ ORBANEJA a la que s'ha fet referència a la nota 4.

⁷⁷ TAMARIT SUMALLA J.M., "La mediación reparadora en la Ley de responsabilidad penal del menor", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinador GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 57 i ss., després d'alabar les avantatges que la mediació reparadora té tant per als menors infractors com les víctimes, destaca la parquetat de la regulació al respecte continguda a la LORPM. En particular, a la p. 63, considera especialment desencertada la limitació dels supòsits en que es pot acudir a aquesta alternativa.

⁷⁸ SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 205, interpreta que el legislador ha volgut distingir clarament la comissió del fet delictiu, sense violència greu, i la naturalesa de l'il·lícit, delictes menys greu, havent de prendre en consideració conjunta ambdós requisits. De forma anàloga, MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad Penal...*, cit., p. 271, matisa que no és suficient la violència per a excloure el sobreseïment sinó que ha de ser *greu*. En canvi, DOLZ LAGO M.J., *La nueva responsabilidad penal del menor (Comentarios a la Ley Orgánica 5/2000, de 7 de enero)*, València, 2000, p. 126, considera que no fa falta violència o intimidació greus, havent-n'hi prou amb que es tracti d'un delictes menys greu o falta.

⁷⁹ MARTÍ SÁNCHEZ J.N., *Protección de la víctima...*, cit., p. 79, opina que no és suficient ni eficaç deixar en mans de l'equip tècnic el constatar si les accions que el menor es comprometé a realitzar són beneficioses per a la víctima o la comunitat ni comprovar que es complí el compromís. Aquest control hauria de portar-lo el Jutge, o almenys sota la seva direcció.

Jutge el sobreseïment⁸⁰ i arxiu de les actuacions, un cop produïda la conciliació o complerts els compromisos de reparació assumits amb la víctima,⁸¹ o quan no poguessin portar-se a terme per causes alienes a la voluntat del menor.⁸²

---

⁸⁰Al respecte, SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 204, senyala amb encert que la sol·licitud del MF tindrà caràcter vinculant excepte en aquells casos en que l'òrgan jurisdiccional entengués que no concorren els pressupòsits legalment establerts, cas en el qual podria plantejar qüestió davant el superior jeràrquic per aplicació supletòria de la LECrim., encara que si aquest confirmés la sol·licitud el Jutge de Menors hauria de sobreseure la causa.

⁸¹ S'indica a l'apartat 2 de l'art. 19 LORPM que s'entendrà produïda la conciliació quan el menor reconegui el dany causat i es disculpi davant la víctima, i aquesta accepti les seves disculpes, i s'entendrà per reparació el compromís assumit pel menor amb les víctimes o perjudicat de realitzar determinades accions en benefici d'aquells o de la comunitat. En relació amb la víctima, matisa l'apartat 6 de l'art. 19 LORPM que quan aquesta fos menor o incapaç, el compromís s'haurà d'assumir pel seu representant legal amb aprovació del Jutge de Menors. D'aquesta regulació, autors com PERIS RIERA J., *El modelo de mediación y reparación en el nuevo marco de la responsabilidad penal de los menores previsto por la Ley Orgánica 5/2000*, LA LEY, 2001-II, D-46, p. 1650; SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 205 i 213, i ESQUIVAS JARAMILLO J.I., "El principio de oportunidad...", cit., p. 388, n'extreuen la conclusió que, si bé en principi hauran de concórrer dues voluntats per assolir dits acords, l'interès superior del menor justifica que quan aquest hagi manifestat la seva voluntat de conciliació no es deixi en mans de la víctima la continuació de la causa, emparant-se bàsicament en el disposat a l'apartat 4 de l'art. 19 LORPM que indica el sobreseïment fins i tot quan no s'hagin complert els acords per causes alienes a la voluntat del menor. No es comparteix fins aquest extrem l'opinió dels autors, ja que si bé cal acollir favorablement en interès del menor l'opció de la conciliació, existeixen importants arguments en contra de l'aplicació d'aquesta alternativa en els processos penals que posen en dubte una interpretació tan favorable a la mateixa. A les notes següents s'al·ludeix a elles amb major detall, però es pot avançar, l'opinió al respecte de la seva introducció en el procés de menors que s'aporta a GRUPO DE ESTUDIOS POLÍTICA CRIMINAL, *Un proyecto alternativo...*, cit., p. 42-43, senyalant que s'ha de realitzar la conciliació a la instància jurisdiccional, on podran fer-se efectives les garanties del procés judicial, i no davant el MF en un moment prejudicial, tal i com es preveu a la LORPM, ja que això provoca un previ judici de culpabilitat, aliè a garanties com la presumpció d'innocència o el dret de defensa, amb el mecanisme de pressió que suposa per al menor supeditar la incoació o sobreseïment del procés judicial a la conciliació. De fet, fins i tot TORRES FERNÁNDEZ M^a.E., *Los caminos hacia una justicia reparadora en la Ley Orgánica de Responsabilidad Penal del Menor*, ACTUALIDAD PENAL, 2002-II, NÚM. 25, p. 657, qui valora molt positivament al llarg del seu article els mecanismes per a tancar el procés sense resolució judicial i cita a PERIS RIERA, en el sentit esmentat, matisa que la conciliació per voluntat única del menor ha de ser valorada amb molta prudència, sempre sobre la serietat de l'intent de reparació i penediment pel que el menor assumeix la responsabilitat del fet, en relació amb les particularitats del cas, i, amb especial atenció a la naturalesa del bé jurídic atacat, doncs del contrari es corre el risc de convertir la conciliació en una nova ofensa a les víctimes.

⁸² Cal matisar que aquesta conciliació no únicament es pot donar en fase d'instrucció. Mostra d'això l'art. 51.2 LORPM estableix que l'acord de conciliació podrà resultar substitutiu de les mesures imposades. Així mateix és molt raonable l'opinió de, PERIS RIERA J., *El modelo de mediación...*, cit., p. 1652, considerant que, encara que l'art. 51 LORPM faci referència exclusiva a la conciliació, ha d'entendre's com a sinònim de l'altra institució prevista a l'art. 19 LORPM, això és, el compromís de reparació, donada la remissió expressa que es realitza a tot l'art. 19 LORPM. Es fa ressò de la opinió d'aquest autor, en el mateix sentit, SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 214.

Es troba en aquest precepte una de les més clares mostres del principi d'oportunitat introduït al procés penal de menors, solució que sens dubte augmenta en gran mesura la tutela de la víctima en aquells casos en que es materialitza ja que facilita la seva participació directa en el procés.⁸³ És més, convé no oblidar l'habitual desatenció per part del MF respecte l'objecte civil del procés i, en definitiva, de la tutela de la víctima, trobant aquesta en els compromisos de reparació una mínima protecció, i tot això, tal i com indica el propi art. 19 LORPM, sense perjudici de l'acord al que hagin arribat les parts amb relació a l' exercici de l'acció de responsabilitat civil.

Tanmateix, es tracta d'una solució que, si bé es pot mantenir en un procés de menors, en atenció als particulars interessos d'aquests, no sembla que pugui traslladar-se de forma general als processos penals comuns, ja que en aquests les crítiques en contra de la resolució extrajudicial de conflictes penals es fan més evidents.⁸⁴

Continuant amb l'anàlisi de preceptes de la LORPM, el següent que conté una referència expressa a la víctima, al qual ja s'ha al·ludit lleugerament amb anterioritat, és el 22.3 LORPM, que preveu la notificació de la incoació de l'expedient per part del MF a qui aparegui com a perjudicat a efecte que pugui exercir les accions civils personant-se davant el Jutge de Menors en la peça de responsabilitat civil.⁸⁵

---

⁸³ En relació amb el tema, MARTÍ SÁNCHEZ J.N., *Protección de la víctima...*, cit., p. 80, senyala que res impedeix que qui proposi el compromís sigui el perjudicat, encara que l'equip tècnic hagi d'informar sobre la viabilitat del mateix.

⁸⁴ Bàsicament s'argumenta en la seva contra: l'absència de les garanties processals mínimes, la falta d'imparcialitat de l'òrgan de mediació, o les limitacions a l'eficàcia de les resolucions per la manca de poders coercitius en els subjectes que resolen. Vegi's per això, ARMENTA DEU T., "El proceso penal: nuevas tendencias, nuevos problemas", a *Estudios de derecho procesal* (directors Díez-PICAZO GIMÉNEZ I., MARTÍNEZ-SIMANCAS SÁNCHEZ J.), Vol. IV, Madrid, 1996, p. 4616; SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 203., o SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 216 i ss., matisant aquest últim que potser només en delictes o faltes d'escassa rellevança pot tenir èxit la reparació extrajudicial.

⁸⁵ MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad...*, cit., p. 280, destaca que crida l'atenció que la notificació recaigui en el MF i no en el Secretari del Jutjat de Menors.

Es tracta, en definitiva, de l'ofertament d'accions en l'àmbit d'un procés de menors i, per tant, un moment crucial de cara a la tutela de la víctima. Si en analitzar l'ofertament d'accions de la LECrim., ja s'han advertit les deficiències de la forma com es porta a la pràctica en l'actualitat, requerint d'una formulació comprensible per a la víctima, les particularitats del procés de menors potser exigeixin encara una major cura en la seva realització. La qüestió s'aborda de forma àmplia a l'epígraf relatiu a l'acció civil, mereixedor d'una atenció especial, i és que les singularitats d'aquesta en el procés de menors justifiquen una adequada informació de les opcions d'actuació que en aquest procés disposarà la víctima. En altres paraules, la mera comunicació a la víctima de la breu previsió de l'art. 22.3 LORPM probablement no encaixi amb les necessitats de tutela efectiva de la víctima.

Menció a part, pel que respecta a la protecció de la víctima a la regulació de la LORPM, és l'absència de qualsevol previsió expressa en el bloc de mesures cautelars en relació amb la responsabilitat civil (arts. 28-29 LORPM).⁸⁶ Això no ajudarà a que el MF actuï amb major diligència en l'assegurament de l'objecte civil que en el procés de majors, però en recaure el pes de la instrucció en el mateix potser en aquest tipus de judici se li pugui exigir amb major facilitat responsabilitats per aquesta inactivitat.

Per últim, servint d'enllaç amb el següent epígraf de l'estudi, cal referir-se a la possibilitat prevista a l'art. 30.4 LORPM que el MF sol·liciti del Jutge de Menors el sobreseïment per alguns dels motius de la LECrim. Encara que no faci al·lusió específica a les víctimes, la remissió a la LECrim. permet entendre que haurà de comunicar-se als perjudicats o ofesos, a l'igual que s'indica a l'art. 782.2 LECrim. Certament, en aquests casos, la finalitat no serà per a que defensin l'acció penal si ho entenen oportú, ja que aquesta resideix exclusivament en el MF, però de forma anàloga al mantingut en els supòsits d'arxiu per decisió del MF, la tutela de la víctima exigeix que, com a mínim se li comuniqui aquesta decisió.

---

⁸⁶ VENTURA FACI R., PELÁEZ PÉREZ V., *Ley Orgánica 5/2000,...*, cit., p. 214, i LANDROVE DÍAZ G., *Derecho Penal de...*, cit., p. 296, es fan ressò del silenci de la LORPM en aquest aspecte.

3.2.2.2 *Durant la fase d'audiència i la sentència*

Pel que fa als aspectes regulats dintre del Títol IV de la LORPM, relatiu a la fase d'audiència, existeixen determinades qüestions que poden incidir molt directament en matèria de protecció de la víctima.

No obstant pràcticament només es fa referència expressa a la víctima a l'art. 35 LORPM.⁸⁷ En efecte, s'estableix en aquesta norma el dret del perjudicat a assistir a l'audiència, de forma anàloga al que passa a la LECrim. en l'art. 785.3 de la qual es recull la necessitat d'informar a la víctima de la data i lloc de celebració del judici. Així mateix, s'indica a l'apartat segon del citat art. 35 LORPM, que el Jutge podrà acordar en interès de la víctima que les sessions no siguin públiques.

Ara bé, malgrat el dret d'assistència a l'audiència convé recordar que la seva intervenció a la mateixa resulta molt limitada. De fet, si s'atén a l'art. 37 LORPM relatiu a la celebració de l'audiència, resulta significativa l'absència de qualsevol menció a la víctima pel que fa a les persones que poden emetre informe respecte a la prova practicada.⁸⁸

Convé referir-se també breument, per la importància que pot tenir de cara a la tutela de la víctima, a la nul·la atenció que es presta a l'assegurament de la

---

⁸⁷ Mostra evident d'això la posa de relleu, DOLZ LAGO M.J., *La nueva responsabilidad...*, cit., p. 167, en indicar que, segons l'art. 31 LORPM, l'obertura de l'audiència implica el trasllat al lletrat del menor de l'escrit d'al·legacions del MF i testimoni de l'expedient, però res diu sobre el perjudicat.

⁸⁸ GIMENO SENDRA V., *El proceso penal...*, cit., p. 1417, entén que això cohonesta amb la seva naturalesa de part subordinada al MF, argumentant que ja que no pot formular al·legacions és lògic que no pugui modificar-les. Es comparteix la seva opinió en el sentit que no pot alterar l'objecte penal del procés, però convé no oblidar el disposat a l'art. 25 LORPM en que es reconeix la possibilitat de proposar proves i ser escoltat en relació amb els fets, previsió que si la connectem amb la possibilitat del propi art. 25 que permetia al perjudicat valorar les diligències, fins i tot podria fonamentar també la valoració de les proves practicades en audiència. I és que posats a donar-li audiència, tal i com s'ha avançat en analitzar els drets de l'art. 25, no es comprèn per què aquesta ha de ser més reduïda davant l'òrgan jurisdiccional. Recolzant aquesta posició estarien les opinions de PÉREZ MARTELL R., *El proceso del...*, cit., p. 303, i PLANCHADELL GARGALLO A., "La intervención de la víctima...", cit., p. 205, qui dedueixen l'oportunitat del perjudicat d'intervenir a l'audiència a partir del disposat a l'apartat 8 de l'art. 25.

responsabilitat civil en els supòsits de conformitat dels arts. 32 i 36 LORPM. D'aquesta manera, la qüestió presenta els mateixos defectes que a la LECrim.

Per últim, s'ha entès oportú incloure a la rúbrica d'aquest epígraf certa menció a la sentència, encara que en els preceptes de la LORPM relatius al tema, 38 i ss., no es troba cap al·lusió específica a la víctima, per la més que oportuna possibilitat d'aplicació supletòria de l'art. 789 LECrim. en que s'estableix la notificació de la mateixa als ofesos i perjudicats, encara que no s'hagin mostrat part a la causa.

3.2.3 Especial atenció a l'ofertament de l'acció civil

En analitzar l'art. 25. LORPM ja s'ha posat de relleu que l'acció civil pot ser exercida per la víctima de forma semblant al previst a la LECrim, a diferència de l'acció penal que en els processos de menors queda exclusivament en mans del MF.⁸⁹

No obstant, malgrat les aparents similituds amb la LECrim., cal mostrar-se molt crítics amb la regulació que es fa de la responsabilitat civil als arts. 61 LORPM i ss. Tindrà ocasió de comprovar-se al llarg d'aquest epígraf que tot això repercuteix en perjudici de la víctima; més encara en ser aquest l'únic moment del procés de menors en que se li reconeix capacitat per a ser part, actuant com a actor civil.

I és que l'anàlisi de les possibilitats d'exercitar l'acció civil en el procés de menors evidencien constantment una limitació a l'atenció a la víctima, en comparació amb la disposada a la LECrim., que probablement no resulti justificada. En altres paraules, com a mínim en relació amb l'acció civil sembla

---

⁸⁹ CUESTA MERINO J.L., "La responsabilidad civil en el nuevo proceso penal de menores", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 313, considera que hagués sigut preferible recollir el model de la LECrim. i permetre al perjudicat intervenir en tots els procediments amb facultats similars a les que se li reconeixen a l'art. 25 LORPM. Res cal oposar a la idea d'acostar les oportunitats d'actuació, però sí potser a que el model sigui el de l'art. 25 en que les intervencions previstes són limitades.

idoni postular un tractament unitari de la víctima respecte al que se li ofereix a la LECrim. La supletorietat d'aquesta pot ajudar en la qüestió.

Una primera manifestació del diferent tractament estaria en l'acte d'oferiment d'accions. En aquest sentit, contrasta la importància que se li ha donat en la recent reforma de la LECrim. a l'oferiment d'accions, el qual es reitera en repetides ocasions de cara a una millor atenció de la víctima, amb la succinta previsió al respecte que presenta la LORPM. Donada la transcendència de l'acte, convé no practicar-se de qualsevol manera en el procés de menors.⁹⁰

Ara bé, a diferència de la LECrim., el primer oferiment d'accions, en principi, no el realitzarà la Policia Judicial sinó el MF conforme senyala l'art. 22.3 LORPM.⁹¹ En recaure la instrucció en aquest últim, es justifica que ho faci ell en comptes de l'òrgan jurisdiccional. Ara bé, potser no s'hagi de descartar l'oferiment per part de la Policia Judicial a l'igual que es preveu a la LECrim., en el supòsit en que aquesta entri en contacte amb la víctima abans que el MF.⁹² També és cert que el Jutge de Menors tornarà a notificar el dret a ser part una vegada oberta la peça de responsabilitat civil (art. 64 LORPM), amb la qual cosa cabria la possibilitat de fins a tres oferiments en tres moments diferents.⁹³

---

⁹⁰ A l'igual que s'ha mantingut en relació amb l'oferiment d'accions a realitzar en els processos de majors, en els judicis de menors ha d'evitar-se incórrer en una notificació ritual de l'acte als perjudicats. Així ho entén, BARREDA HERNÁNDEZ A., "La víctima en..", cit., p. 525, fent-se ressò del dispost a la Circular de la Fiscalia General de l'Estat 1/2000, en el seu apartat XII.2.B.

⁹¹ Art. 22.3 LORPM: Igualment, el MF notificarà a qui aparegui com a perjudicat, des del moment en que així consti a la instrucció de l'expedient, la possibilitat d'exercir les accions civils que li puguin correspondre, personant-se davant el Jutge de Menors a la peça de responsabilitat civil que es tramitarà en el mateix.

⁹² Així ho sembla reconèixer, LÓPEZ LÓPEZ A.M., *La instrucció del MF...*, cit., p. 98, en senyalar que els membres dels Grups de Menors del Cos Superior de Policia i de la Guàrdia Civil han d'oferir al perjudicat un tractament considerat, que no li suposi cap dany psíquic addicional, informant-el clarament dels seus drets i de les ajudes que poden rebre de les institucions. De fet, a GRUPO DE ESTUDIOS POLÍTICA CRIMINAL, *Un proyecto alternativo...*, cit., p. 37, es postula la necessitat d'introduir una previsió en aquest sentit en la formulació de l'art. 22 LORPM.

⁹³ De manera oposada, TESÓN MARTÍN F., *La responsabilidad civil en la nueva ley penal de menores*, LA LEY, 2001-VII, D-247, p. 1386, considera supèrflua fins i tot la segona notificació practicada pel Jutge de Menors, si ja l'havia realitzat el MF. En la mateixa línia, GIBERT JORDÀ T., "Análisis del procedimiento...", cit., p. 160, encara que en aquest cas manté que resulta suficient amb la notificació del Jutge de Menors i no la del MF.

Pel que fa al contingut de l'ofertament previst a la Llei de Menors, malgrat a les similituds amb el previst a la LECrim., en principi, aquest queda limitat a la possibilitat de renunciar o reservar-se l'acció civil, exercitant-la el MF en altre cas (art. 22.3 en relació amb els arts. 61 i ss. LORPM).⁹⁴ Al respecte, donat que el valor de la sentència civil és prejudicial hauria de reservar-se l'acció en tot cas,⁹⁵ d'aquí que resulti molt important assegurar un degut assessorament jurídic, més encara fins i tot que en el procés de majors.

Probablement una adequada atenció a la víctima pogués completar-se amb la resta de contingut previst per a l'ofertament d'accions a l'art. 771.1 LECrim. En aquest sentit, el més coherent seria, donada la complexitat jurídica de l'ofertament d'accions, que se li oferís en primer lloc a la víctima el dret a un advocat, informant-la que l'haurà de pagar si no gaudeix d'assistència jurídica gratuïta.⁹⁶ Llavors, si la víctima decideix estar acompanyada del defensor, davant d'ell hauria de completar-se l'ofertament, el qual no hauria de limitar-se a la possibilitat de renunciar o reservar-se l'acció civil, sinó que també hauria d'informar-se de la resta d'ajudes a les que pot tenir dret la víctima.⁹⁷ A l'igual

---

⁹⁴ MARTÍ SÁNCHEZ J.N., *Protección de la víctima...*, cit., p. 71, de forma encertada, amplia el contingut a informar, interpretant que se li indicarà al perjudicat qualsevol de les accions civils que li puguin correspondre i no només la de l'art. 64 de la LORPM. Ara bé, probablement podria haver-se anat més enllà en la informació a oferir, tal i com s'exposa en aquest treball. Per la seva part, GIBERT JORDÀ T., "Análisis del procedimiento...", cit., p. 203, troba a faltar que no es notifiqui al perjudicat que pot personar-se en el procediment principal quan es donin els pressupòsits.

⁹⁵ GIMENO SENDRA V., *El proceso penal...*, cit., p. 1419, arriba a aquesta conclusió després d'advertir el caràcter antieconòmic de la solució legal de l'art. 64.10 LORPM, ja que encara que la sentència del Jutge de Menors no produeixi força de cosa jutjada, es consideraran fets provats els que hagi estimat acreditats, els quals difícilment es podran destruir en un declaratiu posterior en ostentar aquesta sentència un efecte prejudicial. De fet, de forma generalitzada, la doctrina s'ha mostrat molt crítica pel que fa al no reconeixement de força de cosa jutjada de la sentència resolutòria de la peça de responsabilitat civil. Serveixin d'exemple, RICHARD GONZÁLEZ M., *El nuevo...*, cit., p. 1688; POLO RODRÍGUEZ J.J., HUÉLAMO BUENDÍA A.J., *La nueva ley...*, cit., p. 64. En la mateixa línia, ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal...*, cit., p. 122 i 462, ho inclou dintre de l'apartat que dedica als aspectes negatius de la LORPM, ja que no tractant-se d'un procediment sumari no s'entén aquesta formulació, trobant en això una nova mostra de la desconfiança que cap al Jutge de Menors impera en tota la norma.

⁹⁶ Cal recordar les limitades possibilitats de gaudir d'assistència jurídica gratuïta en el procés de menors, tal i com s'ha indicat a la nota 62.

⁹⁷ D'alguna manera ho sembla admetre el propi art. 61.4 LORPM relatiu a l'aplicació de la Llei 35/95, de 11 de desembre, d'ajudes i assistència a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual, ja que convé no oblidar que aquesta norma conté, entre altres, una sèrie de

que s'ha indicat en comentar el procediment abreujat, la mateixa informació s'ha de transmetre a la víctima, quan no estigui acompanyada de Lletrat, tenint cura en aquest cas que es realitzi d'una forma comprensible per a algú no necessàriament expert en dret.

Tampoc estaria de més que en el moment d'oferir accions, s'informés a la víctima d'algunes de les principals particularitats que presenta el procés de menors respecte a la mateixa. Això tindria sentit molt especialment en aquells casos en que s'hagués tramitat la instrucció conforme a la LECrim. i fruit de la investigació es descobrís que el procés ha de seguir per la via d'un procés de menors. Per començar la víctima perd l'oportunitat d'exercir l'acció penal i la sentència civil no tindrà valor de cosa jutjada. De cara a una adequada tutela de la víctima potser se li haurien d'explicar aquestes particularitats, i fins i tot informar-la de les actuacions puntuals que en compensació a aquestes limitacions li reconeix la Llei de Menors per a intervenir, destacant entre les mateixes: les de l'art. 25 LORPM, i les possibilitats de conciliació o acords de reparació amb el menor de l'art. 19 LORPM.⁹⁸

En relació amb l'oferiment del dret a advocat, encara resulta més justificada la seva necessitat si atenem a que a l'art. 64 LORPM al demandat civil se li concedeix un advocat d'ofici, solució que no sembla molt encertada encara que es tracti d'un menor, podent aquest privilegi trastocar la igualtat d'armes respecte al perjudicat.⁹⁹ Així mateix, en no resultar preceptiva l'assistència

---

preceptes referents a drets d'informació de les víctimes, molts dels quals han servit d'inspiració a la recent reforma del procediment abreujat.

⁹⁸ En aquesta direcció, SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima...*, cit., p. 196 i 197. De forma anàloga, VENTURA FACI R., PELÁEZ PÉREZ V., *Ley Orgánica...*, cit., p. 111, i RÍOS CABRERA A., *Algunas consideraciones...*, cit., p. 98 (nota a peu 25), indiquen que se l'hauria d'informar, a més del dret a personar-se a la peça de responsabilitat civil, del dret a personar-se en la peça principal en els termes de l'art. 25, tal i com s'indica a la Circular 1/2000 de la Fiscalia General de l'Estat. D'igual manera, LASTRA DE INÉS A., "La fase de investigación...", cit., p. 237, qui apunta que potser es tracti d'una omisió involuntària del legislador ja que l'art. 25 no apareixia en el projecte original.

⁹⁹ Així ho indica, GIMENO SENDRA V., *El proceso penal...*, cit., p. 1419. En relació amb el tema, cal advertir que això pot servir per a que el Jutge de Menors autoritzi la sol·licitud d'assistència jurídica gratuïta per a la víctima en el procés de menors.

lletrada en assumptes de quantia superior a 9000 Euros, a diferència de les regles comunes de la LEC, poden generar-se situacions d'indefensió.¹⁰⁰

Una altra qüestió relacionada amb l'oferiment d'accions, especialment criticada per la doctrina, es troba a la previsió de l'art. 61.1 LORPM que estableix un termini d'un mes per a que la víctima renunciï o es reservi l'acció civil, exercitant-la, en altre cas, obligatòriament el MF.¹⁰¹ De nou canvien de forma injustificada les regles respecte a la LECrim., sent més greu en aquest cas perquè en pot quedar afectat el principi dispositiu.¹⁰² És més autors com GIMENO, ja han apuntat que res impedeix al perjudicat en el legítim dret a la tutela a suscitar el declaratiu corresponent ja que és el titular d'aquesta acció i no el MF.¹⁰³

Una vegada personats en judici els perjudicats esdevenen part processal, en concret a la posició d'actors civils, ampliant-se les seves possibilitats d'intervenció a totes aquelles actuacions que l'art. 64 LORPM ha establert com

---

¹⁰⁰ CUESTA MERINO J.L., "La responsabilidad civil en...", cit., p. 333 senyala que el lògic hagués estat seguir les regles generals de postulació de la LEC.

¹⁰¹ Al respecte, TESÓN MARTÍN F., *La responsabilidad civil en...*, cit., p. 1387, malgrat que a la Circular 1/2000 de la Fiscalia General de l'Estat es manté que res impedeix que, en atenció a les circumstàncies concurrents, el Jutge pugui establir un termini de durada superior, entén que aquells notificats pel Jutge sempre tindran el termini d'un més per a personar-se. I afegeix, que una altra cosa serà els no notificats, que no tenen *dies a quo* per al còmput, els quals atenent a la Circular podran personar-se fins a la fase d'audiència. Més flexible és MARTÍ SÁNCHEZ J.N., *Protección de la víctima...*, cit., p. 69, qui distingeix entre exercici de l'acció, que serà en un mes, i la personació, en qualsevol moment per a al·legar o proposar prova, excepte que el termini per a fer-ho hagi preclòs, sempre i quan no hagi renunciat a l'acció civil o se l'hagi reservat. Particular menció mereix l'opinió de CONDE-PUMPIDO FERREIRO C., *Ley de la Responsabilidad Penal de los Menores*, (Dir. CONDE-PUMPIDO FERREIRO C.), Madrid, 2001, p. 493, qui després de considerar que la caducitat del termini no significa la de l'acció civil, senyala que en cas que el perjudicat exerciti per si mateix l'acció civil, haurà el MF de cessar en el seu exercici.

¹⁰² De forma explícita, GIMENO SENDRA V., *El proceso penal...*, cit., p. 1419, senyala que el termini preclusiu d'un mes pot vulnerar l'esmentat principi.

¹⁰³ GIMENO SENDRA V., *El proceso penal...*, cit., p. 1419. De forma anàloga, LANDROVE DÍAZ G., *Derecho Penal de...*, cit., p. 383. Així mateix, aquesta previsió pot donar lloc a situacions com la que posa de relleu, VAQUER ALOY A., *La responsabilidad civil en la ley orgánica de responsabilidad penal de los menores: una propuesta de interpretación*, LA LEY, 2001-I, D-11, p. 1637, *ídem*, "La responsabilidad civil", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 150, en que havent-se donat una sentència condemnatòria pel Jutge de menors, pot ser que es procedeixi a la seva execució mentre s'enjudicien els mateixos fets ja debatuts en un declaratiu posterior.

a regles de procediment per a l'exigència de la responsabilitat civil. En canvi, si l'acció civil l'exercita el MF, la seva activitat queda en principi reduïda als drets que se li han reconegut de forma genèrica a la LORPM. No obstant, en atenció a l'exposat en aquest epígraf, sembla que existeixen arguments suficients i fins i tot solucions que permeten apropar l'exercici de l'acció civil del procés de menors a la de la LECrim. I és que no sembla que l'interès del menor justifiqui de cap manera aquest particular tractament.¹⁰⁴

D'aquí que, tenint en compte que la tutela de la víctima es pot veure enfortida si s'eliminen les diferències que presenta en diferents processos, s'hagi i es pugui advocar per la major unitat possible en el camp de la responsabilitat civil, precisament un dels àmbits amb més transcendència per a la protecció de la víctima.

---

¹⁰⁴ Conclou TESÓN MARTÍN F., *La responsabilidad civil en...*, cit., p. 1392, que si es volia concedir als perjudicats la possibilitat de l'exercici de les accions civils en el procés de menors, el millor sistema hagués estat el de la LECrim.

4. Estudi comparatiu de la tutela de la víctima a la LECrim. i els processos de menors

Analitzada la protecció que es dispensa a la víctima a la LECrim, després de la seva última reforma, i la que s'ofereix al respecte en la Llei de Menors, aparentment les similituds entre ambdues són escasses. En aquest sentit, podria sorprendre el plantejament d'aquest epígraf.

No obstant, no és menys cert que s'han vingut apuntant al llarg d'aquest treball diversos aspectes que posen en dubte l'encert d'aquests diferents tractaments. Si això és així es pot plantejar seriosament la necessitat d'advocar per un sistema de tutela de les víctimes unitari per a tot tipus de procés. Això ajudaria sens dubte a millorar la protecció que avui en dia reben, ja que la dispersa i desigual regulació que presenta l'atenció de la víctima, en funció del procés davant el que ens trobem, no fa sinó debilitar més la seva posició processal i complicar la tutela de la mateixa.

En altres paraules, fins i tot malgrat els obstacles apuntats que presenta en aquest àmbit la normativa vigent, probablement resulti possible elaborar un quadre uniforme de drets per a tot tipus de víctimes. D'aquesta forma, s'igualaria el seu tractament processal amb el que rep el detingut atenent al disposat a l'art. 520 LECrim.

Des del punt de vista d'aquest treball, s'estarà d'acord en que si es demostra la viabilitat de la unificació en matèria de protecció a la víctima en processos tan diferents com el de menors o l'abreujat, no hi haurà inconvenient en generalitzar la unitat proposada a qualsevol classe de procés penal.

L'estudi comparatiu que es realitza a continuació posarà de relleu aquells aspectes en que pot resultar idònia la postulada unitat. En alguns casos, per a

posar-los en pràctica possiblement sigui necessària una reforma legal, però en altres molts potser ja resulti factible amb la legislació en vigor.

De forma contrària, l'anàlisi a desenvolupar també posarà de manifest aquelles previsions que, malgrat puguin tenir certa justificació en el procés per al que estan disposades, no resulta convenient generalitzar la seva aplicació. Això no impedeix, en tot cas, que es pugui seguir postulant una major unitat en la matèria, ja que, amb independència de certes particularitats, les quals haurien de quedar reduïdes en una futura reforma, en la mesura del possible, a la mínima expressió, quedarà patent l'existència d'un nucli comú base per a la tutela de qualsevol víctima.

La possibilitat d'aplicar supletòriament la LECrim. a la Llei de Menors pot facilitar perfectament una major unitat en la matèria en la situació vigent.¹⁰⁵ D'aquí que convingui examinar preferentment el contingut de la LECrim. que hauria de generalitzar-se.

4.1 Aspectes de la LECrim. aplicables al procés de menors

S'ha comentat en analitzar la protecció de la víctima després de la recent reforma del procediment abreujat que el legislador ha centrat els esforços per a potenciar la tutela d'aquesta en l'acte d'oferiment d'accions. Certament, s'ha posat de relleu que, en atenció a la víctima, en la pràctica hauria de portar-se a terme l'acte d'oferiment d'una forma més comprensible per al seu destinatari, el que implica un major desenvolupament del contingut de la LECrim., proposta que serà tractada amb detall en el següent epígraf.

No obstant, fins i tot atenent literalment al contingut de l'oferiment d'accions previst a la LECrim. aquest supera amb escreix el disposat a la LORPM. Això

---

¹⁰⁵ A favor de la supletorietat en el sentit indicat, DOLZ LAGO M.J., *Menores y juicios rápidos*, LA LEY, NÚM. 5782, de 16 de maig de 2003, p. 1 i ss. (edició digital).

significa que com a mínim pel que fa al conjunt de drets que ve previst que se li hagin de comunicar al perjudicat o ofès segons l'art. 771 LECrim., sembla que no haurien d'existir diferències d'un procés a un altre, malgrat que l'art. 22.3 LORPM exclusivament faci referència a la notificació de les accions civils.

En conseqüència, no sembla que existeixi inconvenient en que a la víctima d'un procés de menors se li indiqués també, conforme a l'art. 771.1 LECrim., el dret a un Advocat i, en el seu cas, a l'assistència jurídica gratuït; el dret a personar-se en el procés (encara que en aquest cas no com a part acusadora) i a tenir coneixement de les actuacions (amb les limitacions d'actuació que preveu la LORPM), i en general, que es compleixin els deures d'informació a les víctimes que preveu la legislació vigent.¹⁰⁶

Qüestió diferent és que pugui no ser la mateixa la persona encarregada de realitzar l'oferiment. L'important és que aquest es practiqui de forma comprensible. Ja s'ha advertit al llarg d'aquest treball que, davant la complexitat jurídica del contingut de l'acte, l'ideal seria que ho portés a terme un tècnic en dret. D'aquí que resulti en certa manera irrellevant que en el procés de menors ho comuniqui, en principi, el MF, reiterant-ho el Jutge de Menors en un segon terme, mentre que a la LECrim. el MF no té aquesta funció. Sens dubte, la singularitat ve justificada pel paper que juga el MF en la instrucció del procés de menors, però potser fins i tot aquí, de cara a una major protecció de la víctima, tampoc estaria de més que en el supòsit que la Policia Judicial entrés en contacte amb la víctima amb anterioritat al MF ja practiqués l'oferiment d'accions tal i com té atribuït a la LECrim.¹⁰⁷ I és que quan abans s'informi a la víctima dels seus drets d'una major protecció gaudirà i, si qui primer pot fer-ho és la Policia Judicial, benvingut sigui, sempre i quan, amb posterioritat es reiteri per les autoritats indicades expertes en dret.

---

¹⁰⁶ De forma anàloga, DOLZ LAGO M.J., *Menores...*, cit., p. 4 (edició digital). A l'apartat 3.2.3 del treball que aquí es presenta, relatiu a l'acció civil en el procés de menors, s'han aportat arguments que justifiquen la necessitat de que a la víctima d'aquest procés se li notifiqui, molt especialment, el dret a Advocat, així com altres drets que la legislació vigent li tingui reservats.

¹⁰⁷ En aquest sentit també, DOLZ LAGO M.J., *Menores...*, cit., p. 5 (edició digital).

Amb el proposat fins aquí, tenint en compte la transcendència que per a la tutela de la víctima té l'oferiment d'accions, ja que mitjançant aquest acte se l'informa de tots els instruments processals dels que disposarà al llarg del procés, si s'aconsegueix la unificació en els termes apuntats, s'haurà realitzat un gran pas cap a la postulada unitat en matèria d'atenció a la víctima.

Bé és cert que, malgrat a la més que possible viabilitat de la solució indicada respecte a l'acte d'oferiment d'accions, la tramitació de l'acció penal i civil en els processos de menors s'allunya molt de la prevista a la LECrim. De fet, ja s'ha comentat al llarg d'aquesta obra que en els judicis de menors el perjudicat no podrà actuar com a acusador particular, resultant legitimat només per a intervenir en actuacions puntuals. Res es pot oposar en relació amb les singularitats que això representa, entenent que resulta justificat per l'interès superior del menor que l'acció penal l'exerciti el MF.

Pel contrari, segurament l'esmentat interès del menor no explica de cap manera la particular configuració que s'ha realitzat de l'acció civil. En l'epígraf dedicat a la mateixa, ja s'ha advertit que, reconeixent-se a la víctima l'opció d'intervenir com a actor civil, de forma anàloga al previst a la LECrim., no es comprèn per què s'estableixen un procediment diferent al comú per a exigir la responsabilitat civil, caracteritzat, entre altres previsions poc raonables jurídicament, per la preclusió de la possibilitat d'exercir l'acció civil transcorregut un mes des de la seva notificació, i el més greu, l'absència de qualitat de cosa jutjada de la sentència civil. Per tot això, a l'espera d'una reforma legislativa de la situació vigent, s'ha conclòs que, encara que en principi se li ofereixi la possibilitat de reservar-se o renunciar a l'acció civil com a la LECrim., en els processos de menors el millor seria que en tot cas es reservés l'acció i l'exercités en un declaratiu autònom.

Pel que fa a altres previsions relatives a la tutela de la víctima que s'han introduït amb la recent reforma del procediment abreujat, probablement també es pugui postular la seva aplicació al procés de menors, aconseguint-se d'aquesta manera encara una major unitat en la matèria i, en definitiva, una millora en la tutela de la víctima.

En aquest ordre de consideracions, no sembla que hagi d'existir un diferent tractament pel que fa a la comunicació a les víctimes de les mateixes resolucions que a la LECrim. ve previst que se li notifiquin.

Així, per exemple, als arts. 789.4 y 792.4 LECrim., s'indica respectivament per a les sentències de primera i segona instància, que s'hauran de notificar als perjudicats o ofesos encara que no s'hagin mostrat part. I és que, donades les limitacions que tenen les víctimes en el procés de menors en relació amb l'exercici de l'acció penal, amb major raó se les hauria de posar en coneixement d'aquestes resolucions.

Així mateix, malgrat que a l'art. 25 LORPM es preveu la possible participació del perjudicat en el moment de celebració de l'audiència, en senyalar que el Jutge convidarà al perjudicat personat, no sembla que amb això se li hagi de comunicar aquesta celebració en els casos en que no s'hagi personat, diferenciant-se d'aquesta manera de la més generosa previsió de l'art. 785.3 LECrim., en que s'indica el deure de notificar a la víctima la data i lloc de celebració del judici encara que no sigui part. Per tant, es pot entendre perfectament que en els processos de menors la víctima gaudeixi del mateix dret fins i tot en el supòsit que no s'hagués personat.

De forma anàloga, tampoc estaria de més que es comunicués als perjudicats o ofesos l'arxiu de les actuacions decretat pel MF, a l'igual que imposa l'art. 773.2 LECrim., i és que, encara que en aquest cas la finalitat no sigui per a reiterar la denúncia davant el Jutge, ja que l'acció penal en menors és exclusiva del MF, queda oberta per a la tutela de les víctimes la via civil.

Per últim, un altre aspecte a tenir en compte previst a la LECrim., sense equivalent a la LORPM, que també es podria aplicar en judicis de menors, seria la possibilitat de prova anticipada de l'art. 777.2 LECrim., quan per raó del lloc de residència de la víctima, o per un altre motiu, fos de témer raonablement que no podrà practicar-se en judici oral o pogués motivar la seva suspensió.

4.2 Previsions de la LORPM que es podrien incloure en una futura reforma de la LECrim.

Pel que fa a les disposicions relatives a la víctima només contingudes a la LORPM, donada la impossibilitat de la seva aplicació supletòria a altres tipus de judicis penals, únicament es pot plantejar la unificació amb la LECrim. en una futura reforma d'aquesta. L'opció no és res improbable tenint en compte que la Llei de Menors s'ha pres com a banc de proves de cara a una futura modificació de la LECrim. Això no vol dir que resulti justificat generalitzar l'aplicació de tots els aspectes presents a la LORPM.

En primer lloc cal referir-se al particular paper que se li ha assignat al MF en el judici de menors, recaient en ell la instrucció del procés. Precisament en aquesta qüestió és on radica un dels principals canvis que s'estan debatent de cara a la futura LECrim. Sense entrar en valoracions sobre l'encert de l'alternativa, el que interessa és analitzar com pot afectar en la matèria que s'estudia.

Al respecte, de cara a la tutela de la víctima, potser s'aconsegueixi amb això un major contacte d'aquesta amb el MF durant el procés que l'existent en l'actualitat.¹⁰⁸ És més, tal i com s'ha apuntat en aquest treball, amb l'atribució de la funció instructora al MF és possible que se li puguin exigir amb major facilitat responsabilitats per l'inadequat assegurament de la possible condemna civil, ja que la no sol·licitud de mesures cautelars patrimonials durant la instrucció no quedarà tan difuminada com en els casos en que la investigació corre a càrrec de l'òrgan jurisdiccional en que es pot al·legar que també les pot adoptar aquest últim d'ofici. Si això fos així, potser el MF vetlli amb major diligència l'assegurament de l'acció civil.

---

¹⁰⁸ S'estalviarien així dificultats com les apuntades per RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela de...*, cit., p. 34 i ss., relacionades amb la prova del perjudici que ha de reclamar el MF en concepte de responsabilitat civil.

En conseqüència, en el supòsit en que en una futura LECrim. es generalitzés la instrucció per part del MF, això no té per què suposar, en principi, una disminució en la tutela de la víctima, al contrari podria afavorir el contacte amb aquest òrgan, circumstància que pot millorar l'exercici de l'acció civil en els casos en que recau en mans del MF.

En canvi, potser no resulti tan convenient plantejar-se l'alternativa prevista a la LORPM d'estendre la possibilitat de resoldre extrajudicialment els conflictes penals com a conseqüència d'un acord de conciliació. Sens dubte amb això s'atribueix un important poder de disposició a la víctima, factor positiu de cara a la seva tutela. No obstant, ja s'ha analitzat en tractar la regulació de la LORPM que, si bé aquesta solució pot resultar apropiada per a menors, i encara així resulta criticable en alguns aspectes, potser el seu trasllat a adults presenti majors inconvenients que avantatges amb la qual cosa cal mostrar-se reticents a la seva generalització.¹⁰⁹

Menció a part mereix la possibilitat de dissenyar un estatut de la víctima a la LECrim. similar al de l'art. 25 LORPM. La unificació en un mateix articulat de les diverses previsions relatives a la víctima disperses a la regulació processal penal sens dubte milloraria la tutela de la víctima ja que aquesta només hauria d'acudir a ell per a reconèixer els instruments processals dels que disposa. Al llarg d'aquest treball s'ha pogut comprovar que existeix un catàleg de drets referents a la víctima, el suficientment ampli i aplicable de forma general, que justifiquen una major unitat legislativa en la matèria. A l'espera d'aquesta postulada reforma, a efectes pràctics es pot aconseguir en part aquesta unificació per la via d'un model unitari d'oferiment d'accions, proposta que serà desenvolupada en el següent epígraf.

Ara bé, podent resultar l'art. 25 LORPM la base d'aquesta idea, convé no oblidar que la raó de ser d'aquest precepte radica en la impossibilitat d'exercitar

---

¹⁰⁹ Vegi's els arguments que la doctrina dona en contra d'aquesta opció, apuntats a l'apartat 3.2.2. A) d'aquesta obra en tractar la conciliació en els processos de menors.

l'acusació particular que té la víctima en els processos de menors, havent-se d'entendre, potser, que les intervencions puntuals reconegudes són mers drets compensatoris de tal limitació. En conseqüència, podria argumentar-se que aquesta previsió en res millora la tutela de la víctima de la LECrim., en la qual les possibilitats d'actuació d'aquesta són majors en poder actuar com a acusador particular.

No obstant, podria interpretar-se també que aquests drets de la víctima de l'art. 25 LORPM demostren que aquesta pot intervenir en un procés tot i no ser part. És cert que pot argumentar-se que si la víctima vol participar en el procés d'adults ja gaudeix de la facultat d'actuar com a acusació particular o com a actor civil, però potser no s'hagin de descartar intervencions puntuals d'aquesta que puguin resultar de gran ajuda per al transcurs del procés, ja que amb això es podria suavitzar la victimització que per al perjudicat pot suposar actuar com a part i alhora es veuria augmentada la tutela del mateix amb la seva participació. Així per exemple, bé podria tota víctima, tot i no exercint l'acusació particular, poder proposar la pràctica de diligències d'investigació, de forma anàloga al que pot fer la víctima en el procés de menors. Amb això es podria aconseguir una major concreció dels fets, circumstància que pot resultar de gran utilitat tan pel que respecta a la resolució de l'objecte penal com per a la fixació de la responsabilitat civil. Especialment en relació amb l'aspecte civil, podria d'aquesta manera donar-se una solució a la problemàtica que hi ha en la determinació de la quantia a sol·licitar pel MF quan exercita l'acció civil, degut a l'escassa comunicació que té amb el perjudicat avui en dia.¹¹⁰

En canvi, una vegada exercides les acusacions no sembla viable que en el procés d'adults pugui el perjudicat no part proposar la pràctica de proves a

---

¹¹⁰ En referència amb la qüestió, SOLÉ RIERA J., *La tutela de...*, cit., p. 95, en destacar els problemes de tipus pràctic de l'absència del perjudicat en la causa, advertí el difícil que pot resultar valorar el perjudici del delictes a la víctima, si aquesta no ha aportat la documentació precisa, entenent que la col·laboració d'aquella és imprescindible per a la concreció de les quantitats que el MF ha de reclamar en exercici de l'acció civil. Com a solució apuntà que potser seria oportú que a la diligència d'ofertament d'accions se li indiqués a la víctima la necessitat que, a requeriment del MF o del Jutjat, aportés totes les proves i documents que recullin el dany causat per l'il·lícit penal.

celebrar en el judici oral, entenent-se imprescindible per a fer-ho que s'hagi manifestat com a part.

Tanmateix, potser en matèria de recursos hi càpiga certa obertura. Sempre i quan, el recurs es mogui dintre els límits de l'objecte del procés determinat en la instància, es podria admetre que el perjudicat que no fou part en la instància pugui interposar els recursos pertinents en relació amb la resolució que li ha estat comunicada. Es tracta d'una possibilitat expressament recollida en el procés de menors i, fins i tot a l'art. 973.2 LECrim. per al judici de faltes. Això guardaria certa coherència amb la previsió de la LECrim. que obliga a comunicar de forma general les resolucions judicials que afectin a les víctimes d'un judici, tot i no haver sigut parts del mateix.

5. Model d'oferiment d'accions comprensible per a la víctima

En l'epígraf anterior s'han posat de manifest diversos aspectes en base als quals resulta possible advocar per una unificació en la tutela de la víctima. Ja s'ha comentat que en alguns casos difícilment podran posar-se en pràctica si no van acompanyats d'una reforma legal. Tanmateix, afortunadament, existeix un important grup d'ells que ja es poden plasmar en l'actualitat. En concret, amb independència dels que resultin viables per la mera aplicació supletòria de la LECrim, cal centrar la unificació de la tutela de les víctimes en l'acte d'oferiment d'accions.

D'alguna manera així sembla haver-ho entès el legislador ja que, tal i com s'ha indicat en aquest treball, en les últimes reformes processals bona part dels esforços per a la millora de la protecció de la víctima han quedat emmarcats en l'acte d'oferiment d'accions preveient que es realitzi reiteradament ja sigui per la Policia Judicial, l'òrgan jurisdiccional o en cas del procés de menors fins i tot pel MF.

S'ha comentat també que res es pot objectar a això ja que des del primer moment que la víctima entra en contacte amb el procés tota la informació que rebi és poca. D'aquí que no s'hagi de ser crítics amb l'oferiment per la Policia Judicial. El que s'ha de fer és que l'oferiment sigui comprensible per a la víctima i no quedi limitat a la firma d'un mer formulari intel·ligible per a algú no expert en dret, tal i com passa en l'actualitat. I és que el que està en joc és el dret a la tutela judicial efectiva de la víctima, el respecte de la qual depèn molt directament d'un adequat oferiment d'accions. D'aquí que emparant-se en aquest argument resulti possible desenvolupar el contingut bàsic que les lleis han previst per a aquest acte, per a acomodar-lo a les exigències de l'esmentat dret fonamental.

Així mateix, mitjançant aquesta tasca es pot igualar el tractament que es dispensa a la víctima respecte al detingut. En altres paraules, en l'oferiment

d'accions la víctima hauria de rebre una informació anàloga a la que es presta al detingut en funció de l'art. 520 LECrim. I és que, atenent només a la legislació vigent, és possible extreure un extens catàleg de drets per a la víctima, similars als del detingut, els quals poden posar-se en coneixement de la víctima en el moment d'oferir-li accions. D'aquí que no resulti exagerat, en certa manera, referir-se a l'existència d'un estatut de la víctima.

De cara a una major claredat en l'exposició, en primer lloc es desenvolupa el contingut ampliat del que hauria de formar part de l'acte d'oferiment d'accions i posteriorment s'afegeix un possible model orientatiu del mateix.

En aquesta tasca, s'ha de partir inevitablement de la informació que s'ha de transmetre a la víctima, segons indica l'art. 771 LECrim., la qual serà modelada en atenció a les exigències de tutela d'aquesta amb l'objectiu que adquireixi un coneixement detallat i comprensible del transitar processal que li espera.

- a) El nucli bàsic de l'acte d'oferiment d'accions tradicionalment ha girat entorn als drets que assisteixen a la víctima d'acord amb els arts. 109 i 110 LECrim.¹¹¹ Atenent al disposat en els citats preceptes, bàsicament se li comunica la facultat que exerciti les accions penals o civils que procedeixin, podent renunciar o reservar-se aquestes últimes si ho estima convenient.

---

¹¹¹ Art. 109 LECrim.: en l'acte de rebre's declaració a l'ofès que tingués la capacitat legal necessària, s'instruirà del dret que l'assisteix per a mostrar-se part en el procés i renunciar o no a la restitució de la cosa, reparació del dany, i indemnització del perjudici causat pel fet punible. Si no tingués capacitat legal, es practicarà igual diligència amb el seu representant. Fora dels casos previstos en els dos paràgrafs anteriors, no es farà als interessats en les accions civils o penal cap notificació que prolongui o deturi el curs de la causa, el que no impedeix per a que el Jutge procuri instruir d'aquell dret a l'ofès absent. En qualsevol cas, en els processos que es segueixin per delictes compresos a l'article 57 del Codi Penal el Jutge assegurarà la comunicació a la víctima dels actes processals que puguin afectar a la seva seguretat. Art. 110 LECrim.: els perjudicats per un delicte o falta que no haguessin renunciat al seu dret, podran mostrar-se part en la causa, si ho fessin abans del tràmit de qualificació del delicte, i exercitar les accions civils i penals que procedeixin, o només unes o altres, segons els convingui, sense que per això es retrocedeixi en el curs de les actuacions. Encara que els perjudicats no es mostrin part en la causa, no per això s'entén que renunciïn al dret de restitució, reparació o indemnització que a favor seu pugui acordar-se en sentència ferma, sent necessari que la renúncia d'aquest dret es faci en el seu cas, d'una manera expressa i terminant.

Sens dubte, el mínim que se li pot comunicar a la víctima d'un delict o falta és la possibilitat que intervingui com a acusador particular o actor civil. El que passa és que si la notificació es limita, de forma literal, al previst a la LECrim., excepte que la víctima sigui un expert en dret difícilment entendrà l'abast del que se li transmet, amb els consegüents perjudicis que això té en la seva tutela efectiva, la qual es sustenta precisament, en bona mesura, en l'acte d'oferiment d'accions.

Així mateix, tampoc se li comunica les conseqüències que té l'exercici en un sentit o altre de les accions que se li ofereixen. Molt probablement és aquí on pugui i s'hagi de desenvolupar en alguns extrems el contingut dels preceptes.

Donades les divergències entre la tramitació de l'acció penal i la civil d'un procés, es podria dedicar un bloc diferenciat d'atenció a cada una d'elles.

Pel que fa a la penal, s'hauria d'indicar que per regla general el MF exercitarà l'acusació pública amb independència que la víctima decideixi emprendre la particular. No obstant, per a que el perjudicat no entengui que en aquests casos la seva actuació pot quedar subordinada a la del MF se l'hauria d'informar que la seva acusació és totalment autònoma, podent-se donar el cas que alguna de les acusacions es retiri i segueixi el judici amb una sola acusació, o bé que el sol·licitat per ambdues no coincideixi. És més, també se li ha de fer saber que en el supòsit que havent deixat l'acusació en mans del MF aquest decideixi arxivar les actuacions o sol·liciti el sobreseïment de la causa, li serà notificada aquesta resolució a efectes que pugui reiterar la denúncia o exercir l'acusació particular davant l'òrgan jurisdiccional.

En referència a l'acció civil, la qüestió és encara més complexa en diversificar-se les alternatives. Se li ha d'indicar clarament que, a diferència de la penal, el MF només l'exercitarà en el procés penal, si la víctima no ha renunciat a ella per a tramitar-la en un judici civil posterior

o bé ha decidit exercitar l'acció civil en el propi procés penal. Cal advertir a la víctima de les conseqüències d'aquestes decisions: si ho exercita en un procés autònom haurà d'esperar a l'acabament del procés penal amb la consegüent demora; si ho deixa en mans del MF, l'opció comporta una impossibilitat gairebé completa d'intervenir a partir de llavors de forma activa en el procés, circumstància que es veu agreujada per la inexistència gairebé total de contacte de la víctima amb el MF que és qui, en teoria, defensa els seus interessos. No obstant, cal senyalar també la possibilitat que, encara havent deixat l'acció civil en mans del MF, el procés penal conclogui anticipadament a la sentència, havent en aquests casos la víctima d'acudir a la via civil per a obtenir deguda satisfacció.

Així mateix, tant en relació amb l'acció civil com la penal, s'hauria d'indicar a la víctima on i com ha d'exercitar les accions. En aquest sentit, en la mesura del possible, depenent del moment en que s'ofereixin les accions, s'hauria de comunicar l'òrgan jurisdiccional davant el qual s'hauran d'exercitar les accions. En particular, s'hauria de precisar que, excepte es reservi l'acció civil, cas en el qual haurà d'acudir a un òrgan jurisdiccional civil per a exercitar-la, en els altres supòsits la tramitació de la causa es seguirà davant Jutjats de l'ordre penal, sent diferents els d'instrucció i els d'enjudiciament, podent informar fins i tot mínimament del que suposen aquestes fases del procés, ja que poden portar a confusió a la víctima pels canvis d'òrgan jurisdiccional.

En relació amb les accions proposades, es podria afegir que, si bé la Llei especifica que se li comuniqui al perjudicat que té de temps per a decidir sobre el seu exercici fins el tràmit de les qualificacions, estaria bé advertir que en determinats casos, especialment en els judicis ràpids, aquestes decisions s'hauran de prendre gairebé d'immediat a la primera compareixença davant el Jutge.

- b) La complexitat jurídica de les accions esmentades junt a les importants conseqüències que poden derivar-se de l'exercici en un sentit o altre,

converteixen gairebé en indispensable, per a una adequada tutela judicial, un degut assessorament jurídic, més encara amb l'entrada en vigor dels judicis ràpids, en els quals les decisions sobre les accions han d'adoptar-se gairebé d'immediat. D'aquí que s'hagi proposat en aquesta obra que el més oportú fos que l'oferiment es practiqui per un tècnic en dret i, a ser possible, que s'informi a la víctima de forma preferent del dret que té a un Advocat o a instar el nomenament d'un d'ofici en cas de ser titular del dret a l'assistència jurídica gratuïta. Llavors sí, una vegada hagi decidit fer ús d'aquest dret, ja es podria procedir a informar-la de la resta de drets continguts a l'oferiment en estar degudament assessorada del que impliquen.

Tanmateix, donat que difícilment podrà canviar-se la pràctica i es seguirà informant del dret a Advocat junt als altres de l'art. 771 LECrim., resulta molt convenient per la importància que pugui tenir per a la defensa de la víctima, i en definitiva, per a la seva tutela, exposar aquest dret de la forma més detallada possible. En aquest sentit, al perjudicat li interessa especialment conèixer el cost que pot suposar aquest servei. En altres paraules, la decisió sobre estar acompanyat d'Advocat o no pot dependre molt directament que gaudeixi d'assistència jurídica gratuïta. D'aquí que hagi de desenvolupar-se la informació al respecte, podent fins i tot arribar-se a donar en el moment de l'oferiment certa orientació sobre les possibilitats d'obtenir-la. En tot cas, la informació del dret a instar un Advocat d'ofici, bé podria complementar-se amb la indicació del lloc exacte on s'ha de dirigir la víctima en el supòsit que vulgui fer ús del dret.

- c) No s'esgoten en l'exposat els drets que s'han de comunicar a la víctima. En certa manera l'art. 771 LECrim. al·ludeix als mateixos, si bé ho fa de forma molt genèrica, però precisament aquesta amplitud amb la que s'ha formulat es pot entendre com una porta oberta a un desenvolupament més detallat del contingut del precepte.

La tutela de la víctima queda plenament garantida pel que fa a informació de la tramitació del procés, si aquesta decideix personar-se, ja que en aquest cas el propi art. 771.1 LECrim. indica que això li donarà dret a tenir coneixement de les actuacions sense perjudici del disposat als arts. 301 i 302 LECrim. En canvi, quan no decideix intervenir activament en el procés potser la tutela de la víctima exigeixi anar una mica més enllà de la literalitat de l'art. 771. LECrim. Certament, s'indica en aquest precepte que es complirà amb la víctima els deures d'informació de la legislació vigent, quedant cobertes en part les necessitats d'aquesta, però probablement aquesta informació hauria de resultar més completa en tot cas.

En efecte, després d'examinar els drets d'informació que queden centrats bàsicament a l'art. 15 de la Llei 35/95 de 11 de desembre, de delictes violents i contra la llibertat sexual, es planteja el dubte de per què només s'ha de notificar a la víctima de delictes aquesta informació, tal i com indica aquesta Llei, i no es comunica també a les víctimes objecte de faltes; més encara després de l'entrada en vigor de la LJRMPA que ha generalitzat bona part de les previsions contingudes en aquest precepte encara que, sorprenentment, no totes a l'art. 771 dedicat a l'oferiment de drets a la víctima.

Excepte la previsió de l'art. 15.1 de la Llei 35/95, que per lògica únicament resulta aplicable en cas que es cometi algun dels delictes previstos per la citada Llei, ja que exigeix informar a les víctimes sobre el procediment per a sol·licitar les ajudes regulades a la mateixa, la resta d'informació que l'art. 15 de la Llei 35/95 indica que s'ha de transmetre a la víctima bé podria realitzar-se amb independència de l'il·lícit penal.

De fet en part així es fa ja que l'art. 15.4 de la Llei 35/95 recull el deure d'informar a la víctima sobre les possibilitats d'obtenir en el procés penal la restitució i reparació del dany sofert i de les possibilitats d'obtenir el benefici de justícia gratuïta. Això forma part del nucli bàsic de l'oferiment d'accions que s'ha recollit a l'art. 771.1 LECrim. Tanmateix es troba a faltar que altres drets

d'informació continguts a l'art. 15 de la Llei 35/95 no s'hagin traslladat d'igual manera a l'art. 771. LECrim. per a ser aplicat de forma general.

Així per exemple, a l'art. 15.2 de la Llei 35/95 s'estableix el deure de les autoritats policials encarregades de la investigació d'informar a la víctima sobre el curs de las investigacions, excepte que això posi en perill el seu resultat. No es comprèn per què no existeix una previsió equivalent a la LECrim., encara que emparant-se en la necessitat d'una tutela efectiva bé podria justificar-se la seva aplicació analògica.

Sí que s'ha previst, en canvi, a la LECrim., el deure d'informar a la víctima de la data i lloc de celebració del judici i la notificació personal de la resolució, a l'igual que recull l'art. 15.4 de la Llei 35/95, però, res se li indica al respecte en el moment d'oferir-li accions, instant en el qual, de cara a una millora de la tutela de la víctima, bé se la podria informar dels drets que gaudirà al llarg del procés.

I és que, tenint en compte la genèrica previsió de l'art. 771 LECrim. que exigeix el compliment dels deures d'informació a les víctimes que estableix la legislació vigent, res impedeix que s'indiqui a la víctima en aquest moment tots els deures d'informació que per a la mateixa ha reservat la pròpia LECrim. de forma general,¹¹² amb independència d'altres puntuals drets previstos en altres normes.

D'aquesta manera, a més de comunicar a la víctima la data i lloc de celebració del judici (arts. 785. 3 i 791.2 LECrim.) i la notificació personal de la resolució que recaigui (arts. 789.4 i 792.4 LECrim.), ja esmentats amb anterioritat, se la podria també informar que en el supòsit que el MF sol·liciti el sobreseïment de la causa li serà comunicat per a que pugui reiterar la denúncia davant el Jutge d'Instrucció. Amb això s'aconseguiria, així mateix, complementar perfectament l'oferiment de l'acció penal.

---

¹¹² D'igual manera en el procés de menors, en el moment d'oferir accions s'hauria d'informar a la víctima dels drets que gaudeix en aquest judici, els quals, tal i com s'ha vist a l'epígraf relatiu al tema, són més nombrosos que els de la LECrim. per les particularitats d'aquest judici.

En definitiva, atenent a la legislació vigent és en l'acte de l'ofertament d'accions on radica el pes d'una adequada tutela de la víctima al llarg d'un procés, ja que en aquest moment es fixen els ciments per a no veure's vulnerada. En certa manera el legislador així sembla haver-ho entès ja que a la més recent reforma processal penal ha centrat l'atenció a la víctima en una reiteració de l'esmentat acte. No obstant, malgrat la millora que ha comportat a la matèria la citada reforma, una adequada tutela de la víctima exigeix no cenyir-se estrictament a la literalitat de la Llei pel que fa a la informació que s'ha de donar a la víctima en l'acte d'ofertament d'accions. S'ha demostrat que interpretant generosament els preceptes relatius a l'ofertament d'accions, aquest acte es pot plasmar en una informació general de tots els drets dels quals gaudeix una víctima en un judici. Si a això se li afegeix que per exigències d'una eficaç tutela efectiva aquests drets s'han de comunicar d'una forma comprensible per a la víctima i no de la manera com la que es ve efectuant avui en dia seguint la literalitat de la Llei, resulta imprescindible la formulació d'un model d'ofertament d'accions clar i detallat, pensant en el seu destinatari, que no necessàriament és un expert en dret.

A títol exemplificatiu del que podria ser aquest model postulat a continuació es desenvolupa una possible opció del mateix, a efecte que pugui tenir-se en compte tant en la pràctica com de cara a una futura reforma legislativa.¹¹³

Per a il·lustrar degudament la proposta, s'ha entès oportú prendre com a punt de referència el contingut d'un dels models d'ofertament d'accions a l'ús en l'actualitat, en concret el que utilitza la Policia autonòmica catalana, seguint les directrius de la Direcció General de Seguretat Ciutadana, emmarcada dintre de la Secretaria de Seguretat Pública, depenent del Departament de Justícia i Interior de la Generalitat de Catalunya. Compari's el contingut d'aquest formulari amb el que podria donar de sí una versió desenvolupada del mateix.

---

¹¹³ Conforme s'ha exposat al llarg d'aquest treball, l'estructura del model resulta perfectament aplicable de forma uniforme a qualsevol tipus de procés, fins i tot el de menors, excepte en determinats aspectes als quals es farà al·lusió. Això resulta possible ja que el contingut base del model s'ha extret del dispostat a la LECrim.

El model que serveix d'exemple és el següent:

Us notifiquem els vostres drets com a persona perjudicada, o víctima d'un delicte, d'acord amb els articles 109, 110 i 771.1ª de la Llei d'enjudiciament criminal i la Llei 35/95, d'11 de desembre, respectivament:

- a) Teniu dret a comparèixer com a part en el procés judicial, mitjançant el nomenament d'un advocat o procurador, o que us sigui designat d'ofici en cas que sigueu titular del dret d'assistència jurídica gratuïta, d'acord amb la Llei 1/96 i el Reial decret 2103/1996, i a exercitar les accions civils i penals que procedeixin, o només unes o altres, segons us convingui. Aquest dret ha d'exercitar-se abans d'obrir el judici oral.*

- b) Teniu dret a, una vegada comparegut a la causa, tenir coneixement d'allò actuat i instar el que convingui al vostre dret*

- c) Encara que no feu ús del dret anterior, el Ministeri Fiscal exercitarà, a més de les accions penals que procedeixin, les accions civils que corresponguin, llevat de renúncia expressa*

- d) Teniu dret a reclamar la restitució de la cosa, la reparació dels danys o la indemnització pels perjudicis que el delicte us hagi causat*

- e) Teniu dret a renunciar-hi: a no reclamar la restitució de la cosa, la reparació dels danys o la indemnització pels perjudicis que el delicte hagi causat*

- f) Si heu estat víctima directa o indirecta d'un delicte violent o contra la llibertat sexual, teniu dret a que se us informi del contingut dels drets que es declaren a la Llei 35/1995, d'11 de desembre, conforme l'annex que rebreu en aquest acte*

Contrasta el més que possible excessiu ús de llenguatge jurídic, amb la difusa exposició de drets dels que es gaudeix. Probablement, no resulti tan necessari indicar quines són les lleis i preceptes, i potser sí, en canvi, en termes planers, s'haurien d'estructurar els drets per grups de matèria. De fet, pràcticament en

l'únic dret en que s'insisteix és el de renunciar a l'acció civil, quan el que s'hauria de fer és el contrari i indicar que no convé renunciar a res.

Atenent al que s'ha comentat, una alternativa de formulari podria ser:

- a) Com a víctima d'una infracció penal, pot vostè estar interessada en que el presumpte culpable sigui condemnat penalment i a veure's restablerta dels danys que se li hagin causat. Per això se li **ofereix l'oportunitat de formar part del procés** reclamant ambdues qüestions o només alguna d'elles. Les conseqüències en relació amb la seva decisió d'actuar o no en el procés són diferents en relació amb l'objecte civil i penal del procés, d'aquí que a continuació se li exposin per separat.¹¹⁴

- b) **En relació amb l'acció penal**, ha de saber que existeix un òrgan públic obligat a exercitar les accions penals procedents, el MF, que actuarà amb independència de si vostè decideix intervenir com a acusador particular o no¹¹⁵. Pot donar-se el cas, per tant, que existeixin dues acusacions al mateix temps, la seva i la del MF, però sàpiga que són totalment autònomes podent no coincidir les pretensions d'ambdues, i fins i tot que alguna es retiri del procés i aquest segueixi endavant mentre es mantingui l'altra acusació.¹¹⁶ Pel que fa a la forma per a mostrar-se part, indicar que podrà fer-ho sense necessitat de formular querella.

---

¹¹⁴ Aquest primer punt assumiria la funció de l'encapçalament indicat en el formulari de referència, així com part del contingut del primer epígraf de drets relacionats amb el mateix. En concret, s'indica igualment la possibilitat d'exercir accions penals i civils, però en aquest cas l'oferiment de cada una d'elles tindrà un major desenvolupament posterior per separat.

¹¹⁵ Això no és així en aquells casos que el CP reserva a querella privada o bé requereixen iniciativa de part, havent-se d'indicar a la víctima quan ens trobem davant d'un d'aquests supòsits.

¹¹⁶ És en aquest punt on es manifesten les principals diferències del procés de menors. En aquest cas, ha d'informar-se a les víctimes que no podran exercir una acusació particular, recaient aquesta exclusivament en mans del MF. Tanmateix, se li han de posar en coneixement els específics drets continguts a la LORPM que se li ofereixen com a contrapartida a la limitada actuació, i que permeten intervenir a la víctima en el procés de menors en relació amb l'objecte penal. En aquest sentit, se l'ha d'informar de tots els drets del ja comentat art. 25 LORPM, en el supòsit que es compleixi amb els pressupòsits del mateix, així com de la possibilitat d'acabament extrajudicial del procés, pels mecanismes de la conciliació i compromís de reparació, previstos a l'art. 19 LORPM.

- c) En canvi, **en relació amb l'acció civil**, el MF només actua per defecte, això és, només pretindrà la restitució de la cosa, la reparació dels danys o la indemnització dels perjudicis que s'hagin causat, si vostè no s'ha personat en el procés com a actor civil, i sempre i quan no hagi renunciat a l'esmentada acció o la hagi reservat per a un procés civil posterior.¹¹⁷

En aquesta decisió cal tenir present el següent: a) en cas de reserva, la resposta es demora en el temps ja que el judici civil haurà d'esperar a l'acabament del penal; ara bé, de no existir la reserva ambdues qüestions es resolen per l'òrgan penal encarregat de l'assumpte;¹¹⁸ b) així mateix, quan l'acció es deixa en mans del MF, això suposa un distanciament molt important de la víctima respecte a la tramitació del judici quedant reduïda la seva potencial intervenció en el mateix, en el seu cas, pràcticament a la declaració testifical.¹¹⁹

- d) Pel que respecta al **moment processal** fins el qual es pot decidir sobre l'exercici de les accions comentades, atenent a l'art. 110 LECrim., resulta possible fins el tràmit de qualificació del delictes, sense que per això es retrocedeixi en el curs de les actuacions.¹²⁰

---

¹¹⁷ Cal recordar aquí la innecessària insistència en el dret a renunciar a l'objecte civil que està present en el formulari que es ve fent esment. De fet, és molt significatiu que, a diferència d'altres drets importants que es tracten molt lleugerament i de forma imprecisa al llarg de tot el citat formulari, després de senyalar que *Teniu dret a reclamar la restitució de la cosa, la reparació dels danys o la indemnització pels perjudicis que el delictes us hagi causat*, seguidament es repeteix el contingut tradicional de l'acció civil amb el sol efecte de reiterar l'opció de renunciar a la mateixa indicant que *Teniu dret a renunciar-hi: a no reclamar la restitució de la cosa, la reparació dels danys o la indemnització pels perjudicis que el delictes hagi causat*.

¹¹⁸ Potser en el procés de menors no estaria de més recordar que, a diferència del procés de majors, la qüestió civil no produeix efectes de cosa jutjada podent-se debatre en tot cas en un procés civil posterior.

¹¹⁹ Noti's que el contingut dels punts 2 i 3, únicament tenen com a correlativa previsió en el model d'exemple la breu previsió indicativa de que: *Encara que no feu ús del dret anterior, el Ministeri Fiscal exercitarà, a més de les accions penals que procedeixin, les accions civils que corresponguin, llevat de renúncia expressa*.

¹²⁰ Atenent a la literalitat de la Llei aquest és el moment preclusiu, si bé convé tenir present que podria flexibilitzar-se la interpretació, tal i com s'ha fet en aquest treball, i entendre per exemple, que la víctima pot intervenir en el procés una vegada se li ha notificat la sentència, ja sigui per a interposar recurs o per a intervenir en fase d'execució. Així mateix, recordar que en el procés de menors regeix el termini preclusiu d'un mes des que se li notifiqui la peça de responsabilitat

Convé saber que aquest tràmit es dona una vegada transcorreguda la fase inicial de tot procés penal, la d'instrucció, en la qual s'investiga si hi ha indicis racionals de haver-se perpetrat el delictes. En cas que es consideri que existeixen, es procedirà a la fase de judici pròpiament dita, en la qual es debatrà la condemna penal i, en el seu cas, civil del presumpte culpable, atenent als límits fixats a les qualificacions de les parts personades, això és, en els escrits d'acusació i defensa. Cal advertir també que, segons el procés penal en que ens trobem, es pot arribar al tràmit de qualificacions en un brevíssim espai de temps, especialment en els casos de judicis ràpids o de faltes.¹²¹

Qüestió diferent és que fruit dels resultats de la fase d'investigació el MF decideixi no acusar sol·licitant el sobreseïment de les actuacions. Doncs bé, en aquest supòsit, si no existeix particular personat, li serà comunicada aquesta decisió per part de l'òrgan judicial a tota víctima coneguda, per a que pugui defensar la seva acció si ho considera oportú¹²². És més, en el supòsit que el procés penal conclouï de forma anticipada sense sentència penal, convé recordar que en aquest cas, encara que inicialment s'hagués deixat en mans del MF l'exercici de l'acció civil, haurà de ser vostè mateix (la víctima) qui acudeixi davant un òrgan judicial civil per a que resolgui sobre el particular.

- e) Pel que fa al **coneixement de les actuacions**, si es mostra part en el procés, tindrà dret a tenir coneixement de totes les actuacions. No vol això dir que en cas de no intervenir com a part ja no se li informi sobre la

---

civil per a exercitar l'acció civil, havent-se d'indicar en tal cas aquesta particularitat. D'igual manera, en els judicis de menors se l'ha d'informar que la seva intervenció en relació amb l'objecte penal únicament té el límit que no es podran retrotreure les actuacions practicades, però en tenir prohibida l'acció particular no es regeix pel mateix règim que a la LECrim., podent intervenir en qualsevol moment processal.

¹²¹ L'únic que s'indica en el formulari que s'ha pres de referència pel que fa al moment processal és que: *el dret a comparèixer com a part...haurà d'exercitar-se abans de l'obertura del judici oral*. No sembla que simplement amb això a la víctima ja li quedi clar quan es donarà la circumstància.

¹²² Encara que en el procés de menors no pugui exercir l'acusació particular, s'ha mantingut en aquest treball la idoneïtat de comunicar d'igual manera a la víctima aquesta decisió.

tramitació del procés. En aquest sentit, se li notificarà igualment la data i lloc de celebració del judici, per si desitja assistir al mateix, així com per escrit la sentència. El mateix passa en segona instància en cas que s'interposi recurs contra la resolució.¹²³

- f) Donada la complexitat jurídica de la informació que se li transmet i les importants conseqüències de l'elecció en un o altre sentit, resulta molt important un degut assessorament jurídic. Per aquest motiu és molt recomanable que faci ús del **dret a nomenar Advocat o instar el nomenament d'un d'ofici** en cas de ser titulars del dret a assistència jurídica gratuïta.¹²⁴

En el supòsit en que decideixi tramitar la sol·licitud de gratuïtat, haurà d'utilitzar el model normalitzat que se li facilitarà en dependències judicials, en els Serveis d'Orientació Jurídica dels Col·legis d'Advocats o a les Gerències Territorials del Ministeri de Justícia o, on no existeixin, a les Delegacions de Govern. Aquesta sol·licitud s'haurà de presentar als Serveis d'Orientació Jurídica del Col·legi d'Advocats del lloc en que es trobi el tribunal que hagi de conèixer del procés, o davant el Jutjat del domicili del sol·licitant si el procés no s'hagués iniciat. Afegir per últim, com a criteri orientatiu, que tindrà dret a l'assistència jurídica gratuïta si el seu salari o el de la seva unitat familiar és inferior al doble del salari mínim interprofessional i la pretensió que tingui intenció de defensar en el procés es pugui mantenir.¹²⁵

---

¹²³ De nou en aquest aspecte es desenvolupa la limitada formulació del model comparatiu en el qual únicament s'indica al respecte: *Teniu dret a, una vegada comparegut a la causa, tenir coneixement d'allò actuat i instar el que convingui al vostre dret*, obviant tota menció als drets que té si no es presenta.

¹²⁴ Convindria advertir els casos en que resultarà complicat gaudir d'aquest dret per no resultar preceptiva l'assistència lletrada en judici, com són els processos de faltes o de menors.

¹²⁵ Encara que en aquest cas el dret està relativament millor desenvolupat que altres en el formulari que serveix de referència, en indicar-se que *Tindrà dret a comparèixer com a part en el procés judicial, mitjançant el nomenament d'un advocat o procurador, o que us sigui designat d'ofici en cas que sigueu titular del dret d'assistència jurídica gratuïta, d'acord amb la Llei 1/96 i el Reial decret 2103/1996*, s'ha proposat encara un major desenvolupament del mateix atenent a les necessitats del seu destinatari. Així mateix, donada la importància del dret sembla oportú

g) **Altres deures d'informació** previstos a la legislació vigent completen els ja exposats. Cal referir-se bàsicament als de la Llei 35/95, sobre "Delictes violents i la llibertat sexual. Ajuda i assistència a les víctimes". En aquest sentit, sense reiterar alguns dels ja comentats que es recullen novament, es fa saber que com a víctima d'un delictes es té dret a ser informada sobre el curs de les investigacions, excepte que amb això es posi en perill el seu resultat. Així mateix, no estaria de més que tingui coneixement de l'existència de les Oficines d'Assistència a la Víctima creades per aquesta Llei i l'ubicació de la més propera.

A aquesta informació general per a tot tipus d'infraccions penals, cal afegir, en el seu cas, la prevista per a hipòtesis concretes:

g.1) D'aquesta manera, quan es tracti d'un procés dels delictes compresos a l'art. 57 CP, conforme s'indica a l'art. 109.4 LECrim., es comunicaran a la víctima els actes processals que puguin afectar a la seva seguretat.

g.2) En el supòsit que sigui un delictes dolós violent o contra la llibertat sexual dels previstos a la Llei 35/95, esmentada amb anterioritat, com a víctima s'ha de saber la possibilitat i procediment per a sol·licitar les ajudes regulades en aquesta Llei, sol·licitud que anirà dirigida al Ministeri d'Economia i Hisenda, en qualsevol de les formes previstes a l'art. 38.4 de la Llei 30/1992 de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú.¹²⁶

g.3) De forma similar s'ha de procedir en el supòsit de víctimes del terrorisme. La legislació al respecte és molt àmplia, però cal atendre molt particularment al dispostat en el Reial Decret

---

tractar les àmplies consideracions relatives al mateix en un apartat expressament dedicat a la matèria a diferència del que es fa en el formulari esmentat.

¹²⁶ En relació amb les víctimes d'aquest tipus de delictes, ja en el formulari que ha servit d'exemple se'ls dedica una especial atenció.

288/2003, de 7 de març, pel que s'aprova el Reglament d'ajudes i rescabaments a les víctimes de delictes del terrorisme. En aquesta norma s'estableix bàsicament la possibilitat que les víctimes sol·licitin al Ministeri de l'Interior, en el termini d'un any a partir del fet causant del dany: el rescabament de danys corporals, materials en immobles o vehicles, despeses d'allotjament provisional; així com ajudes d'estudi, per a assistència psicològica i psico-pedagògica, i fins i tot, ajudes extraordinàries no cobertes per les anteriors per a fer front a situacions de necessitat personal o familiar.

6. A mode de conclusió

La posició de la víctima en el procés probablement es troba en un punt d'inflexió. El legislador espanyol, atenent als postulats de la doctrina i de diverses disposicions internacionals que en els últims anys han vingut sol·licitant una major atenció en la protecció a la víctima, ha decidit introduir en les més recents reformes processals diverses previsions agafant-se a aquesta tendència. Sens dubte, la tasca ha millorat ostensiblement la situació existent pocs anys enrera, però la proliferació de normes relatives a la matèria potser provoca altres problemes, com l'absència d'unitat a l'articulat o una excessiva dispersió del mateix, el que possiblement exigeixi un replantejament de la qüestió.

S'ha demostrat que l'atenció a la víctima presenta una estructura comú amb independència del procés en que ens trobem. Per a això s'han comparat processos tan desiguals com els de la LECrim. i el de menors. D'aquí que en molts aspectes no resulti justificat una regulació diferent de l'atenció a la víctima. Això només pot repercutir en perjudici de la mateixa per la confusió que li pot crear les diferents oportunitats d'actuació depenent del procés en que es trobi. Així mateix, la dispersió en la normativa relativa al tema tampoc ajuda en res als diferents operadors jurídics i, en definitiva, a la víctima.

Certament, l'ideal seria que en una futura reforma s'elaborés un quadre únic de referència, a manera d'estatut de la víctima, que inclogués totes les oportunitats d'actuació d'aquesta comuns en qualsevol procés.

Ara bé, per fortuna, existeix la possibilitat de donar un gran pas en aquesta direcció simplement fent un millor ús de la legislació vigent. La clau està en l'acte d'oferiment d'accions. S'ha considerat que la forma com es ve practicant avui en dia l'esmentat acte, mitjançant la simple firma per part de la víctima d'un formulari de difícil comprensió, atempta en certa manera contra la tutela judicial

efectiva de la mateixa la qual depèn directament d'un adequat oferiment de les accions. Es per això que emparant-se en aquest dret, s'ha advocat per desenvolupar de forma detallada el contingut de la informació que s'ha de comunicar a la víctima en el moment d'oferir-li les accions. Sense allunyar-se del marc legal, s'ha demostrat que en el mateix hi poden tenir cabuda la pràctica totalitat de drets dispersos a la normativa relatiu a les facultats d'actuació d'una víctima en un procés.

Qüestió diferent és que, malgrat les recents reformes processals, encara existeixin determinats aspectes que presenten llacunes o bé que podrien millorar la seva regulació de cara a una major atenció a la víctima. No hi ha inconvenient en que normatives com la del procés de menors es completi amb el disposat a la LECrim. En canvi, els defectes d'aquesta última únicament podran reparar-se en una futura modificació de la mateixa, ja que no sembla possible que es supleixin acudint a altres lleis parcials relatives al tema.

7. Bibliografía

AGUIRRE SEOANE J., *La reforma del procedimiento abreviado y el enjuiciamiento rápido e inmediato de determinados delitos y faltas*, ACTUALIDAD PENAL, NÚM. 10, 3 a 9 de març de 2003, pàgs. 287 i ss.

ALONSO PÉREZ F., *Los juicios rápidos*, (Coordinador DELGADO MARTÍN J.), Madrid, 2002, p. 481.

ARANGÜENA FANEGO C., *Líneas básicas de la "Reforma parcial de la Ley de Enjuiciamiento Criminal sobre el procedimiento para el enjuiciamiento rápido e inmediato de determinados delitos y faltas, y de modificación del procedimiento abreviado"*, REVISTA DE DERECHO PENAL, N ° 6, maig de 2002, p. 73 i ss.

ARMENTA DEU T., "El proceso penal: nuevas tendencias, nuevos problemas", a *Estudios de derecho procesal* (directors Díez-PICAZO GIMÉNEZ I., MARTÍNEZ-SIMANCAS SÁNCHEZ J.), Vol. IV, Madrid, 1996.

BARREDA HERNÁNDEZ A., "La víctima en el proceso penal de menores. Especial examen de la pieza separada de responsabilidad civil", a *La responsabilidad penal de los menores: aspectos sustantivos y procesales*, CGPJ, Cuadernos de Derecho Judicial, Madrid, 2001, p. 513 i ss.

CALVO SÁNCHEZ C., *Primera aproximación a la proposición de Ley de Reforma Parcial de la Ley de Enjuiciamiento Criminal: consideraciones sobre el procedimiento abreviado*, LA LEY, 2002-IV, D-140, p. 1747 i ss.

CALVO SÁNCHEZ C., *Estudio del procedimiento abreviado en la reforma operada por la Proposición de Ley 122/000199 de Reforma Parcial de la LECRIM: texto aprobado por el Pleno del Congreso de los Diputados en sesión de 27 de junio de 2002*, LA LEY, NÚM. 5639, de 23 d'octubre de 2002, p. 1 i ss.

CALVO SÁNCHEZ C., *El nuevo juicio de faltas regulado por la Ley 38/2002, de reforma parcial de la Ley de Enjuiciamiento Criminal (I)*, LA LEY, NÚM. 5682, de 23 de diciembre de 2002, p. 1 i ss., y (II) LA LEY, NÚM. 5683, de 24 de diciembre de 2002, p. 1 i ss.

CALVO SÁNCHEZ C., *El nuevo procedimiento abreviado: modificaciones introducidas por el Senado sobre el texto aprobado por el Congreso de los Diputados* LA LEY, NÚM. 5753, de 3 d'abril de 2003, p. 1 i ss.

CONDE-PUMPIDO FERREIRO C., *Ley de la Responsabilidad Penal de los Menores*, (Dir. CONDE-PUMPIDO FERREIRO C.), Madrid, 2001.

CUELLO CONTRERAS J., *El nuevo Derecho penal de menores*, Madrid, 2000, 160 p.

CUESTA MERINO J.L., "La responsabilidad civil en el nuevo proceso penal de menores", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 311 i ss.

DELGADO MARTÍN J., *Los juicios rápidos*, Madrid, 2002, 481 p.

DOLZ LAGO M.J., *La nueva responsabilidad penal del menor (Comentarios a la Ley Orgánica 5/2000, de 7 de enero)*, València, 2000, 367 p.

DOLZ LAGO M.J., *Menores y juicios rápidos*, LA LEY, NÚM. 5782, de 16 de maig de 2003, p. 1 i ss.

ESQUIVAS JARAMILLO J.I., "El principio de oportunidad procesal. Soluciones al conflicto. Recursos y ejecución de las medidas", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 379 i ss.

FUENTES DEVESA R., *Las sentencias de conformidad dictadas por el Juez de Guardia*, LA LEY, NÚM. 5794, de 3 de juny de 2003, p. 1 i ss.

GARCÍA PÉREZ O., *La evolución del sistema de justicia juvenil, La Ley de Responsabilidad Penal del Menor de 2000 a la luz de las directrices internacionales*, ACTUALIDAD PENAL, 2000-III, NÚM. 32, p. 673 i ss.

GARCÍA RODRÍGUEZ M.J., *Las víctimas del delito en el espacio judicial europeo*, LA LEY, 2001-V, D-158, p. 1706 i ss. Ç

GIMENO SENDRA V., *El proceso penal de menores*, LA LEY, 2001-VII, D-208, p. 1413 i ss.

GIMENO SENDRA V., *Filosofía y principios de los "juicios rápidos"*, LA LEY, NÚM. 5667, de 2 de diciembre de 2002, p. 1 i ss.

GIMENO SENDRA V., LÓPEZ COIG J.C., *Los nuevos juicios rápidos y de faltas*, Madrid, 2003, 451 p.

GISBERT JORDÁ T., "Análisis del procedimiento. Sus fases. Las demás partes en el proceso. Especial atención a la víctima como coadyuvante sin acción", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 149 i ss.

GONZÁLEZ NAVARRO B.A., *El juicio de faltas tras la ley de juicios rápidos*, LA LEY, NÚM. 5790, de 28 de mayo de 2003.

GÓMEZ COLOMER J.L., "Tuición penal de menores y jóvenes", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), Valencia, 2002, p. 155 i ss.

GRUPO DE ESTUDIOS POLÍTICA CRIMINAL, *Un proyecto alternativo a la regulación de la responsabilidad penal de los menores*, Valencia, 2000, 303 p.

Juicios rápidos. Guía para la aplicación de la Ley Orgánica 8/2002 y de la Ley 38/2002, de 24 de octubre (Coordinador MAGRO SERVET V.), Madrid, 2003, 175 p.

LANDROVE DÍAZ G., *La Ley Orgánica reguladora de la Responsabilidad Penal de los Menores*, LA LEY, 2000-IV, D-146, p. 1661 i ss.

LANDROVE DÍAZ G., *Derecho Penal de Menores*, València, 2001, 501 p.

LASTRA DE INÉS A., "La fase de investigación. La actuación instructora. Las soluciones extrajudiciales.", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 207 i ss.

LÓPEZ LÓPEZ A.M., *La instrucción del MF en el procedimiento de menores*, Granada, 2002, 394 p.

LOURIDO RICO A.M^a., *El enjuiciamiento rápido de las faltas*, LA LEY, NÚM. 5702, de 22 de gener de 2003, p. 1 i ss.

MAGRO SERVET V., *La validez en juicio de las declaraciones de los testigos y víctimas en la instrucción de los juicios rápidos*, LA LEY, 2002-VI, D-234, p. 1734 i ss.

MAGRO SERVET V., *La víctima del delito en la nueva ley de juicios rápidos*, LA LEY, NÚM. 5661, de 22 de novembre de 2002, p. 1 i ss.

MARCHENA GÓMEZ M., *Ley de la Responsabilidad Penal de los Menores*, (Dir. CONDE-PUMPIDO FERREIRO C.), Madrid, 2001.

MARTÍ SÁNCHEZ J.N., *Protección de la víctima y responsabilidad civil en la ley penal de los menores*, ACTUALIDAD PENAL, 2001-I, NÚM. 4, p. 65 i ss.

MARTÍN Y MARTÍN J.A., *La nueva reforma procesal penal efectuada por la Ley 38/2002 y su complementaria, la ley orgánica 8/2002*, LA LEY, NÚM. 5692, de 8 de gener de 2003, p. 1 i ss.

MARTÍN OSTOS J., *Bases para un borrador de anteproyecto de ley penal y procesal del menor*, JUSTICIA, 1991, NÚM. 1, p. 159 i ss.

MARTÍN OSTOS J., "Aspectos procesales de la Ley Orgánica reguladora de la Competencia y Procedimiento de los Juzgados de Menores", a *Menores privados de libertad*, Cuadernos de Derecho Judicial, Madrid, 1996.

MARTÍN SÁNCHEZ A., *Justicia de menores: una justicia mayor*, CGPJ, Manuales de formación continuada NÚM. 9, Madrid, 2000.

NÚÑEZ OJEDA R. *La acusación particular*, (Tesi doctoral en prensa 2003).

OLAVARRIGA IGLESIA M.T., "La responsabilidad civil en la Ley de Responsabilidad Penal del Menor, L.O. 5/2000, de 12 de enero", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 359 i ss.

ORNOSA FERNÁNDEZ M.R., *Derecho penal de menores*, Barcelona, 2001, 592 p.

ORTEGO PÉREZ F., *La reforma del procedimiento abreviado y los nuevos "juicios inmediatos rápidos"*, LA LEY, 2003, NÚM. 5767, de 24 d'abril de 2003, p. 1 i ss.

PÁRAMO Y DE SANTIAGO C., "Análisis del procedimiento. La fase de conocimiento del Juez. La preparación del juicio y las diligencias del Juez. Naturaleza jurídica de las mismas. La fase decisoria. La sentencia. El sistema de recursos", a *Estudios Jurídicos del Ministerio Fiscal*, Vol. VI, Madrid, 2000, p. 242 i ss.

PÉREZ MARTELL R., *El proceso del menor*, Pamplona, 2002, 401 p.

PÉREZ-OLLEROS SÁNCHEZ-BORDONA F.J., *Juicio de faltas*, LA LEY, NÚM. 5793, de 2 de juny de 2003, p. 1 i ss.

PERIS RIERA J., *El modelo de mediación y reparación en el nuevo marco de la responsabilidad penal de los menores previsto por la Ley Orgánica 5/2000*, LA LEY, 2001-II, D-46, p. 1649 i ss.

PLANCHADELL GARGALLO A., "La intervención de la víctima en la instrucción del proceso penal de menores", a *Justicia penal de menores y jóvenes*

(Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), Valencia, 2002, p. 195 i ss.

POLO RODRÍGUEZ J.J., HUÉLAMO BUENDÍA A.J., *La nueva ley penal del menor*, Madrid, 2001, 245 p.

RAMOS MÉNDEZ F., *La tutela de la víctima en el proceso penal*, JUSTICIA, 1995, p. 27 i ss.

RICHARD GONZÁLEZ M., *El nuevo proceso de menores*, LA LEY, 2000-IV, D-149, p. 1678 i ss.

RÍOS CABRERA A., *Algunas consideraciones sobre la inexistencia de acusación particular y popular en el proceso penal de menores: la "extraña" figura del coadyuvante*, ANUARIO DE JUSTICIA DE MENORES, NÚM. I, 2001, p. 81 i ss.

SALOM ESCRIVÁ J.S., "La intervención del Ministerio Fiscal en el proceso de exigencia de responsabilidad penal de menores", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 211 i ss.

SANZ HERMIDA A.M^a., *La víctima en el proceso penal de menores*, ANUARIO DE JUSTICIA DE MENORES, NÚM. I, 2001, p. 183 i ss.

SEBASTIÁN OTONES M., *La instrucción penal en el nuevo procedimiento de menores*, LA LEY, 2001-VI, D-193, p.1272 i ss.

SOLÉ RIERA J., *La tutela de la víctima en el proceso penal*, Barcelona, 1997, 262 p.

SOSPEDRA NAVAS F.J., *La reforma de la Ley de Enjuiciamiento Criminal de 2002. Los juicios rápidos. El juicio de faltas*, Madrid, 2002, 235 p.

TAMARIT SUMALLA J.M., "La mediación reparadora en la Ley de responsabilidad penal del menor", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 47 i ss.

TÉLLEZ AGUILERA A., *Los juicios rápidos e inmediatos*, Madrid, 2002, 271 p.

TESÓN MARTÍN F., *La responsabilidad civil en la nueva ley penal de menores*, LA LEY, 2001-VII, D-246, p.1385 i ss.

TOBAJAS GÁLVEZ O., *La Ley de ayudas públicas a las víctimas de delitos dolosos violentos y contra la libertad sexual*, ACTUALIDAD PENAL, 2000-I, NÚM. 12, p. 265 i ss.

TORRES FERNÁNDEZ M^a.E., *Los caminos hacia una justicia reparadora en la Ley Orgánica de Responsabilidad Penal del Menor*, ACTUALIDAD PENAL, 2002-II, NÚM. 25, p. 647 i ss.

VAQUER ALOY A., *La responsabilidad civil en la ley orgánica de responsabilidad penal de los menores: una propuesta de interpretación*, LA LEY, 2001-I, D-11, p.1632 i ss.; ídem, "La responsabilidad civil", a *Justicia penal de menores y jóvenes* (Coordinadors GONZÁLEZ CUSSAC J.L., TAMARIT SUMALLA J.M., GÓMEZ COLOMER J.L.), València, 2002, p. 131 i ss.

VENTURA FACI R., PELÁEZ PÉREZ V., *Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores*, Madrid, 2000, 585 p.